

Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích
katedra pedagogiky a psychologie

SPONTÁNNÍ DĚTSKÁ HRA A JEJÍ PROMĚNY

SPONTANEOUS CHILDREN'S PLAY AND HER TRANSFORMATIONS

bakalářská práce

PETRA KOŠKOVÁ

vedoucí diplomové práce

Mgr. Eva Svobodová

České Budějovice

2009

Děkuji vedoucí diplomové práce, Mgr. Evě Svobodové, za rady, připomínky a metodické vedení práce.

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Anotace

Bakalářská práce upozorňuje na proměny spontánních dětských her související s proměnami společnosti a požadavky kladenými na současné děti.

Teoretická část je zaměřena na základní znaky, specifika a druhy her. Zabývá se pojmem volná hra a hračkou, jako nástrojem volné hry. Definuje pojem „dětství“ v souvislosti s riziky, která se v současnosti k tomuto životnímu období přidružují.

Praktická část obsahuje kvalitativní výzkum proměn spontánních her současných dětí, jejich rodičů a prarodičů.

Annotation

Bachelor thesis draws attention to the transformation of children's spontaneous games of the changing society and the demand for the children.

The theoretical part is focused on basic features, specifications and types of games. It deals with the concept of free game and toy, as an instrument of free games. Defines the term "childhood" in the context of the risks that are currently on this period of life associated.

Practical research includes qualitative changes in spontaneous games existing children, their parents and grandparents.

Obsah bakalářské práce

Úvod.....	7
------------------	----------

I. Teoretická část

1. Definování pojmu hra	9
1.1 Citace, skrývajících v sobě pohledy a názory na hru.....	11
1.1.1 Hérakleitos.....	11
1.1.2. G.W.F. Hegel.....	11
1.1.3 F.W. Nietzsche.....	11
1.1.4 S. Kořátková.....	11
1.2 Hra v pohledu E.Finka a J. Huizinga.....	11
1.2.1 Oáza štěstí.....	11
1.2.2 Huizing – Homo ludens.....	12
1.3 Charakteristika her podle J. Němce.....	12
2. Význam a specifika her ve světě předškolního dítěte.....	15
2.1 Hra v pojetí studijních předmětů na PF JČU.....	16
2.1.1 Aspekty her.....	16
2.1.2 Formy her.....	16
2.1.2.1 Funkční hra.....	16
2.1.2.2 Námětová hra.....	16
2.1.2.3 Konstruktivní hry.....	17
2.1.2.4 Hry s pravidly.....	17
2.2 Členění her podle Neumana.....	17
2.3 Okruhy her a cvičení.....	18
2.4 Okruhy her podle S. Kořátkové.....	18
2.5 Druhy her podle S. Kořátkové.....	19
2.5.1 Intelektuální hry.....	19
2.5.2 Konstruktivní hry.....	19
2.5.3 Senzorické hry.....	20
2.5.4 Pohybové hry.....	20

2.6 Principy her podle Rogera Aloise.....	20
2.6.1 Hry založené na principu ilinx.....	20
2.6.2 Hry založené na principu alea.....	21
2.6.3 Hry založené na principu mimikry.....	21
2.6.4 Hry založené na principu agon.....	22
2.6.4.1 Agonální hry s motivací být nej.....	22
2.6.4.2 Agonální hra – zápolení sám se sebou.....	22
2.6.4.3 Agonální hra – zápolení dvou a více hráčů.....	22
2.7 Co ovlivňuje hru dětí.....	23
2.8 Podmínky pro hru dětí.....	23
3. Definování pojmu volná hra.....	25
4. Definování pojmu dětství.....	26
5. Hry a hračky předškolního věku.....	26
5.1 Z historie hraček.....	27
5.1.1 Z historie hraček pro chlapce.....	29
5.1.2 Z historie hraček pro děvčata.....	29
5.2 Hračka a současnost.....	29
5.2.1 Dnešní hračky pro chlapce.....	30
5.2.2 Dnešní hračky pro děvčata.....	30
5.3 Jak vybírat hračky.....	30
5.3.1 Výběr hraček ke spokojenosti dětí.....	30
5.3.2 Výběr vhodných hraček.....	31
5.4 Jaká má hračka být.....	32
5.5 Funkce hračky.....	32
5.6 Rozdělení hraček podle výrobního materiálu.....	33
5.6.1 dřevěné dračky.....	33
5.6.2 plyšové hračky.....	34
5.6.3 textilní hračky.....	35

II. Praktická část

6. Stanovení hypotéz.....	36
7. Kvalitativní výzkum proměn spontánních her současných dětí, jejich rodičů a prarodičů.....	36
7.1 Popis výzkumného šetření.....	36
7.2 Závěry z výzkumného šetření.....	37
8. Volná hra současných předškolních dětí.....	38
8.1 Volná hra v prostorách MŠ.....	38
8.2 Volná hra na školní zahradě.....	42
8.3 Volná hra v domácím prostředí	44
8.4 Volná hra venku.....	48
9. Moje volná hra z období předškolního a mladšího školního věku.....	51
10. Závěr.....	53
Seznam použité a citované literatury.....	58
Přílohy.....	60

Úvod

„Opravdu si můžeme hrát doopravdy? Je to i tak ještě hra?

Vždyť hra je přece pouze „jako“ a na něco - na něco opravdického, ale to přece není ještě doopravdy. Není? Opravdu nikdy? Žádná hra že není doopravdy?

Nechytejme se raději za slovo. Vždyť dobře víme , že i dospělí si rádi hrají. A s čím si nejvíce pohrají, to je pak to nejlepší , co doopravdy dokážou udělat.

Pro práci je velké vyznamenání, je-li pocíťována jako hra. To přináší nejen užitečné výsledky, ale i radost.

Hře zase vůbec nevádí, je-li pocíťována jako opravdová práce. Dítě rádo napodobuje zaměstnání dospělých, učení ve škole, chování lidí z okolí. A při tom si už klade opravdové cíle (musím postavit most), učí se soustředěně plnit své úkoly a vystupovat ve svých nových sociálních rolích. Učí se mít radost z úspěchů i překonávat těžkosti a snášet neúspěchy, učí se získávat znalosti a praktické zkušenosti, rozeznávat to opravdu podstatné od všeho doopravdy málo důležitého, hospodařit s časem i se silami - rozdělit si břemeno většího úkolu na zvládnutelné části, učí se i věřit svým schopnostem.

A tak se radostná dětská hra a opravdová práce nenápadně prorůstají , spojují se k úspěšnému boji proti složitým životním nárokům. A je dobře, když to tak vydrží i v dospělosti". (13 : 5)

Hra má onu úžasnou schopnost vytrhnout nás ze zajetí povinností, starostí a zátěže, kterou lidské bytí každodenně s sebou přináší. Proto se k ní uchylují nejen děti, ale také dospělí a dokonce i zvířata. Společenské změny, bouřlivý technický rozvoj a vliv komerce výrazně ovlivňují dětské spontánní hry. Pozorujme hru dětí a dozvíme se o nich více, neboť hra je zrcadlem toho, co prožívají ve skutečném životě.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. Definování pojmu hra

Samotný pojem hra je velmi široký a v našich představách zahrnuje nepřehledné množství odlišných aktivit, například od her sportovních, přes hry počítačové až po hry divadelní. Na pojem hra nejsou a asi ani nikdy nebudou ucelené názory, vychází to z obrovské rozmanitosti her. Např. J. A. Komenský před více než čtyřmi sty lety řekl, že: *„hra je metoda libá.“* (22:10)

Masarykův Slovník naučný z roku 1927 definuje hru jako: *„Činnost, která se koná pro ni samu, pro libost z ní samé prýšticí, která není prostředkem k nějakému vzdálenému cíli jako práce.“* (22:13)

M. Nakonečný charakterizuje hru jako: *„Činnost, která přináší uspokojení sama o sobě, kterou lze pozorovat u dětí i zvířecích mláďat, ale i u dospělých lidí a zvířat.“* (21:47)

J. Huizinga popisuje hru jako: *„dobrovolnou činnost, která je vykonávána uvnitř pevně stanovených časových a prostorových hranic, podle dobrovolně přijatých, ale bezpodmínečně závazných pravidel, která má svůj cíl v sobě samé a je doprovázena pocitem napětí, radosti a vědomím jiného bytí než je všední život.“* (9:33)

M. Zapletal charakterizuje hru jako: *„proces aktivní, dynamický, zaměstnávající v menší či větší míře duševní i tělesné schopnosti, které současně cvičí a rozvíjí.“* (23:12)

Psychologický slovník z roku 2000 definuje hru jako: *„Jednu ze základních lidských činností, k nimž dále patří učení a práce; u dítěte je smyslová činnost motivována především prožitky, u dospělých má hra závazná pravidla, cíl nikoliv pragmatický, ale ve hře samé.“* (6:195)

J. Kuric ve své knize Ontogenetická psychologie popisuje hru takto: „*Hra je základní činností dítěte raného dětství a významným prostředkem celkového psychického vývoje, je to přirozený projev aktivity dítěte. Hra nejen poukazuje na celkovou úroveň psychického vývoje, ale je v tomto období jeho podstatným faktorem.*“ (14:127)

J. Němec charakterizuje hru jako: „*Časově ohraničenou svobodnou činnost skupiny nebo jednotlivce, dítěte i dospělého, která vychází ze zájmu subjektu a její smysl je buď obsažen v činnosti samé, anebo stojí mimo hru. Potom je hra prostředkem k získávání různých potřeb nebo naplňování různých cílů. Hra se od praktických životních činností odlišuje svými specifickými pravidly a uvnitř obsaženými herními prvky, jimiž je např. soupeření. Hráči obvykle hra přináší uspokojení potřeby, zábavu, poučení a prožitek.*“(22:15)

P. Hora o hře píše: „*Hra je dobrovolné jednání nebo zaměstnání, jež se koná uvnitř jistých, pevně stanovených hranic času a prostoru podle dobrovolně přijatých, avšak bezpodmínečně závazných pravidel, jež má svůj cíl samo v sobě a jež je doprovázeno pocitem radosti a vědomím „jiného bytí“, než je obyčejný život.*“ (8:167)

Většina autorů se shoduje na tom, že hra je činnost duševní nebo tělesná. Rozcházejí se však v názoru, zda má tato činnost smysl sama o sobě, nebo zda její smysl stojí mimo vlastní hru. Většina autorů do svých definic také zařazuje pojmy jako zábava, radost, libost, prožitek, které jsou považovány za součást her. Hra nabízí možnost učit se a vzdělávat. Souvislosti hry a vzdělání se zabývali již J.A.Komenský, J. Piaget, Froebel, M. Montessori a mnozí další, např. reformní pedagogové. „*Hledali možnosti, jak hru podnítit, aby se při ní dítě více učilo a jaké pomůcky a hračky podporují rozvoj poznání!*“ (15:8)

1.1 Citace, skrývající v sobě pohledy a názory na hru

Čím to je, že člověka hra neustále fascinuje a že se jí nechává unášet? Vždyť každý z nás si někdy hraje a všichni v sobě máme alespoň malý kousek hravosti, která nás provázela dětstvím. Čím to, že hra zajímala a zajímá filozofy všech dob? Podívejme se, jak hru vidí někteří z nich.

1.1.1 Hérakleitos

„Běh světa, věk je hrající si chlapec jenž postrkuje kaménky – království dítěte“
(Hérakleitos)

1.1.2 G.W.F. Hegel

„Hra ve své největší lehkomyšlnosti je nejvznešenější a jediné pravou vážností“ (Hegel)

1.1.3 F.W. Nietzsche

„Neznám žádné jiné umění, jak se dostat do styku s velkými úlohami, než hru“

(Nietzsche v „Ecce homo“)

„...vznikání a zanikání, stavění a rozbíjení, bez jakékoliv morální odpovědnosti, ve věčně stejné nevinosti má v tomto světě jediné hra umělcova a hra dítěte“ (Nietzsche)

1.1.4 S. Kotátková

„Volná, spontánní hra není ztracený čas“ (Kotátková)

1.2 Hra v pohledu E.Finka a J. Huizinga

1.2.1. Eugen Fink – Oáza štěstí

V eseji „Oáza štěstí“ hovoří autor o hře, jako o životním impulsu svébytné hodnoty a vlastního řádu. Odmítá považovat ji za jev pouze okrajový, doplňkový a za příležitost k nezávazné zábavě. Upozorňuje nás na její společenskou povahu, na to, že i člověk osamělý se ve hře otevírá možným spoluhráčům. Hra je v jeho knize chápána jako lék proti civilizačním škodám novodobé technokracie a je vychvalována jako omlazující a život obnovující síla.

Je prý jedním ze základních fenoménů existence, ale není s ostatními fenomény spjata společným pachtěním za konečným cílem. Stojí proti nim, aby je tím, že je zpodobňuje, přijala do sebe. Vždyť hrajeme vážnost, opravdovost, skutečnost, hrajeme práci, boj, lásku i smrt. A dokonce hrajeme i hru. Jako hráči se však můžeme z role vyvolat zpět, protože v herním aktu nám zůstává - i když často značně zredukováno – vědění o naší dvojité existenci. Svět hry nám nevstupuje jako stěna nebo opona před jsoou, ale má svůj vlastní vnitřní prostor a vlastní vnitřní čas.

1.2.2 Johan Huizinga - Homo ludens

Johan Huizinga ve své knize „**Homo ludens**“ zdůrazňuje, že hra je starší než kultura, má podstatu ve své intenzitě. Existuje i ve světě zvířat, proto nemůže mít souvislost s racionalitou, jelikož rozumové založení by ji omezilo na svět lidí. Příroda nám ji dala s jejím napětím, s její radostí a s jejím vtipem, a proto nás nemusela vybavit funkcemi, jako je vybití přebytečné energie, uvolnění po vypětí sil, příprava na požadavky života a kompenzace za neuskutečněné. Tím vším nás již vybavuje hra. Huizinga odmítá stavět oblast hry jako oblast něčeho nevážného proti ostatním vážným oblastem života. Poukazuje na to, že zaujetí lidí ve hře je smrtelně vážné. Zároveň však jeho definice hry zní takto: „ *hra je svobodným jednáním jež je vzhledem k ostatním životním potřebám zbytečná, není obvyklým nebo vlastním životem, ale spíš intermezzem v každodenním životě, je časově i prostorově uzavřená a ohraničená a přináší do nedokonalého světa a zmateného života dočasně ohraničenou dokonalost, žádá potom bezpodmínečný řád, je prostoupena napětím, nejistotou, šancí a snahou po uvolnění tohoto napětí – je to svobodné jednání, jež je pocíťováno jako by nebylo ani tak míněno a jako by stálo vně obyčejného života*“.

1.3 Charakteristika her podle J. Němce

Hra je zábava, ale i poučení – jakákoliv dobře vedená hra má tu moc, že i ty nejprotivnější povinnosti dokáže obrátit v radost a potěšení. Hra sama o sobě baví děti nejen ve školním prostředí, ale i v prostředí mimoškolním, kde nabývá různorodějších funkcí.

Hra umožňuje prožívat – hra patří mezi prostředky tzv. zážitkové pedagogiky. Pedagogika zážitku podle Vážanského: „*Umožňuje v prostředí chudém na podněty, získávat bezprostřední zkušenosti, které jsou celistvé a obsahují racionální a emocionální prvky, ale současně prezentují i volnost v jednání. Cílem pedagogiky zážitku je vyzkoušet si pohotovost nebo připravenost zahájit aktivní život.*“ (29 : 135)

Jestliže se účastník rozhodne přistoupit na daná pravidla hry, stane se aktivním tvůrcem nového děje a řadu činností prožívá přímo a neprostředkovaně. Je odkázán jen na své schopnosti a na schopnosti svých kamarádů uvnitř hry.

Hra má smysl – v předškolním období bývá hra téměř jedinou činností, která je nezbytná pro zdravý, harmonický rozvoj osobnosti dítěte. Je to činnost, která děti baví a která vytváří základní pilíře smyslu života.

Hra je také vystupování v rolích – vstoupíme-li do světa her, bereme na sebe i určitou roli. Každý jednotlivec může vyjadřovat rozdílné myšlenky, každý své role prožívá jinak a jedinečně. Dítě, ale i dospělý, si tak může vyzkoušet role, se kterými by se ve skutečnosti nikdy nesetkalo, nebo si je může cvičit záměrně do budoucnosti.

Hra je simulace – každá hra je svou povahou simulační, protože něco předstírá nebo napodobuje. Podstatou simulace je vytvoření modelu, který ve hře prezentuje skutečnost, má schopnost reagovat na chování hráčů i organizátora hry. Hráči se tak při hře mohou setkat se situací, která je ve skutečném světě jen ojedinělá, a může přinést i určité nebezpečí.

Hra umožňuje poznávat jiné i sebe sama – při hře se nabízí možnost poznat účastníky hry jinak, než jak je např. učitel zná ze školních lavic nebo jiných běžných situací. Při hře není důležitý její výsledek, ale její průběh, během kterého je možnost sledovat jak se hráči chovají, jak mezi sebou komunikují, kdo je dominantní a kompetentní v procesech rozhodování, kdo je považován za vůdce apod. Hráči se při hře otevírá velký prostor pro vlastní naplnění a prožití určité role. Pro pedagoga má hra význam diagnostický, vzdělávací a terapeutický. Dítěti otevírá prostor pro sebepoznání.

Hra prozrazuje charakter – herní svět má svůj prostor, ve kterém se odehrává a kde platí určitá pravidla. Pravidla mají i ve hře dominantní postavení a plní několik funkcí. Jednak říkají účastníkovi hry, co smí a nesmí dělat, aby naplnil podstatu hry, ale také tuto skutečnost komplikují. Pravidla tedy vytvářejí překážky, které mohou být fyzické (doběhnout někam) nebo psychické (podřídít se někomu). Hráč vlastně musí překonat nějakou překážku, aniž by porušil pravidla. Jestliže hráči dodržují pravidla ve hře, je pravděpodobné, že se hráči budou chovat charakterně i v běžném životě.

Hra je svoboda i řád – hra účastníka na jedné straně nějak omezuje, na druhé straně ho láká, například prostřednictvím dobré motivace. Hráč by měl mít možnost se sám rozhodnout, zda se nějaké hry zúčastní nebo ne. Do hry by měli její účastníci vstupovat se svobodou a dobrovolností. Kdyby byla tato zásada porušena, přestane onen krásný svět hry existovat, a žili bychom ve světě příkazů a nařízení. (23 : 19 -23)

Hra je vrozená forma lidské aktivity - nehrají si totiž pouze děti, ale také dospělí. Stejně jako dětem, i jim hra pomáhá se odreagovat, vystoupit ze skutečného světa a alespoň na chvíli odložit starosti, které život s sebou přináší. Ve hře mnozí z nás odkládají i svou vlastní podobu a těší se zkusit si být na okamžik někým jiným.

Hra je dar - obdarovává nás již tím, že je. Upoutává nás, okouzluje a fascinuje. Pro dítě je hra stejně přirozenou aktivitou, jako je pro dospělého práce a pro dítě předškolního věku potřebnou, hlavní a převládající činností. Je nezastupitelná pro duševní rozvoj a rovnováhu dítěte. Otevírá mu bránu do magického světa, kde je vše jen jako a platí jiná pravidla. Rozkoš, kterou jim hra poskytuje, stupňuje jejich touhu hrát si. Vždyť hra nám umožňuje prožít si lásku, smutek i žal.

Hra je zrcadlo - zrcadlí to, co prožíváme ve skutečném životě, a proto i děti ve své svobodné hře hrají vážnost, pravdu i smrt. Prostřednictvím hry se aktivně vypořádávají se světem. Dítě si v tomto období hraje jednak samo, ale též vyhledává hru ve dvojici nebo skupině. Hra ho připravuje na život ve společnosti a napomáhá mu v osobnostním rozvoji, motivuje a zlepšuje jeho pozorovací schopnost.

Poskytuje mu důležité spontánní poznatky a má vliv i na jeho chování. Děti prostřednictvím hry vyjadřují své pocity a emoce, poznávají sociální vztahy a jejich dynamiku. Ve hře mohou prožívat události, které kolem sebe vidí, ale ještě jim nerozumí, mohou překonávat omezení daná věkem a realizovat svou potřebu a touhu něco dělat. Hra je pro ně spontánní, zábavná činnost, která má smysl sama v sobě. Uchylují se k ní dobrovolně, pro vnitřní uspokojení a nemají na mysli určitý výsledek nebo produkt. Pro děti je vážnou činností, i když plnou radosti. Přispívá k přerodu dítěte v dospělého člověka.

2. Význam a specifika her ve světě předškolního dítěte

Hra je zásadní náplní volného času dítěte. Dítě je v tu dobu aktivní, samo si zvolí a samo si hraje - mluvíme o volné hře. Ve hře může postupovat podle svého, neplatí tam tolik pravidla dospělých anebo si pravidla dítě může pro své pochopení upravit. Předškolní dítě si ve hře již může modifikovat a vyzkoušet mnoho z toho, co vidí – hra je tak pro něj nástrojem poznání a zároveň příležitostí pro seberealizaci. Přináší mu radost a uspokojení. Dítě se hrou naučí přizpůsobovat svým spoluhráčům, přistupovat na nápady druhých. Hrou se učí také odmítnutí a prosazení své vůle. Učí se interakcím s druhými, hledá s ostatními společnou řeč a pomalu tak vrůstá do vrstevnické skupiny. (14 : 8)

Je vhodné děti ke hře podněcovat, zapojovat do ní děti méně průbojné a odstrkované, vhodně podporovat jejich iniciativu a sledovat chování a pokroky, jichž děti při hře dosahují. Při aktivním pozorování dětské hry je hra pro učitelku mateřské školky i jiného vychovatele zdrojem mnoha informací o dítěti (o jeho pocitech, úzkostech, agresivitě, neklidu...) a umožňuje jí tak výchovný proces usměrňovat. Ze hry dítěte můžeme soudit, jak si bude počínat v jiných, vývojově pozdějších činnostech. Naopak neumožnění a maření hry by vedlo v celkovém vývoji k nenapravitelné stagnaci a zaostávání dítěte. I v pozdějším životě má jedinec, jemuž byla hra upírána problém se samostatnou prací.

2.1. Hra v pojetí studijních předmětů na PF JČU

V průběhu studia na PF JČU jsem se v mnoha předmětech setkávala s různými náhledy na hru. Uvádím některé aspekty a formy her získané z přednášek v hodinách pedagogické psychologie v 1. ročníku studia

2.1.1 Aspekty her

Hra má řadu aspektů: aspekt poznávací, procvičovací, emocionální, pohybový, motivační, tvořivostní, fantazijní, sociální, rekreační, diagnostický, terapeutický. Zahrnuje činnost jednotlivce, dvojice, malé i velké skupiny. Umožňuje vyjádření a učení se. Rozvíjí intelektuální, fyzické, sociální a etické návyky a zároveň pomáhá osvobodit se od reality, navazovat příjemné situace, vybit si napětí a bránit se frustracím.

2.1.2 Formy her

2.1.2.1. Funkční hra

Je to hra zaměřená na rozvoj fyzické, smyslové a psychomotorické stránky dítěte.

U předškolních dětí máme na mysli např. lezení, běhání, poskakování, překonávání různých překážek, cvičení podle písniček. Funkční hry jsou také spjaté s manuální zručností a jemnou motorikou jako je lepení, vystřihování, vytrhávání.....a to jsou hry, které děti velmi baví a zároveň napomáhají rozvoji koordinace pohybů

2.1.2.2 Námětová hra

Je to hra, kdy dítě představuje nějaký předmět nebo napodobuje nějakou postavu z pohádky, dospělé nebo scénu či akci. Pomocí námětových her si děti řeší své vnitřní konflikty, poznávají a přijímají okolní svět, přizpůsobují se reálným situacím i získávají nepříjemné zkušenosti.

Získávají pevné sociální vztahy, uvědomují si i jistá omezení, ale zároveň nabývají pocitu svobody a síly, protože objevují, že si mohou hry libovolně upravovat podle vlastní chuti.

K nejoblíbenějším námětovým hrám zpravidla patří ty, v nichž mohou napodobovat činnosti a chování dospělých, převlékat se do jejich šatů nebo do kostýmů různých pohádkových postav. Jsou to známé hry na pana doktora a pacienta, na maminku a tatínka, na vaření, na školu, na prodavačku, na zvířátka v ZOO a spoustu dalších.

2.1.2.3 Konstruktivní hry

Jsou hry zaměřeny na činnosti rozvíjející časově-prostorový smysl dítěte, smysl pro řád, rytmus, symetrii, tvořivost a fantazii. V předškolním věku to jsou hry s kostkami, hlavolamy, hry s plastelínou, hlínou, obrázky....

2.1.2.4 Hry s pravidly

Jsou hry, které učí dítě přijímat jistá závazná pravidla, mají silný socializační náboj, protože dítě k této hře potřebuje ostatní (vrstevníky, kamarády nebo dospělé osoby) a mohou být i soutěživé. Dítě musí dodržovat jistá pravidla, která určují konec hry a svůj výkon srovnává s výkony ostatních spoluhráčů

2.2 Členění her podle Neumana

Podle Neumana můžeme hry členit z různých hledisek :

- podle místa, prostředí a času, kdy a kde se hry nejvíce hrají (hry v lese, hry ve vodě, táborové hry, hry ve městě, hry v klubovně, noční hry)
- podle množství a uspořádání účastníků (hry pro jednotlivce nebo hry pro skupiny)
- podle formy a zaměření činnosti (soutěživé hry, pohybové hry, zábavné hry, psychohry, didaktické hry)
- podle použitých pomůcek a materiálů (stolní hry, výtvarné hry, hry s loutkami)
- podle charakteru a trvání činnosti (pomalé, napínavé, časově dlouhé či krátké)
- podle náročnosti na přípravu a zkušenosti vedoucích (bez přípravy, s dlouhodobou přípravou, s přípravou vyžadující zkušenosti) (25 : 146)

Okruhy her a cvičení

Hru vybíráme podle více kritérií s přihlédnutím k charakteru skupiny a programu.

V posledních letech se vytvořily tyto okruhy her a cvičení :

- seznamovací hry
- zahřívací a kontaktní hry
- hrátky a zábavná soutěžení
- hry na důvěru
- iniciativní a týmové hry
- hry na rozvoj komunikace a spolupráce
- hry s dramatizací
- hry v přírodě, ekohry a další (24 : 5 - 11)

2.4. Okruhy her podle S. Koťátkové

hry aktivizující - jejich cílem je zvládnout jednoduchá pravidla postavená na společné reakci a aktivizovat děti pohybem, rozvíjet jejich postřeh

hry zlepšující koncentraci - jejich cílem je soustředit se na rytmus a jeho udržení, sjednotit skupinu prostřednictvím společného tvoření

hry na seznamování - cílem je uvědomit si, jak se děti jmenují, jak kdo vypadá, upevnit si znalost jmen, navodit přátelskou atmosféru ve skupině

hry kontaktní - cílem je přijmout dotykový kontakt, cítit se přirozeně při fyzickém kontaktu s druhými dětmi, vzájemná pomoc a spolupráce

hry procvičující artikulaci - cílem těchto her je procvičování a zdokonalování výslovnosti hlásek, které dětem dělají potíže

hry komunikační - cílem je uvědomit si vlastnosti druhého a umět je sdělit, rozvoj představivosti, vcítění se do druhého

hry interakční - cílem je rychle reagovat na pokyny, soustředěnost dětí na jednotlivé výrazy, vzájemné poznání druhých dětí

hry pohybové - cílem je procvičení rychlé pohybové reakce, proběhnutí, procvičení těla v různých polohách, v běžném i zátěžovém pohybu

hry kooperativní - cílem je spolupráce dětí

hry dramatické, průpravné - cílem je rozvoj představivosti a improvizace, tvořivosti, verbálního vyjádření, práce s rekvizitou

hry dramatické, strukturované - cílem je vžít se do příběhu, který děti hrají a spolupracovat na jeho dotváření, rozvoj fantazie

hry počítačové - hlavními druhy počítačových her jsou hry na přemýšlení

(labyrinty), zápasnické hry (bojové hry a přestřelky), zábavné hry (různé komické a většinou kreslené hry), sportovní hry (dávají hráči možnost vyzkoušet si různé druhy sportů) a strategické hry (v těchto hrách se většinou odehrává nějaký fantastický příběh z historie)

Počítačové hry jsou v dnešní době oblíbené již u dětí předškolního věku, zvláště u chlapců. Stupeň závislosti pozorovaný u některých dětí je ale důvodem k obavám. Současné obavy týkající se účinků těchto her na děti se soustřeďují na sociální povahu počítačových činností. Hraní na počítačích obecně působí na ztrátu kontaktu druhých lidí a dítěte. To může mít dopad nejen na sociální učení, na rozvíjení komunikačních dovedností, ale také na rozvíjení vnímavosti vůči citům a potřebám ostatních. Hraní na počítačích brání také rozvoji zrakové představivosti dítěte, neboť tuto schopnost vyžadují počítačové hry jen velice málo. I přes negativa počítačů mají však i pozitivní stránku. Kromě radosti, kterou dětem poskytují, přispívají k rozvíjení myšlenkových dovedností, zdokonalují reflexy a pomáhají ovládnutí impulsů. Úspěšnost v počítačových hrách může také zvyšovat sebedůvěru a sebevědomí dítěte, ale přece jen by počítačové hry neměly zabírat čas dítěte na úkor jiných společensky založených činností. (5 : 58-59)

2.5 Druhy her podle S.Kot'átkové

2.5.1 Intelektuální hry

Jsou to hry námětové (napodobování činnosti a děje svého prostředí), hry didaktické (vystřihovánky, omalovánky, hádanky,.....)

2.5.2 Konstruktivní hry

Jsou to hry, kdy se tvoří z různých stavebnic, z písku,....)

2.5.3 Senzorické hry

Patří sem hry se zvuky hudebními i nehupebními (zvukové hračky píšťalky, bubínky, trubky, kamínky, písek v lahvi,), hry s hudebními nástroji (činely, triangl, rolničky, zvonečky, ozvučná dřívka,), hry se slovy (slovní hříčky, jazykolamy, hádanky, říkadla, rozpočítadla,.....).

2.5.4. Pohybové hry

Jsou to hry v nichž se uplatňuje chůze, běh, poskoky, různé napodobivé a tělocvičné pohyby a to buď prosté nebo s říkadly, hudbou, s využitím nářadí.

2.6 Principy her podle R. Calloise

Podle R.Cailloise můžeme hry rozdělit do čtyř principů na základě motivace, která člověka vede k hraní tohoto druhu hry :

- princip ilinx
- princip alea
- princip mimikry
- princip agon

2.6.1 Hry založené na principu ilinx (závrat')

K těmto hrám nás motivuje touha porušit stabilitu svého těla nebo duše. Dětem většinou postačí pouťový kolotoč, točení se na zábradlí, točení se dokola v pohybu i na místě, houpání na houpačce, houpání v křesle, houpání na židli, houpání na koníkovi, vyset z průlezky hlavou dolů, nebo si jen v myšlenkách na něco krásného a opojného nechat zamotat hlavu, v představách se vznášet v oblacích a unášet v nekonečném světě fantazie. I dospělí milují houpat se v závěsné síti nebo si užívat pouťových atrakcí, stále častěji se uchylují k adrenalinovým sportům, lezou po umělých skalních stěnách, skáčí jumping a s padákem, jezdí rychle v autech, na motorkách, užívají si rychlou jízdu z kopce na kole, létají balónem, skáčí přes mořské vlny a nebo prostě jen nehybně leží na vodě a nechávají se kolébat vlnkami. Nevýhodou těchto her je ovšem nebezpečí úrazů. Učitelka v MŠ by měla upevňovat motivaci dětí k těmto hrám, např. dostatečným a vhodným vybavením zahrady (houpačky, kolotoč, skluzavka, průlezky, lezecké stěny atd.).

Také ve třídě by měly být pomůcky jako trampolína, balanční desky, míče, žebřiny, závěsný žebřík, lanová houpačka aj.

2.6.2 Hry založené na principu alea (náhoda)

Hybnou silou těchto her je náhoda, hráče motivuje chuť vzdát se vlastní vůle a ponechat výsledek osudu – náhodě. Pro děti i dospělé je hra, založená na principu alea, snad právě proto tak přitažlivá, neboť při ní nejde o to, kdo je nejrychlejší, nejsilnější či nejchytřejší, ale pouhá náhoda rozhoduje o výsledku hry a prohrát z osudem není pro nikoho příliš ponižující. Aleární hry bohužel představují také jisté nebezpečí, a to pro ty jedince, kteří se snadno vzdávají své vůle a propadají odevzdanosti osudu (herní automaty, sázky, karty, ruleta). K typickým hrám založeným na principu alea patří hra v kostky, losování, kuličky, některé karetní hry, rozpočítávání, kámen-nůžky-papír, ale i experimentování s materiálem, s jazykem a s pohybem. Princip alea se často snoubí s principem agon (člověče nezlob se, mikádo, ruleta, černý Petr,.....).

Učitelka v MŠ by měla v dětech posilovat motivaci k těmto hrám. Učit je užívat k řešení sporů a problémů rozpočítadla, losování, kámen nůžky papír, volbu - z které ruky chceš ? aj. a také podporovat princip štěstí na úkor výkonu (např. u pexesa – no tys měl štěstí a ne ty máš ale „pamatováka“ nebo u kuliček - to je ale náhoda, rovnou do důlku a ne ty ale umíš cvrknout přesně)

2.6.3 Hry založené na principu mimikry (přeměna)

Tyto hry nám umožňují být tím, kým si umaneme (ježibabou, princeznou, vlkem, větrem, čarodějem, tatínkem, maminkou,....). Motivací k těmto hrám je chuť proměnit se a vzít na sebe cizí podobu, možnost vyzkoušet si být někým jiným a zase se stát sám sebou. V těchto hrách se děti i dospělí převlékají s oblibou do kostýmů, napodobují filmové hrdiny a postavy z pohádek, vydávají nejružnější zvuky, pracují s hlasem i tělem (divadlo). Nebezpečím je, že hráč někdy může častým skrýváním pod cizí maskou zapomenout, kdo vlastně je a ztratit svou identitu. Učitelka by měla podporovat motivaci ke hrám založeným na principu mimikry tím, že dodá dětem dostatek materiálů – převleky, klobouky, látky, masky, krabice, loutky, vybavení pro hry v kuchyňce, pomůcky pro hru na lékaře, na kadeřnici atd.

2.6.4 Hry založené na principu agon (soutěž)

Agón nebo-li boj či v mírnější formě soutěž může mít ne jednu, ale hned tři motivace:

2.6.4.1 Agonální hry s motivací být nej

Jsou to nejrozumnější hry, ve kterých jde o prvenství, motivací je ctížádost zvítězit v soutěži, která má řádná pravidla, přemoci soupeře a být lepší než on, být dobrý, lepší, nejlepší ze všech – být vítěz. Pro děti předškolního věku jsou nevhodné, protože zasahují dítě v citlivém období vývoje osobnosti a hrozí nebezpečí, že se dítě stane na úspěchu závislé nebo naopak beznaděj na vítězství, kterou vyvolává fakt, že dítě nepatří k těm nejsilnějším, ho od činnosti zcela odradí

2.6.4.2 Agonální hra – zápolení sám se sebou

Patří sem hry, ve kterých jde o vlastní posun hráče v čemkoliv, co se mu nepodaří napoprvé vůbec nebo tak dobře, aby byl spokojen (hry o výdrž, fyzické zdatnost, o trpělivost, o odvaze,.....). Motivací je ctížádost překonat sám sebe, posunout své dovednosti či vědomosti, dosáhnout lepšího výkonu. V těchto hrách je hráč sám sobě soupeřem

2.6.4.3 Agonální hra – zápolení dvou a více hráčů

Je to hra ve které si dva nebo více hráčů záměrně poměřují své síly a vytrvalost (přetahování, odtlačování, laškovná lechtání, honička,..). Obdobným způsobem si hrají i zvířecí mláďata a dokáží přirozeně odhadnout, co je druhému příjemné a co ne.

Učitelka by měla podporovat zápolivé hry, které nejsou založeny na principu nej a snažit se eliminovat hry založené na prvním principu, tedy být nejlepší. Nebezpečí těchto her je nedožité, snadno se může stát, že pravý pocit štěstí z takovéto hry nezažijeme, neboť je zcela pohltí chorobná touha po moci, jež jde ruku v ruce s nenávistí k soupeřům, úskočností, podváděním, násilím a válkou – stáváme se pouhým štvancem za výkonem.

V prostředí MŠ se ale lze motivaci být nej vyhnout a nahradit ji škádlením a vlastním posunem a nebo hrami na principu alea, abychom dětem umožnili prožít si vzrušení ze soutěže, ale nepokřivili jejich osobnosti

V těchto hrách nejde o vítězství za každou cenu, ale o to, zkusit si, co dokážu, jak jsem na tom a co můj protějšek vydrží – o nic nejde, je to jen legrace.

2.7 Co ovlivňuje hru dětí podle S. Koťátkové

„Hru ovlivňuje celý způsob našeho života. I ta spousta hraček, které děti mají, má na vlastní hru velký vliv. Skříň plná hraček a plyšáků působí demotivačně, ty hračky už nejsou tak vzácné. Dítě pak v takovém prostředí působí i smutně, obyčejný obal ho zajímá více než dokonalá hračka. Navíc rodiče často chtějí, aby dítě ty dokonalé hračky využívalo „podle návodu“. Mnohé detailně propracované hračky dítě nestimulují, nevedou ho k tomu, aby vyvinulo vlastní iniciativu. Nemůže je rozmontovat, podívat se jim na „dušičku“. Stará autíčka na setrvačnicku děti často rozebraly, jezdily jen se setrvačnickem a pozorovaly, jak to funguje. Volnost, otevřenost, možnost hračku zdánlivě zničit, autíčko rozebrat a kolečka naložit na jiné autíčko, to nové, dokonalé hračky neumožňují. Navíc drahé hračky vedou k tomu, že dítěti sice dovolíme, aby si hrálo, ale nesmí při tom udělat nepořádek. Podobné tendence se bohužel objevují i v mateřské škole – dítě si sice může hrát se stavebnicí, ale když si chce vybrat jinou, musí to, co předtím postavilo, nejdříve uklidit. Nemůže kombinovat, nechat stavbu „na očích“, nevidí, že je výsledek jeho soustředění a vůle vnímán jako důležitý. Nemůže se o svůj výtvor „opřít“, potěšit se tím, co udělalo. I kdyby hrad z kostek zůstal stát jen den, je to pro dítě důležité. Do dětských her zasahují i média – pozorujeme, že děti občas odehrávají svou vlastní verzi nějakého seriálu, sdruží se, rozdělí si role a hrají si na to, co viděly. I když to často bývají pochybné pořady, děti se tím stmelují.“ (15:11)

2.8 Podmínky pro hru dětí

Pro hru je nezbytné vhodné, bezpečné, podnětné a stimulující prostředí. Takové, aby odpovídalo potřebám hry (dostatečně prostorné, účelně uspořádané, variabilní, členité). Místnost pro hru by měla být útulná, zabydlená s dostatkem místa pro pohyb, pro hru na zemi a ve volném prostoru. Také je důležitá vybavenost pomůckami, materiálem a náradím k pracovním činnostem, funkčními, podnětnými a estetickými hračkami, které by měly být v dosahu a dohledu dětí. To platí nejen pro hru v interiéru, ale též pro hru venku. Pokud si děti hrají v uzavřeném prostoru školní zahrady, je ideální, pokud je dostatečně

vybavena např.: houpačkami, kolotoči, skluzavkou, průlezkami, hrazdami, lezeckými stěnami vzhledem k počtu dětí, které zde budou trávit volný čas. Při vybavování zahrady nesmíme opomenout zásady bezpečnosti. Také ve třídě by měly být pomůcky jako trampolína, balanční desky, míče, žebřiny, závěsný žebřík, lanová houpačka aj. V dnešní době již není vzácností mít podobné pomůcky a nářadí stimulující k pohybu a hře i v domácím prostředí a na vlastní zahradě u domu. Zahrádku bez pískoviště, houpačky a v letním období alespoň malého nafukovacího bazénku si dnes již pomalu nedovedeme představit. Na druhé straně, to je důvod, proč je méně dětí vidět na veřejných hřištích a koupalištích.

Společnost se neustále vyvíjí, svět začíná být přetechnizovaný a lidské hodnoty se s každou generací mění. Zcela logicky i dnešní děti mají jiné zájmy než jejich rodiče a též i hra prochází určitým stupněm vývoje. Tyto vývojové změny ovlivňují i nové formy her a to ne vždy, dle mého názoru, žádoucím způsobem. Jednou z důležitých podmínek pro hru, jak moje zkušenost učitelky, matky a též kdysi dítěte ukazuje, jsou děti. Moje babička říkala, že děti chtějí děti. Na tom, kolik dětí se sejde, hra do jisté míry závisí. Řada her je založená na pohybu a větším počtu dětí. Mnohdy i pět dětí je málo na realizaci takových her. Ovšem vidět dnes partu dětí, jak spolu dovádějí je vzácností. Ve městech se budují opravdu krásná veřejná hřiště pro děti. Dětem 70. let se o takových ani nesnilo. Zejí prázdnotou i přesto, že jsou vybavena atrakcemi, které poskytnou zábavu i náctiletým dětem. Sem tam vidíme maminku s kočárkem a předškolním dítětem. Mladší a střední školní věk není bez dozoru k vidění. Z toho vyplývá, že nejsou naplněny všechny podmínky pro hru dětí tohoto věku. Domnívám se, že životní prostředí a lidská společnost nejsou pro děti zdaleka tak bezpečné jako tomu bývalo v minulosti a to je důvodem, proč se hra dětí přesouvá do jejich pokojů a za ploty soukromých pozemků. Místa určená dětem, jako jsou dětská hřiště, domy dětí, kluby, družiny, dětské koutky atd. jsou sice naplněna dětmi, ale ty jsou zároveň vždy pod dohledem nějakého dospělého, který je do jisté míry v jejich spontaneitě omezuje. Ubývá také volných prostranství, kde by si mohly děti podle vlastní fantazie hrát. Hra na chodníku nebo silnici je dnes již nepřijatelná z hlediska bezpečnosti dětí, ale též spoluobčanů. Ubývá luk, polí, sadů a zahrad, které jakoby nemají majitele. Životní prostředí je stále více o pravidlech, zákazech a omezení. Skoro všechno dnes již někomu patří.

Přibývají cedulky : vstup zakázán, soukromý pozemek, nevstupujte na trávník, vstup na vlastní nebezpečí. Možností, kde by se děti mohly svobodně pohybovat je minimálně. Děti láká tajemno a dobrodružství, rády objevují a prozkoumávají neznámá místa, vyhledávají zákoutí, kde mohou být nepozorováni a nebo alespoň mít pocit, že nejsou zcela na očích. A pokud mají tuto možnost, pak se jim dostává dalších významných podmínek pro hru, aby mohla být nespoutaná, plná zážitků a prožitků.

3. Definování pojmu volná hra

Abychom mohli správně chápat sousloví volná hra, složené ze slov „hra“ a „volnost“, musíme si především ujasnit, co výraz volná hra neznamena. Mnohdy v pojmech hra a volná hra panuje zmatek nebo spíše milná představa, že se jedná o dvě zcela totožné záležitosti. Teoretici často stavěli hru do protikladu k práci. Na poli mateřské školy máme pod pojmem práce na mysli výchovu a vzdělávání ve formě řízených činností. Mateřská škola má za cíl sloučit toto „vyučování“ a hru. Dalo by se tedy říci, že mateřské školy užívají jako metodu pro vzdělávání hru. To samozřejmě v ideální případě ano, ale k plnohodnotnému a efektivnímu rozvíjení dítěte to přece jen nestačí. Úkoly mateřské školy se týkají nejen rozvíjení dítěte, ale také jeho volné hry a volná hra rozhodně není nějaký zbytkový nebo ztracený čas, během něhož se nuceně vyčkává, až se všechny děti sejdou a bude se moci konečně přejít k „pořádné práci“ - rozvíjení.

„ Volná hra totiž neznamena volit mezi učením a člověče, nezlob se, není ani časem v němž se něco napravuje: „Ty jsi ještě nedodělal to velikonoční vajíčko“ . O volnou hru nejde ani tehdy, když učitelka „ vyučuje“ malou skupinu dětí a ostatní děti si hrají.“

(1 : 16)

Volná hra je volnou, co možná nejvolnější hrou pouze v případě, že do ní dospělí nijak nezasahuje a chová se maximálně jako pozorovatel, který eventuálně zasáhne nebo pomůže v případě, že děti o pomoc požádají. *„Pokud dítě převeze naši myšlenku, už to není úplně jeho hra; ztrácí iniciativu a hra se někam přesměruje“.*

(15:11)

Neznamena to, že bychom neměli nikdy zasáhnout, ale musíme přemýšlet o tom, kdy, proč a kdy naopak dáme prostor dětské spontaneitě.

4. Definování pojmu dětství

Dětství je obdobím intenzivního vývoje lidského organismu. Začíná narozením dítěte, končí pohlavním dospíváním. V běžně používaném rozdělení lidského života končí v 15. roce. Charakteristický je pro ně rychlý růst a vývoj jak tělesný, tak duševní, citový a sociální. Dětství stejně jako každé věkové období má svůj hluboký smysl v celku lidského života. Není pouze přípravou na dospělost. Je to fáze života, kterou stojí za to vychutnávat pro ni samu. Odborníci se shodují, že právě v dětství se utváří osobnost ve svých základních rysech – tedy povaha, charakter, hodnoty, normy, ale též způsob jednání, schopnost přijímat a projevovat city. V dětství se vytváří vztah ke světu, rozvíjejí se rozumové schopnosti a schopnosti k učení. Dětství je obdobím, kdy je lidský jedinec velice vnímavý, plastický a zároveň zranitelný. Jeho emoce jsou ostřejší a intenzivnější, reakce spontánní. Dítě pociťuje výraznou touhu po poznání a z poznání prožívá neskrývanou upřímnou radost. „*Dětství má svůj způsob vidění, myšlení a cítění*“. (7 : 30) Je to období, v němž v dítěti vyžívá mnoho nenahraditelného: způsobilost hluboce pociťovat dobrodiní lásky a mít rád, oddaně se vkládat do rukou i do srdce druhého člověka, důvěřovat a poskytovat důvěru.

Jiřina Prekopová a Christel Schweizerová se ve své pedagogické publikaci ***Děti jsou hosté, kteří hledají cestu*** vyjadřují o dětství jako o magickém období, plném prožitků, velkých citů, úžasu, neohraničených možností a láskyplné oddanosti, jako o stupni vývoje, bez kterého nemůže dětská duše „bezpečně“ přistát na zemi. Říká se, že co v dětství zasejeme, to později sklídíme.

„ Dítě se podobá zrcadlu, které odráží to, co stojí před ním“

(Bokhari von Johor)

5. Hry a hračky dětí předškolního věku

Období předškolního věku je nejlepším věkem hry. Hra je pro dítě hlavní a převládající činností, specifickou formou učení a přípravou na vstup do školy. Hra předškolního dítěte je obsahově bohatší a organizačně složitější, protože dítě si již nehraje jen samo, ale vyhledává hru skupinovou. V tomto období lze používat různé rozmanité hry.

Z intelektuálních her se nejvíce uplatňují hry námětové, např. hra na maminku, kde už dítěti nestačí jen panenka, jak tomu bylo v batolecím období, ale chce už mít i výbavičku, aby mohlo o svou panenku správně pečovat. K nejběžnějším hračkám předškolních děvčátek patří panenky, chlapci si hrají raději s hračkami technického směru nebo se zvířecími figurkami. (19 : 73)

V dnešní době jsou pro děvčata oblíbené různé panenky, které mají zavírací oči, dokážou mluvit, chodit, brečet a různě spokojeně či nespokojeně broukat. Tento mechanismus panenek, podle mě, příliš nepodporuje dětskou tvořivost a fantazii. Téma hry se tak příliš neobohatí, protože po určité době je stále stejné věci, které panenka umí, omrzí. Také příliš mnoho hraček, které rodiče v dnešní době svým dětem kupují je, podle mně, zbytečných. Dítě pak přebíhá od jedné hračky ke druhé, neví s kterou by si dříve hrálo a dochází k tomu, že je rozmrzelé a nespokojené. Intelektuální činnost dítěte podporují hádanky a didaktické hry. Tyto hry se většinou hrají v mateřských školách, ale mohou se hrát i v rodině. V různých dětských časopisech vycházejí různé náměty her nebo návody na výrobu hraček, které umožňují dětem různorodou činnost. S postupujícím věkem se stávají oblíbené hry konstruktivní.

K rozvoji konstruktivních her slouží kromě přírodního materiálu (např. písku) také stavebnice, které jsou u dětí velmi oblíbené. K rozvoji smyslů používáme hry senzorické, do kterých patří různé zvukové hračky. Asi nejvíce oblíbené jsou u dětí hry pohybové, v nichž se uplatňuje chůze, běh, poskoky, tanečky a různé tělocvičné pohyby. Dají se hrát venku i v místnosti, ve velké skupině, nebo jen ve dvojici. Hra je pro předškolní dítě cestou, která ho připravuje na život v kolektivu. Dítě si rádo hraje se svými hračkami, ale lákají ho i hračky ostatních dětí. Někdy trvá velmi dlouho, než se děti naučí o své hračky dělit. Bývá to problém v rodinách, kde mají děti malého věkového odstup. Ve vztahu dospělého k dětským hrám by rodiče měli dodržovat pravidlo, že dítě nechávají hrát si v klidu, nezasahují mu rušivě do jeho hry, ale sledují ho, a když je zapotřebí, jemně a klidně ho usměrní. (19 : 74 - 75)

5.1. Z historie hraček

Hračky byly a jsou pro děti stejně samozřejmou součástí světa, jako pro nás pro všechny vzduch, který dýcháme, jako slunce, které každé ráno promění tmu noci ve světlo dne.

Hračky pro děti jsou stejně staré jako lidská civilizace. S panenkami, s vojáčky, s hračkami v podobě zvířátek a s nářadíčkem, které napodobovalo pracovní nástroje dospělých, si děti hrály už na úsvitu věků. Pro děti jsou hračky především zábavou. Zábavou a hrou se ale děti vždy připravovaly na svou úlohu ve světě dospělých. Dívky se připravovaly na roli matek a hospodyněk, proto jejich nejoblíbenější hračkou byly panenky. Chlapci se připravovali na roli ochránců, proto jejich oblíbenou hračkou byli vojáčci a napodobeniny zbraní.

„Dá se říci, že většina hraček nějak modeluje skutečnost. Loutky představují lidi, stejně tak autíčka a mašinky plní v modelové situaci hry funkci skutečných dopravních prostředků. Stavebnice jsou v menším měřítku stavební prvky tvarových struktur a funkčních celků. Tomu předchází to docela základní – neustálé poznávání, že části skutečného světa mají různé rozměry a tvary, že jsou nějak barevné, nějak seskupené, někde stojí, leží, visí, nebo se z místa na místo pohybují, vydávají různé zvuky, jsou studené nebo horké, sladké nebo jiné chuti, že jsou všelijak i cítit atd. Na hračce se tohle všechno dá poznávat ještě mnohem lépe, protože bývá velmi často k tomu účelu konstruována jako výrazné schéma, jako typický reprezentant skutečnosti – v zjednodušených tvarech, v sytých barvách, ve zdůrazněné mechanické funkci. (Či by to tak mělo být). Navíc tu dítěti pomáhá to, že se svou hračkou v ruce může ke svému poznání znovu vracet; může své postupy různě kombinovat, přímo experimentovat, což ve skutečných podmínkách není vždycky možné.“ (13 : 7 - 8)

Tato příležitost k poznání je důležitá pro rozvoj schopností, pro vytváření řady důležitých dovedností a psychických vlastností. Hračka je přirozenou učební pomůckou. (13 : 8)

„ Umožňuje řešení úkolů nanečisto – i když s velkou vážností a často i s velkým úsilím, přece jen bez většího rizika plynoucího z případného neúspěchu. Některá hračka poslouží v tom směru téměř univerzálně, jiná jen k úzce vymezenému účelu. To ovšem není rozhodující kritérium významu hraček, jak se to často zjednodušeně objevuje v populárních předvánočních radách rodičům. I svou obecností i svou speciální platností totiž hračky reprezentují skutečné životní nároky. Míra správnosti použití je ve správně odůvodněné volbě hračky. Dítě by mělo mít takové hračky a v takovém poskytovaném množství, jak to odpovídá jeho vývojové úrovni.

Malá stimulační náročnost a omezený počet hraček je stejně nežádoucí jako přehnaně vysoká náročnost a nepřiměřeně značné množství hraček.“ (13 : 8)

Hračky pro děti se v průběhu času měnily a vyvíjely. V souvislosti se změnami a zvyšujícími se nároky na společnost, se i hračky logicky neustále vyvíjejí, aby co nejvíce vyhovovaly požadavkům a přáním dnešních dětí. Dětská hravost a radost ze hry ale zůstává pro všechny časy stejná, a tak tomu je až po dnešní časy.

5.1.1 Z historie hraček pro chlapce

Kluci už od dávných dob lidstva měli nejraději pohybové hry, které byly spojené s dobrodružstvím a s bojovností. Nejstaršími hračkami pro kluky byli malí vojáčky a napodobeniny zbraní dospělých. Další hrou, která ke klukům patří od nepaměti, je napodobování práce jejich tatínků. Povolání se v minulosti dědilo z generace na generaci a kluci se hrou s hračkami - napodobeninami pracovních nástrojů - připravovali na svůj budoucí život.

5.1.2 Z historie hraček pro děvčata

Hračkou, která byla už od starověku, tedy v době před třemi tisíci lety, nerozlučně spjata s malými i většími dívkami, byla panenka. Panenka byla vlastně malým miminkem a připravovala od nejútlejšího věku malé děvčátko na její budoucí roli ve společnosti. Ženy byly především matkami a udržovatelkami rodinného krbu.

5.2 Hračka a současnost

Teprve v druhé polovině dvacátého století dochází ke změně pohledu na hračku z hlediska psychologie, sociologie a pedagogiky jako na předmět, který všestranně rozvíjí osobnost dítěte. Hračky zároveň napomáhají dětem pochopit, jak funguje svět dospělých. Rozvíjejí dětskou psychiku a motoriku (souhrn jeho pohybových schopností) a také tvořivost a fantazii. Napomáhají u větších dětí zvládnout úkoly, které na ně klade škola a hry s hračkami i bez nich je také učí společenskému chování a schopnostem komunikace s druhými. Kluci mají dnes rádi stejné hračky, jaké měli rádi vždy. Nabídka těchto hraček je ale dnes tak široká a pestrá, jako nebyla nikdy.

Hračky pro holky už dnes nejsou tím, čím byly ještě včera. Svět se změnil. Změnilo se postavení ženy ve společnosti, které bylo tak dlouho nerovnoprávné. Změnily se i hračky pro děvčata, které si dnes už rozhodně nehrají jenom s panenkami.

5.2.1 Dnešní hračky pro chlapce

Samozřejmě záleží na věku dítěte. Kluci sahají po typicky klukovských hračkách. Ve věku od dvou let a s trochou nadsázky se dá říci, že tyto hračky jim vydrží až do důchodu. Kluci staví ulice, silnice, cesty. Domy ženou do výšek a vztyčují věže. Při hře většinou zdůrazňují pohyb zvířátek, postaviček, aut i všelijakých technických monster. Milují srážky a kolize. Klukovským hrám odpovídají klukovské hračky. Autíčka, stavebnice, napodobeniny zbraní a pracovních nástrojů. Ale stejně jako děvčata mnohdy lákají typicky klukovské hračky, najdeme mnoho kluků, jak si vaří v kuchyňce, dělají bábovky a dorty z písku, pomáhají děvčatům s péčí o panenky.

5.2.2 Dnešní hračky pro děvčata

Samozřejmě, že panenky jsou stále oblíbenou hračkou pro děvčata i v současnosti. Panenky, kočárky, domečky pro panenky, oblečky, nádobíčko, kuchyňky a různé jejich vybavení, to jsou hračky, které umožňují děvčatům být na chvíli velkými slečnami a hlavně maminkami. Dnešní děvčata si už ale nechtějí hrát jenom s panenkami. Hrají si i se vším, s čím si hrají kluci! Oblíbenou hračkou pro holky jsou také autíčka, autodráha a různé stavebnice.

5.3 Jak vybírat hračky

5.3.1 Výběr hraček ke spokojenosti dětí

Každý věk a pohlaví má nějakou specifickou hračku. Ve věku, kdy nejsme schopni dohlédnout dál, než kam nám dovolí kočárek, bývá nejoblíbenější hračkou cokoli, co je právě v tomto dosahu. Tedy mámin prst a cokoli umělohmotného co nám strčí do kočáru a dá se to dobře okusovat a žužlat. S postupujícím věkem se chlapcům přisuzuje jako nejtradičnější hračka auto.

Někteří se v tomto stadiu poněkud vývojově pozastaví a auta už neopustí. Děvčatům pak samozřejmě panenky. I když známe výjimky že?! Bez hraček by byl svět dětí pustý a prázdný. Neznamená to ale, že dítě potěší každá a že bude nejlépe, když bude mít hraček co nejvíce. Základním kritériem při výběru hraček je, aby odpovídaly věku dítěte, jeho citovému vývoji, jeho rozumovým a fyzickým schopnostem. Jen s hračkami, které souzní s vnitřním světem dítěte, se může dítě cítit spokojené a šťastné. Hračka by měla udělat radost především dítěti. Je mylné domnívat se, že hračka, která se líbí nám, zaujme stejnou měrou také dítě. Hračka je tu pro hru a pro dítě, ne proto, aby byla obdivována její dokonalost.

5.3.2 Výběr vhodných hraček

Při výběru vhodných hraček pro dítě je důležité „nepředbíhat“ vývoj dítěte. Znamená to, volit takové hračky, které odpovídají schopnostem dítěte. Dospělí často vybírají hračku, aby se líbila hlavně jim samotným.

Dokonce se těší, až si s takovou hračkou pohrají, neboť jako dítě neměli tu možnost, jelikož ještě nebyla vůbec na trhu a nebo ano, ale ne tak technicky dokonalá. Je to pochopitelné, ale ne příliš šťastné kritérium pro výběr hračky dítěti. V dnešních obchodech s hračkami se setkáváme opravdu s velmi širokou nabídkou hraček jak pro kluky, tak i děvčata. Hračkárny nabízejí hračky pro každý stupeň růstu a vývoje. Pestrá paleta hraček začíná již v odděleních určených pro hru nemluvnat a odtud pokračuje dále. Materiály, ze kterých jsou vyrobeny jsou také mnohé. Výběr hračky se nesporně odvíjí od její ceny. Hračky dělají z růstu a poznávání ve všech stádiích obrovskou zábavu, od aktivitu podporujících hraček pro nemluvnata přes objevné hračky pro batolata až po kreativitu povzbuzující hračky pro děti předškolního věku a mladé školáky. Současné hračky jsou mnohdy ale až příliš drahé, a tak je pochopitelné, že rodiče často volí hračky levnější a to někdy na úkor jejich kvality. Na druhé straně není pravidlem, že levná hračka musí být zákonitě špatnou. Není od věci řídit se zdravím selským rozumem, přičemž si zároveň ujasnit, za jakým účelem hračku pořizujeme, co od ní očekáváme a jaké nároky na její kvalitu provedení si klademe.

U hraček pro ty nejmenší děti je důležité volit hračky bez ostrých hran, omyvatelné, bezpečné, z nezávadných materiálů, snadno omyvatelné, nepouštící barvu. Ideální je, pokud jsou tyto hračky vyrobeny tak, aby jako celek splňovaly význam, avšak nebylo možné jakoukoliv část spolknout či ulomit a zranit se o ni. Pro předškolní věkovou skupinu dětí jsou velmi podnětné hračky, které lze rozebrat a vytvořit v kombinaci s jinými doplňky kreativní výtvar malého šikuly. Přednost by měly mít opět hračky bezpečné, kreativní, barevné a plné fantazie. Takové svou všestranností pomáhají dětem v jejich rozvoji.

„Hra je vážná věc a hračky nejsou jenom hračky. Jsou tak důležité, že stojí za chvíli zamyšlení“. (17 : 111)

5.4 Jaká má hračka být

Vhodná hračka by měla podněcovat pohybový, smyslový, rozumový a citový vývoj dítěte rozvíjet žádoucím směrem jeho společenské postoje a napomáhat k vytváření dobrých návyků. Hračka by též měla podněcovat a vhodně usměrňovat dětskou fantazii. Rozhodně by měla být pro dítě bezpečná a vyrobená z hygienicky nezávadného materiálu.

Měla by také něco vydržet. Materiál z něhož je hračka vyrobena by měl tedy splňovat nejen kriteria zdravotní nezávadnosti, ale také být dostatečně odolný vůči ne vždy příliš šetrné dětské manipulaci. O poškozenou hračku dítě většinou brzy ztrácí zájem. Neméně důležité je, aby hračka byla vkusná, pěkného a pro dítě lákavého vzhledu.

(17 : 108 - 109)

5.5 Funkce hračky

Hračka primárně slouží k hraní a hrou s hračkou se dítě učí zacházet s nástroji. Hračka rozvíjí smyslové a řečové dovednosti dítěte, jeho zvědavost, rozum a fantazii. Mnohé hračky rozvíjejí paměť a motorické funkce. Hra s hračkou je pro dítě přirozeným sociálním učením. Mezi dítětem a hračkou vzniká vztah – mnohdy velmi úzký. Hračka často plní funkci imaginárního kamaráda.

5.6 Rozdělení hraček podle výrobního materiálu

Reklamní letáky firem, které mají ve výrobě hraček již dlouholetou zkušenost se shodují na skutečnosti, že v současnosti je asi nejčastěji používaným materiálem pro výrobu hraček umělá hmota. Stále více se ale do popředí dostává dřevo a jiné přírodní materiály. Společnost začíná být umělými materiály přesycena a o dřevěné a textilní hračky je na trhu čím dál tím větší zájem. Společnost prožívá jakýsi návrat k přírodě. Přírodní materiály se stávají módou a výrobky z nich nesou nálepkou kvalitní až luxusního zboží. Podle toho také vypadá jejich cena a to je často důvodem, proč rodiče volí méně kvalitní hračku lacinějšího provedení. Vedle hraček z umělé hmoty, dřeva a látky, se objevují na trhu také hračky z plyše, z papíru, gumy a kovu.

Z informací a doporučení, které podávají svým zákazníkovi uvádím více o dřevěných, plyšových a textilních hračkách.

Osobně mám velmi dobrou zkušenost právě s hračkami dřevěnými. Dřevěné hračky na mě působí teple, přívětivě, většinou vkusně. Design dřevěných hraček má svou typickou jednoduchost, praktičnost a účelnost. Dle mého názoru dřevěná hračka nestárne a mnohdy zub času jí naopak dodá lichotivou patinu. Mě je velmi příjemné na dřevěné hračky sahat a obklopovat se jimi. Dokonce si občas nějaké koupím, i když jsou moje děti již velké.

Nemám přitom pocit, že utrácím za zbytečnosti, protože dřevěná hračka je pro mě v každém případě i dekorace. Naopak se těším, že jednou hračka, která potěšila moje oko, zahřeje duši třeba mého vnoučete.

5.6.1. dřevěné hračky

Dřevěné hračky mají v dnešní době, kdy většina lidí v naší zemi žije ve městech, velký význam především pro nejmenší děti. Udržují spojení malého dítěte s přírodou, i když si hraje v bytě panelového nebo činžovního domu. Dřevěná hračka má ale význam pro každé dítě, a to právě svým materiálem. Dřevo provází člověka na jeho pouti časem po desetitisíce let, ze dřeva byly nejstarší lidské stavby, dřevo se používalo jako součást téměř všech pracovních nástrojů. Dřevo je součástí přírody, kolébky lidského rodu. Dřevo dětem předává svou pozitivní energii a příznivě ovlivňuje jejich křehkou bytost.

A jak dřevěné hračky působí na rozvoj dítěte?

Jsou velmi cennými pomůckami pro rozvoj motoriky a myšlení dětí, především v nejútlejším věku. Pro psychický vývoj dětí je kontakt s přírodními materiálem cenným a nenahraditelným podnětem. Dřevěné hračky jednoznačně vzbuzují v dětech pozitivní emoce a podporují jejich harmonický rozvoj. Navíc dřevo jakožto přírodní materiál se velmi dobře recykluje a v přírodě rozkládá.

To je nesporná výhoda dřevěných hraček oproti plastovým. Dřevěné hračky nezatěžují životní prostředí po skončení životnosti hračky.

5.6.2 plyšové hračky

Plyšové hračky se vyrábějí jen něco přes sto let a přesto vzbuzují pocit, jako kdyby existovaly už celé věky. Svou oblibu si získaly zejména pro svou typickou hebkost a měkkost, která přímo vybízí k mazlení a tulení. Každé dnešní dítě vyrůstá s plyšovými hračkami, k některým z nich mají děti hluboký citový vztah – plyšová hračka je pro ně imaginárním přítelem. A právě tímto vztahem se plyšáci odlišují od většiny ostatních hraček, které slouží většinou jen ke hře a hraní. Dnes, v době veliké obliby mechanických a elektronických hraček a především počítačových her, by se mohlo zdát, že chlupatá plyšová zvířátka jsou něčím, co současné děti nemůže zaujmout. Skutečnost ale říká pravý opak. Plyšové hračky jsou stále nesmírně oblíbené a jsou pravými mazlíčky dětí, od těch nejmenších, až po ty ve věku puberty.

Plyšové hračky se také často spojují se vzpomínkou na rodiče, kamarády nebo první lásky. V moderním světě se tak plyšová hračka stala dobrou připomínkou skutečnosti, že ačkoli se během staletí děti hodně změnily, jejich citové potřeby zůstávají v podstatě stejné.

I zde mi nezbývá, než souhlasit. Já sice nepatřím k těm největším příznivcům plyšových hraček. Jako dítě jsem o ně také moc nestála, protože jsem si s nimi neuměla hrát a jako dekorace pro mě tehdy neměly ten pravý význam. Ale je pravda že v pubertě se můj vztah k tzv. plyšákům začal polehoučku měnit, a to, když jsem dostala první plyšovou pozornost od kamaráda - pejska s dlouhýma ušima. Po něm jsem dostala ještě spoustu dalších i mnohem měkčích a hezčích plyšových drobností, ale je pravda, že když se řekne plyšová hračka, vzpomenu si právě na tohoto pejska. Měla jsem ho několik let.

Mnohá stěhování a údržba v automatické pračce mu trochu pozměnila kabátek, ale vždy měl přední místo mezi mými a pak už také mezi plyšovými hračkami mých dětí. Jednoho dne si ho bez dovolení vypůjčila naše fena Sára a z milého pejska zbyly jen cucky. Nikdy na něj ale nezapomenu. Díky němu jsem poznala to, co mnohé děti zažívají již v dětských postýlkách. Denně se setkávám v MŠ s dětmi, které si svého oblíbeného plyšáčka nosí s sebou a mají tak mazlíčka kdykoliv po ruce. I moje děti, které se postupně dobrovolně zbavují různých hraček, které si ještě nedávno tak moc přály (autodráha, lego, Barbie, kočárek, hudební hračky,.....), své plyšáky zatím kupí v závěsných pytlích, vystavují na policích a tulí se k nim v posteli.

5.6.3 textilní hračky

Textilní hračky jsou šity většinou z přírodních materiálů a vyplněny dutým vláknem nebo polystyrénovými kuličkami – jsou proto vhodné i pro alergiky. Textilní hračky podobně jako plyšáci bývají příjemnými společníky na mazlení a do dětských postýlek. Stejně tak, plní i funkci dekorativní. Řada textilních doplňků dětských pokojů má takový design, aby působily a plnily funkci hračky a navíc ještě mohly být prakticky využity jako např. úložný prostor pro další hračky. Výhodou je jejich snadná údržba. Většinou je lze jednoduše vyprat v automatické pračce.

Přesně tak. Plyšové hračky po vyprání trochu ztrácí svoji původní měkkost, ale textilní hračky, jsou-li ušity ze stálobarevných textilií, zůstávají prakticky beze změny. Podle mého názoru je jejich využití v dětském světě snad nekonečné (maňásci, polštářky, textilní domečky, podsedačky, kapsáře a jiné úložné prostory, pytlíky na hračky, výbava pro panenky, hrací deky atd.).

V současnosti se začínají na trhu skutečně objevovat, ale jsou poměrně drahé. Šikovná maminka ale hračku z látky zhotoví snadno sama. Inspirace je dnes v časopisech celá řada a má-li dokonce vlastní fantazii, chuť a trpělivost, dokáže svému robátku zhotovit takřka cokoli. Mluvím z vlastní zkušenosti. Svým dětem jsem svého času proměnila dětský pokojík v úplnou pohádku a zvířecí ráj. Stačily mi k tomu barevné látky, nitě a rouno na vycpávání, které se dá snadno koupit a je levné.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

6. Stanovení hypotéz

Pro výzkumné šetření v praktické části bakalářské práce jsem si stanovila tyto hypotézy:

- 1) Volná hra současných předškolních dětí prošla značnými proměnami oproti volné hře jejich rodičů a prarodičů
- 2) Současné děti volí raději pasivní sledování příběhů v televizi, než volnou hru s vrstevníky
- 3) Dřívější hry byly více pohybové

7. Kvalitativní výzkum proměn spontánních her současných předškolních dětí a jejich rodičů a prarodičů

Cíl: Výzkum se zabývá otázkou proměny spontánních dětských her v souvislosti s proměnami společnosti a požadavky kladenými na současné děti.

7.1 Popis výzkumného šetření

Použité metody:

Výzkum byl prováděn formou řízených rozhovorů v přímé interakci s respondentem tváří v tvář. Nechala jsem si vyprávět v jednotlivých rodinách od prarodičů, rodičů a dětí o tom, jak si hráli, když byli malí a dělala si poznámky. Výsledkem je několik případových studií, v nichž objektem zkoumání je hra a její proměny. V mateřské škole, kde pracuji jsem využívala přímého pozorování spontánní hry dětí a to v interiéru MŠ a na školní zahradě. Zároveň jsem zjišťovala, jak a kde si hrají děti školního věku a příležitostně je pozorovala při trávení volného času.

Počet respondentů při řízeném rozhovoru : 16 osob

Věk respondentů : 5 - 79 let

Počet zaznamenaných vyprávění : 19

Počet dětí, které byly předmětem pozorování : 24 - 60

Věk dětí pozorovaných v MŠ : 3,5 – 6 let

7.2 Závěry z výzkumného šetření

Z výzkumného šetření vyplývá, že spontánní dětská hra je výrazně ovlivněna technickým pokrokem, společenskými a kulturními změnami. Do utváření osobnosti dítěte , oproti předchozím generacím, výrazně zasahují média. Děti se stávají pravidelnými konzumenty technických a informačních vymožeností. Tráví spoustu času před televizní obrazovkou, sledují DVD a video, hrají hry na PC a ztrácejí zájem a vlastní volnou hru. Mají přemíru až zbytečně technicky dokonalých hraček, které je nedostatečně stimulují. V zájmu vlastní bezpečnosti tráví více času v institucích nebo v domácím prostředí. Mají nižší schopnost komunikovat, řešit problémy a spolupracovat. Tomu odpovídá i jejich volná hra, která vedle hry jejich rodičů a prarodičů vykazuje jisté změny. Uskutečňuje se spíše v interiéru nebo v prostředí určeném a vytvořeném uměle pro děti. Je častěji pod vlivem a dohledem dospělých. Je více závislá na hračkách, pomůckách a náčiní. Potýká se s nedostatkem zásadní podmínky pro hru a tou jsou děti. Vytrácí se tak s povědomí dětí léty prověřené pohybové hry, určené pro jejich větší počty.

8. Volná hra současných dětí

Dítě využije kdejakou volnou chvíli k tomu, aby si mohlo pohrát. Ať už tomu říkáme ošklivá nebo pěkná hra, dítě si zkrátka hraje většinu svého volného času a hraje si dle možností, které má a v prostředí, kde se právě nachází. Rodiče našich rodičů si možná hráli trochu jinak než dnešní děti, možná více na čerstvém povětří a méně doma, ale faktem zůstává, že je to stále dětská hra o které je tu řeč a jako taková může sice být v něčem jiná, ale přesto je stále produktem fantazie dětské osobnosti. I dnes se hra uskutečňuje venku, uvnitř s dětmi i individuálně. Na základě popisu pozorování spontánní dětské hry na školní zahradě, v prostorech MŠ a v domácím prostředí, si snadno můžeme udělat vlastní srovnání.

8.1 Volná hra v prostorách MŠ

Spontánní hra dětí v současné mateřské školce se uskutečňuje prakticky po celou dobu pobytu dítěte v tomto zařízení. Zpravidla ráno, když se děti scházejí, mají dost času si pohrát. Méně smělé děti mohou využít skutečnosti, že se děti scházejí postupně a pohrát si tak s hračkami, o které nemusí bojovat nebo na ně čekat. Děti do naší MŠ mají časově neomezený příchod a to je důvod, že ráno bývá dětí méně a pro všechny dostatek oblíbených hraček. Některé děti mění po příchodu do MŠ hračky po pár minutách, hodně se mění také skupinky ve kterých si hrají a to podle toho, kdo kdy přijde. Spousta dětí má problém, že se nedokáží samy zabavit a čekají než jim dorazí jejich kamarád. Do té doby se chovají jako pozorovatelé, nebo si chtějí spíše povídat s učitelkou a bojují o pozornost pro sebe. Některé děti mají nápady a chuť si hrát, ale nemohou k sobě pro hru získat partnery. Postrádají odvahu a sebevědomí ke kontaktování a motivování ostatních dětí pro svoji hru. Samozřejmě jsou děti, které mají v tom, co je baví jasno a zabaví se bez ohledu na to, jaký kolektiv dětí je právě k dispozici. Ráno je u chlapců tradičně v oblíbenosti stolní fotbal a polykarpova stavebnice nebo molitanka. Děvčata si po ránu nejčastěji kreslí. Překvapuje mě, že dnešní děti často nic nebaví. Bezcílně chodí po třídě a neví čeho se chytit. Řada dětí má zvýšenou potřebu si povídat s dospělými. Někdy se přímo perou o to, koho budu poslouchat. Nejčastěji mluví o tom, co mají, co dostanou, nebo co by chtěly.

Hodně se rozmohlo, že si děti nosí do MŠ různé hračky z domova. Chlubí se jimi a dávají najevo své sympatie podle toho, komu hračku půjčí a komu ne.

Různě si hračky vyměňují, násilně berou, schovávají. Pro samé opatrování vlastních hraček před dětmi, kterým je nechtějí půjčit ani k prohlédnutí, pak nemají volné ruce na žádné jiné aktivity. Starost o vlastní hračku a strach z toho, že by si jí mohl osahat někdo s kým zrovna nekamarádí, je svazuje a izoluje od dětí. A přesto, že to mezi nimi vyvolává nepřátelskou atmosféru, tak skoro všechny tomu podléhají a chtějí se také s něčím předvést. Skoro mi připadá, že ten boj o to, kdo má co lepší, nebo to nerovné směňování, zvlášť ve věkově smíšených třídách, děti baví.

Hračky typické pro pohlaví volí spíše chlapci. Pozorování ukazuje, že děti mají své oblíbené hračky i témata k hrám a mají tendenci hrát si každý den jednu a tu samou hru v drobných obměnách. Dokonce i kombinace dětí v přirozeně utvořených skupinách se příliš nemění. Samozřejmě existují výjimky i výjimečné dny, kdy děti náhle vzplanou pro hru novou a zcela odlišnou jejich pravidelné hře, ke které se ale obvykle další den navrací. Volnou hru v MŠ výrazně ovlivňuje stálost prostředí, ve kterém se děti nachází. Každodenní pozorování mi jasně ukazuje na to, že děti se cítí nejlépe ve své třídě a herně. Jsou zvyklé na svoje hračky, jejich umístění, uspořádání koutků. Citlivě vnímají také celkový interiér, systém a pojetí třídy, ve které tráví většinu dne. Při ranní a odpolední hře bývají děti spojeny do jedné třídy a je zřetelné, že děti, které jsou zde na domácí půdě, si hru mnohem více užívají. Přestože ostatní děti se zde orientují, je na nich patrný dojem návštěvníka. Chodí se dovolovat, zda si mohou hračku půjčit, ustupují domácím dětem v přenici o hračku, méně se pouštějí do větších akcí - staveb a časově náročnějších her. Jsou jakoby v očekávání té teprve pravé hry, do které se chtějí pustit až v prostředí, kde nebudou časově ani jinak omezeny. Hra dětí v jejich třídě, je výrazně spontánnější, uvolněnější, kreativnější.

Skupinky, ve kterých si děti hrají, mívají většinou tradiční složení. I místa, která si ke své hře volí, se příliš nemění. Hra chlapců obvykle probíhá ve třech útvarech. První staví v místě k tomu určeném z molitanové a polykarpovy stavebnice většinou bunkr, chatu, dům, loď, tank, raketu,...zkrátka cokoli velkého, aby se do jeho vnitřního prostoru vešla buď posádka nebo různé vybavení či oboje.

To je záležitost většinou starších předškolních chlapců, kteří mají dostatek sebevědomí, rozhodnosti, schopností organizovat a tvořit něco nového. Jejich stavba začíná pravidelně v pondělí a po celý týden většinou zůstává na svém místě, pouze se různě přestavuje, upravuje, zdokonaluje a případně opravuje. V jejím okolí se výjimečně pohybují děti, které se na jejím zrodu nepodílely. Takové se musí dovolovat stavitelů, ale většinou nejsou přijaty a nebo mohou stavbu navštívit, chvilku si v ní užít, ovšem o ničem nerozhodovat. Ve druhé skupině jsou chlapci podstatně menší a nebo sociálně méně vyzrálí. Zdržují se v koutku vyhrazeném pro auta od těch nejmenších až po největší. Tito chlapci málokdy něco sami budují. Stavebnice používají jako náklad, který v autech převážejí a nebo je bez rozmyslu rozhazují do prostoru a vysypávají z krabic na zem. Libují si v chaosu, který svým nepořádkem způsobili. Milují srážky, tlačení, jsou hluční a mnohdy neohleduplní k dětem i hračkám. Zatím jsem nezaznamenala, že by koberec s motivem dopravního hřiště, na kterém jsou se svým nepořádkem rozloženi, použili k účelu, k němuž byl vyroben. Mnohem raději jezdí se svými auty po skluzavce, schodišti, utíkají s nimi do podlouhlé šatny, kde si je pouští po linoleu. Rádi také narážejí jeden do druhého a boří stavby druhých. Vjíždějí ostatním dětem do hry a omezují svým projížděním jejich prostor. Rádi provokují a upozorňují na sebe. Tito chlapci nikdy dobrovolně nekreslí, nestříhají ani nelistují v knížkách. Poslední skupina chlapců má širší spektrum zábavy. Často si hraje v kuchyňce dohromady s děvčaty. Hrají si na rodinu, na domácnost, na restauraci, na doktora, na zvířátka - hlavně na pejsky a kočičky. Děti velmi rády tence mňoukají a chodí se tulit k paní učitelce jako opravdové kočičky - žadonící o pohlazení. Pejskové zase na sebe upozorňují hlasitým štěkáním a líbí se jim, když paní učitelka dá najevo, že má z pejska respekt a chce si ho získat nějakým pamlskem. Děti vůbec hry, ve kterých na sebe mohou brát podobu nějakého zvířete mají rády. V poslední době je v oblibě stavba indiánské vesnice. Je to komplet papírových kulís zeleně, stanů, vodních ploch. Nechybí totem a umělohmotné figurky indiánů, koní, bizonů a kajaků. V postavené vesnici si děti rozehrávají vlastní indiánský příběh, ve kterém pokračují i několik dní. Tyto děti občas zaujmou i stolní hry a výtvarné činnosti. Běžně si listují v knížkách. Často si nosí vlastní knížky a různé kartičky s obrázky z domova a s kamarády si je prohlížejí.

Nebo rády tráví čas i pouhým povídáním si jeden s druhým nebo kontaktují učitelku. Líbí se jim, když mohou být nějak prospěšní. Mají tendenci spolupodílet se na dění ve třídě.

Zajímají se o nové činnosti. Jsou zvědaví a komunikativní.

Občas si hraje dvojice děvčat v kuchyňce. Připravují tam na talířky různé pokrmy. Obloží jimy celý stůl a mají radost, když přijde paní učitelka ochutnat nebo si nějaké jídlo objedná. Děvčata si hrají také rády se stavebnicemi. Kolikrát častěji než kluci. Staví domečky i dráhy pro auta. Baví je lego a magnetická stavebnice. Ta je v naší MŠ u dětí velmi oblíbená. Dá se z ní vytvořit prakticky cokoliv, snadno se spojují její části - kovové kuličky s magnetickými špuntíky. Vznikají tak snadno složité vypadající transparentní konstrukce a to se dětem líbí. U děvčat je též oblíbená ona zmíněná indiánská vesnice, ale je zajímavé, že při její stavbě mají ve svém středu vždy alespoň jednoho chlapce.

Až na malé výjimky se dá říci, že všechny děti jsou šťastné, když mohou bez zábran pobíhat, poskakovat a dovádět. Počty dětí na třídách toto vždy neumožňují. Prostory naší MŠ nejsou tak velké a vzhledem k zařízení nábytkem hrozí při živelném a neorganizovaném pohybu nebezpečí úrazu. Snížený počet dětí se proto snažíme využít a dovoluujeme dětem využívat vlastním způsobem tělocvičné nářadí, ovšem za dodržování určitých pravidel. Děti zbožňují kopání do míče, bušení do balančních míčů, pérování na nich, kutálení obručí, skákání na trampolíně, jízdu po skluzavce, chůzi přes různé překážky a po balančních plochách, házení na cíl. Často vytvoří samy jedinečnou překážkovou trasu. V naší MŠ jí říkáme **opičí dráha**. Děti vždy vytvoří zcela novou a něčím originální opičí dráhu. Její autoři pak ostatním předvedou, jakým způsobem ji úspěšně projít. Děti mají pohyb rády a vše co k němu patří : hlasitý smích, pískot, křik.

Se stejným nadšením, jako možnost využívat tělocvičné nářadí, si půjčují Orfeovy nástroje. O hudební hračky je také velký zájem. V naší MŠ žádné nemáme, ale příležitostně dovolíme dětem brnkat na naše elektronické klávesy. Nyní jsme pořídily několik druhů zvukových didaktických hraček, ale zaujaly spíše menší děti, pro které jsou také určeny.

8.2 Volná hra na školní zahradě

Hra na školní zahradě je vždy hlavně o pohybu. Zejména chlapci jsou nadmíru aktivní.

V létě rád nejvíce na koloběžkách a kolech. Na koho se nedostane, ten nepohrdne ani odrážedlem pro tříleté děti - hlavně, aby mohl brázdit úzké uličky ve strmém terénu mezi keři. I přes napomínání, že právě tam je to nepřehledné a nebezpečné, jak se učitelka podívá jinam, jsou právě tam. Kdo nemá žádné přibližovadlo, jezdí po zadku. Naše školní zahrada nemá zcela ideální terén. V hlavní části je rovina, ale jinak běží z kopce. Je hojně zarostlá keři a vzrostlými stromy. Pro učitelčin přehled o dětech není zcela ideální. Dětem to ale, jak je vidět spíše vyhovuje. Mají rády zákoutí v zeleni, kam se mohou ukrýt, udělat si v dutinách keřů domečky. Nejraději jezdí tajně na koloběžkách v úzkém prostoru mezi plotem a tujemi. Hojně využívají spadlé suché plody ze stromů. Šišky, žaludy, bukvice a různé lupení jsou nedílnou součástí zahradní kuchyně, kde hlavní surovinou k vaření je nesporně písek. Z písku vaří a pečou spíše děvčata. Chlapci si v písku hloubí chodby, tunely a staví různé hrady a přehrady. Kdyby mohli bez omezení při svých činnostech z písku používat vodu, byli by ještě šťastnější. Po velkých lijácích bývá pískoviště dětem upíráno, ale ony si vystačí i se zbytky písku kolem a vodu napršenou v okapech zahradního domečku a v zapomenutých pohozených kyblících hojně využijí. Milují patláníčko, bláto mezi prsty, otiskování stop do bláta, jeho přeskakování, pokoušení kaluží alespoň špičkou boty. Hlavně chlapcům vůbec nevádí, jsou-li umazaní. Naopak, je-li příliš sucho, písek nepojí a z pěšinek se práší. Vynalézaví chlapci si tajně „načůrali“ do kyblíčku a hned se jim budovalo z písku lépe. Kdyby ostatní děti nepřišly žádonit také o vodu, kterou Matyáš a Štěpán odněkud mají, ani by se na to nepřišlo.

Dětská vynalézavost nezná hranic. Moc se mi líbilo, že chlapci po té, co jsem na ně uhodila, kde v tom nekonečném suchu sebrali vodu, nezapírali. Dokonce přiznali, že museli přispět oba dva, protože už se jim tolik nechtělo, když před odchodem ven chodíme na toaletu a oni potřebovali co nejvíc vody na maltu. Nakonec jsme si docela pěkně popovídali o tom, proč to není ideální nápad. Chlapci i ostatní děti si rádi vyslechli něco více o tekutině, jakou je moč. Svým tajným pokusem si ale chlapci zároveň vyzkoušeli, že i moč je tekutina, která se v případě nouze dá v některých případech použít stejně jako voda.

Zahradní altánek využívají hojně hlavně menší děti.

Opět si do něj nosí písek a z něj vaří v dřevěné kuchyňce, která je součástí domečku. Neustále obsazeno je obyčejné koště, kterým provozní zametají okolí pískoviště. Děti si je podávají takřka z ruky do ruky. Naše zahrada je vybavena též dřevěnou lezeckou stěnou, která obsahuje lanový závěsný žebřík, houpačku, hrazdu a lanovou stěnu.

Moc dětí se k ní ale nehrne.

Největší zájem je o hrazdu. Na té si děvčata dělají kotouly. Ze začátku se dost bály, ale stačilo pár šikovných holčiček, které to ostatním ukázaly a další to hned chtěly zkusit také. Paní učitelky ze začátku přidržovaly a pomáhaly a najednou to většina děvčat ze školky už zvládne sama. Pár dětí, a zase spíše děvčata, se ráda houpou na houpačce, ještě méně dětí chodí na závěsný žebřík. Občas je zvýšený zájem o skluzavku, ale stane se, že si ji několik dní děti ani nevšimnou. Momentálně je hodně deštivé počasí a červenová zahrada je plná šneků. Děti jsou jimi nadšeny. Sbírají je, snáší na jedno místo, pozorují je, staví jim domečky. Dokonce založily šnečí nemocnici pro šneky, kterým rozšláply ulitu. Chodí nám učitelkám ukazovat malé šnečky a šnečí vajíčka. My jsme ani nevěděly, jestli jsou ta vajíčka opravdu od šneků a jak se vlastně šneci rozmnožují. Podívaly jsme se proto na internetu a získaly o šnecích více informací, které jsme pak tlumočily dětem. Šnečí sezónu máme již třetí týden. U řady dětí nadšení opadá, ale dvě holčičky stále šneci baví ze všeho nejvíce. Děti s učitelkami jim začaly říkat šnečí mámy. Ony si ze šneků vytvářejí rodinky, pořádají také jejich závody. Intenzivně prolézají všechna zákoutí i špatně přístupná místa školní zahrady a hledají další a další šnečky. Necháávají si je lézt po rukou. Mnohdy mají plné celé předloktí. V zimě, když je sníh, dominuje na zahradě jízda na bobech. Děti se poctivě řadí do fronty tak, že si rovnou sedají na kluzák a vytvářejí tak různě se klikatícího hada. Fronta by ani nemohla být rovná, neboť k místu, kde je start té nejstrmější dráhy, se musí jít kolem lezecké stěny. Děti se patami odstrkují a posouvají se tak ve frontě. Ze všech dětí, kterých bývá i 60 se nechce svést maximálně tak deset. Ale i ty většinou aspoň chvíli bobují a po čase odběhnout si hrát se sněhem a zase se k bobování vracejí. Letos bylo sněhu docela dost, ale na zahradě jsme postavili jen jednoho sněhuláka, protože děti stavět nechtěly. Pořád jen jezdily na kluzácích a nebo nabíraly sníh kluzáky a házely jej na bobovou dráhu, protože už byla vyježděná až na hlínu. Když už sníh nepřipádal, vybraly kluzáky postupně sníh z celé zahrady, jen aby mohly do poslední chvíle jezdit. Školní zahradu se snažíme hojně využívat. Samozřejmě zařazujeme

i vycházky do okolí školky, ale to se neobejde bez chůze v útvaru, která je pro děti v jistém smyslu řízenou činností a jejich potřeba se pořádně proskotačit zůstane nenaplněna. Procházku i tak kombinujeme podle možností s nějakým živějším pohybovým vyžitím. Pokud stihneme dojít s dětmi na bezpečné a , volné prostranství, pak si tam určitě zaběháme a všelijak zaskáčíme od mety k metě. Mohlo by se zdát, že v chladném zimním počasí, kdy ale není sníh, není na školní zahradě co dělat. Hračky a náčiní na písek v zimě dětem nedáváme. Pískoviště je stejně přikryté, na koloběžky to také není a průlezky studí do rukou. Děti jsou přesto spokojené a pokud jsou teple oblečené nejeví žádné známky nudy nebo nepohody. Na lanové průlezky ,když mají dobré rukavice, lezou i v zimě. Jak už jsem se zmínila na začátku, hlavní náplní času, který děti tráví na školní zahradě je pohyb. Pobíhání, poskakování, pozorování změn přírody, sbíráním všeho, co vypadá jinak než tráva, křik, smích, hláhol a spontánní, neusměrňovaná komunikace dětí mezi sebou.

8.3 Volná hra v domácím prostředí

Obraz dětské hry v domácím prostředí jsem si vytvořila na základě pozorování vlastních dětí při hře. Zároveň toto pozorování doplňuji o příležitostná pozorování dětí z rodiny a přátel. Obě moje děti tráví bohužel hodně času před televizní obrazovkou. Už jako malé sledovaly všechny možné pořady pro děti a dnes již také nekonečné seriály televize NOVA, odpolední filmy pro děti i dospělé, soutěže, pořady o vaření a v neposlední řadě reklamy. V posledních letech je televizní nabídka zajímavá pro děti zařazována i do večerního vysílání po 20. hodině. Těžko se žadonění dětí, jestli by se mohly koukat, odolává. U mých dětí byla výhoda, že přirozeně kolem osmé hodiny večerní usínaly, a tak i když mě přemluvily, samotného odvysílání se nedočkaly. Dcera měla v předškolním věku oblíbené kazety písniček a cvičení s Dádou. Pouštěla si je pořád dokola a tancovala i cvičila spolu s ní před televizí. Syn trávil čas doma u televize ještě více. Velmi rychle se naučil si ji sám pustit a kupodivu u ní vydržel klidně sedět a byl velmi soustředěný. Dokonce měl období, že koukal na televizi bez ohledu na to, co v ní běželo. Prostě se nedokázal donutit vstát ze sedačky a jít dělat něco jiného. Později, tak v deseti letech si začal program více vybírat. Bavily ho spíše soutěže a pořady o vaření. Různé přírodovědné dokumenty a zahraniční filmy pro chlapy.

To byly takové ty příběhy, na které se dívali spolu s tatínkem a oba byli nadmíru spokojení. V tu chvíli nic jiného prakticky nevnímal. Neviděla jsem to ráda, zkoušela jsem mu nabídnout jinou zábavu, obzvlášť, když byl malý a já s ním byla doma na mateřské dovolené. Ale ani klasické stavění z kostek, později různé jiné líbivé stavebnice, autíčka, nebo velmi populární puzzle se u nás jen bez užitku povalovaly. Největší zábavou pro něj bylo různě pobíhat, schovávat se, nechat se lechtat a různě škádlit. Ohromnou radost mu přinášelo shazování polštářů a vysvlékání se. Rád ale naslouchal, když jsem mu četla z knížky nebo sledoval, když jsem pro něj cokoli vyráběla, kreslila mu, vystřihovala. Velmi brzo začal tyto činnosti napodobovat s velkým úspěchem. Už ve dvou letech ho nejvíce zajímala tužka a papír a ve třech letech měl výborné držení pastelky. Začal používat nůžky, chtěl i barvy, lepidlo,..... . Takto se ponejvíce zabavil, než nastoupil ZŠ.

Samozřejmě, že si moje děti také někdy hrály. Dnešní děti mají spoustu hraček a u nás tomu nebylo jinak. Syn se v mladším předškolním věku občas nadchl pro hru na obchod, ve které jsem mu musela být partnerem a pro hru na kuchaře, která ho ovšem bavila spíše kvůli kostýmu, který jsem mu ušila. Vystačil si s jedním kastrůlkem a vařečkou v něm bez rozmyslu kvedlal. Všechny ale upozorňoval na kuchařskou čepici a zástěru. Byl o mnoho lepším prodávčem, než kuchařem. Mnohem hravější byla dcera. Ta si už v předškolním věku dokázala krásně hrát ve svém pokojíčku s panenkami - velkými i malými. Z velkých panenek měla nejraději miminko a s těch malých Barbie. Velmi brzo je převlékala, stavěla jim pokojíčky. Krásně vše doladila a doaranžovala těmy droboulinkými doplňky : lampa, váza, kniha, polštářek, budík, kazeta, nádobí, ramínko, rádio, šampón, fén, atd. Člověk by měl problém uchopit ty malé věci do ruky, ale je to zjevně dělané pro šikovné a malé prstíky, které si s tím dovedou poradit. O panenku miminko pečovala také krásně. Vzorně se starala o postýlku a kočárek udržovala v pořádku. Hlavně, aby panence na procházce nebylo zima - raději dvě čepice najednou. S kočárkem jezdila z pokojíku do kuchyně na procházku. Hrála si, že jede jako do obchodu, na návštěvu nebo k paní doktorce. Nenápadně mě vždycky zapojila do hry. Zkoušela to i na bratra, ale tam nepochodila. Hodně si kreslila, vystřihovala a nalepovala různé obrázky do sešitů, které si pohotově udělala z papírů do tiskárny. Pár listů položila na sebe, pak je v půli přehnula a scvakla sešíváčkou. Hodně časti si stavěla z lega. Nejdříve tématické lego pro holčičky, ale

později ve škole už i bratrovo lego - tedy loď, auta, čarovný hrad. Bratr si vždycky nějaké lego přál, ale jen co jej složil, tak si ho vystavil a třeba půl roku i více se ho nevšiml. Zpočátku byl lakomý, ale časem viděl, že jeho výtvar je akorát zaprášený a začal svá chlapecká lega sestře půjčovat. Dcera užila spoustu hraček po bratrovi, kterých si on ve stejném věku vůbec nevšiml. Byly to především skládačky, stavebnice, puzzle, didaktické hračky, magnetky s písmenky.

Když si dcera občas přivedla domů kamarádku, hrály si opět nejvíce s panenkami. Většinou si holčička přinesla svoji vlastní panenku s výbavou a pak to daly u nás doma dohromady, ale každá pečovala o své dítě. Někdy si hrály jen pár minut a pak si sedly k televizi. Přišla jsem ale na to, že kamarádku sledování televize moc nebavilo, a že nápad jít se koukat byl z hlavy mé dcery. Kamarádka byla z rodiny, kde neměli ani video, ani DVD a televizi jen se třemi programy. Dívka byla zvyklá sledovat pravidelně večerníček, v neděli pohádku a dětský pořad Kouzelná školka. Moje dcera si myslela, jak ji nadchne nějakým cizím animovaným filmem a přitom ji spíše nudila. Z toho je vidět, jak ta technika děti jenom svádí k větší nečinnosti. Dcera si občas ještě přivedla o rok starší kamarádku, se kterou se kamarádila už ve školce. Také si hrávaly výhradně s panenkami.

Dohromady s bratrem si doma hráli minimálně. To spíš každý zvlášť, i když jeden čas je velmi bavilo modelování z potravinářské modelovací hmoty, která je velmi jemná a dobře se s ní pracuje. Hráli si na MC Donald. Měli k modelování ještě různé plnicí pistole s vykrajovátky, skrz které hmotu protlačovali a vznikali jim tak pravidelné tenčí i silnější nudle a hranolky. Dokázali vymodelovat opravdu nádherně celé menu. Z tenkých placiček vykrajovali listy salátu, plátky sýra a šunky. Druhů barev té hmoty měli spoustu, takže pokrmy vypadaly skutečně věrohodně. Opravdu málokdy si spolu hráli nějaké společenské stolní hry. Občas karty - prší nebo dámu. Od Ježíška dostali šachy, ale také si je zahráli párkrát stejně jako dostihy a sázky. Syna to nebavilo, že sestra pro něj není prý žádný soupeř. Tak to mezi nimi bylo u většiny her ať intelektuálních, tak pohybových. Bratr svou mladší sestru neměl trpělivost ani chuť nic naučit, a tak jeden druhému nemohli být v mnoha aktivitách soupeři. Kamarády si domů moc nevodili, s těmi si chodili hrát spíše ven a nebo k nim domů. Vlastně neměli mnoho na výběr. Nejbližší děti byly dva mladší chlapci od pana porybného. Ti vždycky pro naše děti přišli, že si budou

společně hrát venku a nakonec je dovedli pro změnu k nim domů a tam si hráli prý hodně na schovávanou. Vyprávěli mi, jak se ten mladší klučík vždycky schoval do automatické pračky a jak ho dlouho nemohli najít. Hodně si prý hráli na honičky a střílečky. Také si dělávali na spodní palandě bunkr a hráli divadlo. I u nich doma dost koukali na video. Klukům rodiče po čase pořídili počítač a tím jejich společná hra v podstatě zmizela a nahradilo ji vasedávání před monitorem.

Podle toho, co slyším od ostatních rodičů a vidím i u svých neteří, je to s hrou doma u dětí dost podobné.

Zaměstnaní rodiče mají tendenci děti zaměstnat po škole a dnes již i školce v zájmových kroužcích a zamezit tak riziku, že se doma za jejich nepřítomnosti něco nepříjemného přihodí. Děti se z těchto organizovaných aktivit vrací domů poměrně pozdě. Volný čas jim tak vyplní příprava do školy na druhý den, sprcha, večeře, oblíbený seriál. Kde je nějaký čas na hraní? Není divu, že děti stále častěji nosí své plyšové mazlíčky i jiné oblíbené hračky do MŠ. Vždyť si je doma nestačí ani užít. Rodiče jsou po práci unavení a nemají chuť být dítěti partnerem ve hře. V MŠ stále častěji pozorují, že se maminky se svými dětmi navzájem navštěvují, jedna druhé vyzvedávají děti ze školky, nechávají své dítě spát u kamarádek a na oplátku si zas berou příště jejich dítě na noc. To se mi nezdá úplně dobré. Dítě v tomto věku potřebuje pravidelný režim, stálost prostředí. Domov a jeho věci, hračky, postýlka mu dává pocit jistoty, bezpečí a sounáležitosti se svou rodinou. Dítě by mělo mít možnost si doma v klidu pobýt a pohrát se svými hračkami. Moderní, uspěchaní rodiče hledají možnost, jak zabít dvě mouchy jednou ranou - zabavit děti, než půjdou spát a mít přitom také čas pro sebe. Řada dětí doma nic víc, než nějakou pohádku nestihne. „Nemá smysl začínat hru, když se jde za chvíli spát a budeš to pak muset všechno uklidit“ - tohle dnes říká svým dětem řada rodičů. Děti mají hraček spousty, ale často nemají příležitost přijít pořádně na to, jak si s nimi vyhrát. Běžně zapnutá televize v dnešních domácnostech upoutává pozornost dětí a odvádí je od jejich vlastní hry. Stále více se setkávám s dětskými pokojíky, které působí spíše jako nějaká výstava hraček. Děti jsou svými pěknými hračkami obklopeny, ale mají dvě tři oblíbené a ostatní vytvářejí dokonalou kulisu dětského pokoje s iluzí hry nevyčerpatelných možností. Rodiče se ve většině shodují na tom, že jejich děvčata mají v oblibě Barbie a jiné dokonalé panenky, které umí spoustu věcí jako opravdová miminka. Dále různé jiné

elektronické hračky, na které děti láká televizní reklama. U kluků zase vedou všelijaká superauta na ovládání. Nejlépe, když se ještě mohou přestavět na nějakého robota - něco na způsob 2 v 1. A také různé umělohmotné figurky dokonalých, neohrožených a variabilních odstřelovačů. Lego se poslední dobou u chlapců zaměřuje na sci-fi témata. Vesmírné koráby, vznášedla, obrněné letouny a jiné fantazijní bojové „příšernosti“.

Chlapci bývají někdy úplně v transu z toho, co to dokonalé něco všechno dokáže a přitom nemají kolikrát jasný obraz o tom, jak vypadá popelářské auto. Stále více se hlavně u chlapců dostávají do popředí PC hry, ale nabídka je široká i pro děvčata.

Současný hit - PC hra The Sims je dle mého názoru učiněnou hrozbou pro naše děti. Ty mohou na počítači samy tvořit virtuální realitu a nikdy nekončící hra jim tak krade hodiny vlastního života.

8.4 Volná hra venku

Opravdu pěkně a vhodně zrekonstruovaných dětských hřišť neustále přibývá. S úbytkem volných, nikým nestřežených prostranství, kde si děti dříve běžně hrály, zde logicky vzniká nutnost budovat za ně náhradu. Přesto, dle mého názoru, nemohou tato uměle vytvořená prostředí dětem nahradit možnost volně pobíhat na polích, lukách, v ulicích s míčem a podobně. Současným dětem se staví do cesty další bariéry, které způsobují, že spontánní dětská hra na čerstvém vzduchu se stále více vytrácí a vidět děti hrát si venku je ojedinělé. Jsou to především společenské změny, bouřlivý technický rozvoj a v neposlední řadě též nestálost počasí, co děti zavírá do bezpečí dětských pokojů a oplocených soukromých zahrádek. Na oněch zmíněných pěkných dětských hřištích vídám spíše maminky s kočárky a svými předškolními dětmi. Většinou mají z domova přinesené věci pro hru na pískovišti. Děti bez dozoru dospělých jsou tu vidět minimálně a když, tak jen v čase, kdy mají volnou hodinu mezi vyučováním nebo čekají, až jim začne zájmový kroužek. Ve večerních hodinách bývají na hřištích a jeho lavičkách k vidění podezřelá skupinky mládeže, po kterých zůstává nebezpečný nepořádek. Rozmohla se móda domácích mazlíčků : pejsků i koček a to opět výrazně negativně ovlivňuje přítomnost dětí venku bez dozoru. Volná hra dětí, je co možná nejvolnější, pokud do ní dospělí nijak nezasahují a to se vzhledem k výše zmíněným problémům dnešní doby stává málokdy.

Nemůžeme se divit rodičům, že mají o své děti strach a raději vyplní jejich volný čas zájmovými kroužky, zaměstnají babičky, kamarádky a nebo je jednoduše ponechají maximálně dlouho v MŠ a ve školní družině, odkud je pak čeká pouze cesta domů. Dnešní děti samozřejmě těžko bojují s již vypěstovaným zlovykem zapínat si denně televizi, video, DVD, poslouchat CD, chodit s MP3 na krku, trávit čas přeposíláním SMS a MMS z mobilního telefonu. My dospělí na tom nejsme o nic lépe.

I když jsme si dobře vědomi, jak nám tyto "vymoženosti doby" škodí a brání nám žít způsobem, pro který jsme byli přírodou stvořeni, stojí nás hodně sil a přemáhání dokázat se vzchopit, probudit své tělo a smysly. Když už se nám to nakonec podaří, jsme my i děti viditelně šťastní. O tom, že děti, mají-li dostatek prostoru a příležitosti jsou rády venku, zřetelně vypovídá kapitola 8.2 volná hra na školní zahradě. Ta poukazuje také na to, že děti nepotřebují za každou cenu dokonalé vybavení a hračky. Ukazuje se, že mnohem důležitější pro jejich svobodnou hru je společenství dětí, přirozené přírodní prostředí, které mohou využívat, přetvářet a přizpůsobovat svým nápadům. Mantinely a hranice, které jim staví do cesty moderní, pokroková společnost jejich spontaneitu potlačuje.

Moje dcera měla možnost žít od dvou do deseti let na venkově, a to na velmi přívětivé samotě. Přesto, že měla nouzi o společnost dětí, neboť syndrom ustrašených rodičů již pronikl i na venkov, užila si venkovní hru v mnohém podobnou dětem minulých generací. Sice neunikla vlivu komerce a samozřejmě byla i konzumentem technických a informačních vymožeností, ale všudypřítomná příroda ji motivovala k nádherným hrám.

Nejvíce času snad strávila na schodech u pumpy. To byla její kuchyně - příšerně upatlaná a mnohdy zapáchající. Z vody, bláta, písku, pilin, rostlin, kamínků, kousků cihel, odkvetlých i čerstvých květin, hub, ovocných i suchých plodů vařila a vařila a vařila. Nanosila si ven nádobíčko nebo co jsem jí já a babička daly již vyřazeného z kuchyně : misky, kvedlačky, příborové nože, struhadlo atd. V plechovém kýblu pak myla hadrem a houbičkou nádobí, vytírala si své schody, jakože myje podlahu, přepírala použité hadříky. Vlastně se snažila dělat to, co viděla doma, ale dle svých možností. Bratr jí občas přinesl nějaký hrnec ze „smeťáku“ nebo smaltovou konvičku a ona byla ráda. V létě a na podzim přesouvala svoji kuchyňku na ostrůvky z kamenů na louce. Využívala zákoutí bezových a šípkových keřů. Naštěstí jsem ji mohla i v těchto místech dobře pozorovat z oken. Po polní pěšině vozívala kočárek s panenkou a učila se jezdit na kole.

Já nepatřila k tolik ustrašeným maminkám, i když nevím, je-li správné to přiznat. Dětem jsem dopřávala ve hře dost volnosti. Dovolila jsem jim volně se pohybovat po vsi i u vody. Měla jsem asi štěstí, že se jim nikdy nic zlého nestalo. Na svoje výpravy mimo domov brávaly naší fenu - volně bez vodítka. Byla hodná, jen některé feny občas potrhala. Dětem by neublížila a chránila je. Nejbližší kamarádi mých dětí byli oni chlapci z kapitoly 8.3 volná hra v domácím prostředí.

Společně si všichni hráli v sádkách, kde lovili všelijakou havěť, stavěli ohrádky pro žáby, zakládali si vlastní akvária pro kapří miminka, zkoušeli chytat ryby na pytláčku. Moje dcera byla jediná holčička v jejich středu a neměla s tím žádný problém. V zimě s chlapci na zamrzlé sádce hrála hokej.

Rovnou jsme jí koupili i chlapecké brusle. Hokejových turnajů se každoročně účastnili i tatínci. My mamky jsme nosily k sádce termosky s teplým čajem, kávou, sušenky a tak. V létě si děti budovaly ve smíšeném lese bunkry, domečky ve větvích stromů a také stavěly malé domečky z mechu, šišek a klacíků. Použily všelijaká prkénka, co kde našly. Hodně si hrály na schovávanou, na honěnou a vedly bitvy dřevěnými meči a pistolkami, které můj syn pro hru rád vyrobil. Dcera mi vyprávěla, že na dvoře u porybných je bavilo lézt zezadu na střechu voliéry jejich psa a skákat z ní dolů. Pes je cítil, přitom na ně nemohl, což ho dráždilo a to se jim prý líbilo. Jednou jsem byla svědkem krásné hry. To když k nám přijela moje neteř. Že prý budou mít večerní táborák. S mojí dcerou si vzaly na dvůr panenky v golfkách, teple je oblékly a syn jim udělal z kamenů a dřívěk malý táborák, připravil i klacíky s papírovými špekáčky. Z tvrdého papíru také vystříhl plameny a ty umístil mezi otýpku, takže to vypadalo jako opravdové opékání špekáčků. Celkově jim připravil i posezení a pak bylo vidět, že má radost, jak si to holčičky se svými panenkami užívají. Tak si hrály moje děti a i tak si mohly dle mého názoru hrát mnohem častěji. Stačilo, když jen trochu foukl větřík nebo začalo mrholit a už se hnaly domů. A hlavně, aby jim neutekl nějaký pěkný program v televizi. Dětem ze vsi se na samotu moc chodit nechtělo. Zdálo se jim to daleko a tak někdy naše děti chodily k nim, ale to hra většinou skončila uvnitř. Vesnické děti dnes žijí velmi podobně jako děti ve městech. Naopak mají pocit, že "lítat" venku je něco obyčejného a snaží se srovnávat krok s městskými dětmi. Ty si naopak venkovské radovánky spíše užívají. To bylo patrné o letních prázdninách, když přijely pražské děti na chalupu nebo za babičkou.

Ty bylo vidět na kolech a motat se kolem koloniálu a hospody. Ale mezi nimi a místními dětmi během prázdnin nestačila vzniknout žádná přátelství. Děti na obou stranách hůře navazují kontakt s vrstevníky. Drží se spíše domova a jeho okolí. Nikdy jsem neviděla partu dětí, jak společně hrají nějakou hru nebo jen tak pobíhají. Spíše jednotlivce a sourozence pohromadě. Převládala jízda na kole, u starších na mopedech. Malé děti na vesnici není samotné volně vidět. Když bylo dceři deset, přestěhovali jsme se do města.

Zatím stále, i když pomalu přivykáme, pociťujeme nedostatek možností volného pohybu. Silnice, chodníky, parkoviště, zábradlí, cyklostezky, pravidla, zákazy, omezení, bariéry. Co vlastně venku ve městě dělat? Děti jsou závislé na doprovodu rodičů, dopravě. Na spoustu zábavy, má-li být bezpečná, potřebují peníze : vstup do bazénu, na plovárnu, na stadion, do kina atd.

9. Moje volná hra z období předškolního a mladšího školního věku

Doma se sestrou jsme si hrály skvěle. Měly jsme oblíbenou hru na pečení Ježibaby. Trouba byla ve skřínce bez dvířek, kam zalezla Ježibaba – jedna z nás.

Ta druhá = Jeníček s Mařenkou na ni hodila deku a už se pekla. Pak Ježibabu vyklopila na zem a šla ji jíst. Měla klasický příbor a do obnaženého zadečku trochu zapíchla vidličku a i si zkusila malinko říznou, jen tak, aby to neublížilo. Obě jsme chtěly zažít ten pocit zabodnout do opravdového masa vidličku a zároveň zažít to vzrušení a trochu strachu při čekání, než mě Jeníček s Mařenkou ochutnají. Takže jsme tu hru hrály poměrně často a střídaly si role.

Další skvělá hra byla na vytahování punčocháčů. Vznikla asi proto, že tehdejší punčocháče byly tak příšerné. Vytahovaly se na nich kolena a nedržely v pase. Pořád někam ujížděly. Hra spočívala v tom, že jedna z nás byla lokomotiva a druhá vagón. Obě jsme při hře ležely na zemi na břiše, vagón se chytil lokomotivy za konce punčoch ve špičkách a pak se vlak plazil okolo nohy postele pořád do kolečka. Zajížděl tak na chvíli pod postel, jakože do tunelu. Hra končila, když lokomotivě vagón úplně stáhl punčochy.

O víkendech, kdy se nemuselo brzo vstávat jsme si často hrály v posteli hru na buzení paní prodavačky. Prodavačka se schoulila pod peřinu do obtížně identifikovatelné polohy.

Pod peřinou měla jakože i spoustu zboží. Nakupující musel prodavačku nejdříve probudit, aby poté mohl nakoupit.

Budil ji tak, že ji přes peřinu pěstičkou bouchal do různých míst. Pravidlo bylo, že se prodavačka vzbudí, až se bouchání dost nabaží. Prodavačce se líbilo čekat na ránu, o které nevěděla, kterou část těla jí zasáhne. Když se probudila, byla jakože našťvaná, kdo ji to ruší, že je neděle a má zavřeno. Snažila se mluvit zlým a ospalým hlasem, ale pak začala prodávat. Prodávála jen skrz tenkou škvíрку, aby nebyla vidět, ale byla slyšet a jen vystrkovala a zastrkovala ruku. Na prodavačku se také dobře hrálo ve vaně. Nákupní tašky byly froté žínky na mytí do kterých se nakupovala pěna. Líbilo se nám, jak pěna při mačkání na uzavřený froté pytlík, prolézá stěnami látky.

Hru, kterou jsme se sestrou braly velmi vážně, byla hra na stěhování do neznáma a veliké dálky od domova. Každá z nás se stěhovala i se svou rodinou = panenky a snažila se zabalit co nejvíce věcí (oblečení, nádobí, jídlo, drogerii, hračky,...) do jednoho zavazadla tak, aby ho byla schopna sama přemísťovat. Já měla místo kufru kočárek pro pany. Tam jsem využila každou štěrbinku. Ještě i na střechu kočárku jsem švihadlem přivazovala další věci. Uspokojovalo nás, kdo zabalil více a lépe, že mu náklad nepadal.

Bylo období, kdy jsme rády prováděly skoky a salta ze skříně na postel do peřin.

Asi v páté třídě jsem intenzivně kamarádila s o dva roky starší dívkou. Její a náš panelák těsně sousedily. Bydlela jen o patro níž, takže jsem na ni z balkónu pěkně viděla. V létě jsme si až do tmy posílaly na šňůře přikolíkové dárečky (různé doma přebytečné tretky). Po naší hře bylo v trávě pod balkóny spoustu kolíčků, které nám nechtěně upadly. V neposlední řadě k velmi oblíbeným hrám patřily stavby různých domečků, kterým jsme jako děti říkaly bunkry. Stavěly jsme je doma nebo na balkóně z různých dek, polštářků a matrací a v létě venku, kde jsme využily kdejaké šikovně rostlé křoví s dutým prostorem a stavbu vylepšovaly trávou, hlínou, kamínky, klacíky a podobně.

10. Závěr

V praktické části bakalářské práce jsem sledovala a vyhodnocovala tyto hypotézy:

1) **Volná hra současných předškolních dětí prošla značnými proměnami oproti volné hře jejich rodičů a prarodičů**

Tato hypotéza se jen částečně potvrdila. Nedá se přímo říci, že by se změnila hra dětí. Spíše se změnily podmínky pro jejich hru. Nadále platí, že i dnes se děti zábavou a hrou připravují na svou úlohu ve světě dospělých.

Hra je ovlivněna celým způsobem života a jeho obraz z velké části utváří společenské změny, technický rozvoj, vliv komerce a médií. Nejen prostředí, ve kterém dítě žije, tedy jeho domov a bezprostřední okolí – pokojíček, domácnost, navštěvovaná MŠ, zahrada, hřiště, příroda, ale samozřejmě i lidé, kteří ho obklopují – dospělí i vrstevníci výrazně ovlivňují dětský projev ve hře. Neméně důležité je i rodinné a školní klima, úroveň rodiny, hračky dítěte. Ještě hry našich rodičů byly o mnoho více pohybové. Odehrávaly se také více venku, než nyní. Dívky se ve svých hrách častěji připravovaly na roli matek a hospodyněk. Jejich nejoblíbenější hračkou byly většinou panenky. Dnešní děvčata lákají stále více hračky, které dříve převažovaly spíše u chlapců. Aby také ne, když současné ženy řídí nejen auta, ale také firmy. Pouští se do adrenalinových sportů, rozšiřují si vzdělání, pracují na svém kariérovém růstu, později se vdávají, mnohé ani nevaří. Dbají na svůj vzhled a tělesnou kondici. Dívky ve svých hrách modelují situace a vzory se kterými se denně setkávají. Výrobci hraček se neuvěřitelně rychle orientují a přizpůsobují. O zbytek se postará televizní reklama. A jsme u tématických stavebnic Lego pro dívky a panenek Barbie, pro které firma Mattel vyrábí celou řadu doplňků, společníků a osobních automobilů. Dívky si tak připravují na roli krásné a milé přítelkyně. Snadno jim přijdou vhod dívčí nehtová a vlasová studia, sada dětských líčidel a voňavek. Vše, co používají dospělé ženy, se dnes dá holčičkám bez problémů jako hračka pořídit. Začíná být ale patrné, že děti nevyvíjejí tolik vlastní aktivitu, postrádají schopnost věci kombinovat a přetvářet. Méně zapojují vlastní fantazii, což je nejspíš důsledkem detailně propracovaných hraček, které dítě nestimulují. Chlapci se dříve připravovali na roli ochránců a tomu odpovídaly i jejich hračky. Ty jsou mezi chlapci oblíbeny i dnes. Jsou jen mnohem dokonalejší a jejich nabídka je širší. Zejména chlapce ovlivňuje výrazně televize. Nadšeně napodobují různé televizní super hrdiny, nosí oblečení s jejich obrázky, mají v oblíbě různé reklamní drobnosti s jejich motivy. Dost si vyhraji s malými umělohmotnými figurkami těchto hrdinů. Velmi oblíbené jsou již u předškolních dětí a hlavně chlapců počítačové hry, které opět

působí na ztrátu kontaktu dítěte s druhými lidmi. Děti v MŠ vyprávějí o svých skvělých hračkách, které mají doma. Ale MŠ není zdaleka vybavena těmi nejžhavějšími novinkami a přesto si děti v ní spokojeně hrají s hračkami generace svých rodičů a mnohdy i prarodičů. Pokud děti nemají jinou možnost, dokáží si vystačit i s málem. Rázem dokáží improvizovat a tvořit. Je znát, že mají ve hře za těchto okolností jisté mezery, ale den za dnem jsou patrný pokroky, práce smyslů a také radost a energie, kterou jim jejich vlastní hra přináší.

Pozorování dětí v MŠ svědčí o tom, že i dnešní děti mají velmi rády hry pohybové, v nichž se uplatňuje chůze, běh, poskoky, tanečky a různé tělocvičné pohyby v kombinaci s hudbou nebo vlastním hlasovým projevem.

Mimo instituci se děti většinou baví trochu jinak, neboť podmínky k těmto hrám nejsou naplněny. Děti jsou stále více při volno-časových aktivitách organizovány v institucích. Volný pohyb dětí v okolí bydliště je ojedinělý.

Bouřlivé zkulturování veřejných prostranství děti vytlačuje do míst pro ně určených a ona dokonalá zrekonstruovaná hřiště opět působí mnohdy demotivačně. Nadále u dětí převládají námětové hry, ve kterých napodobují činnosti a chování dospělých. Období předškolního věku je nejlepším věkem hry. Říká se, že dnešní děti jsou jiné. Ve svém prvopočátku jsou stejné. Hra je jim vrozená a každou volnou chvíli hře rády věnují. To až přetechizovaný a uspěchaný svět je přetváří a přizpůsobuje zátěži, která je čeká. Děti ve svých hrách odrážejí to, co vidí a prožívají. Stejně jako kdysi využívají pro svou hru to, co je v dosahu. Mají-li možnost si vybrat sahají po tom, co je lákavější, jako všechny děti. Méně si hrají venku, v partách dětí s různým věkem. Jejich hry jsou více o hračkách než o hře samotné. Více vyžadují spolupráci a nápady dospělého.

2) Současné děti volí raději pasivní sledování příběhů v televizi, než volnou hru s vrstevníky

Tato hypotéza se mi bohužel z velké většiny potvrdila. Přesto, že doba sledovanosti televize dětmi se v jednotlivých dnech v týdnu liší, z výzkumného šetření vyplývá, že většina současných dětí sleduje televizní obrazovku pravidelně každý den. Dnešní děti v hojné míře využívají audiovizuální techniku jako video a DVD. Tuto zábavu jim většinou nabízí sami rodiče. V MŠ od dětí často slyším „to znám, to jsem viděl na DVD“, ale již mnohem méně „o tom jsme si s mamkou a s tatškou četli, na to jsme si s kamarády hrály“. Současné děti technika láká a protože dnes již prakticky neexistuje domácnost, kde by

nebyla alespoň televize a rádio, není divu, že děti ji považují za samozřejmou a běžnou podobně jako vodu, která jim teče z kohoutku. A stejně tak jako dokáží pohnout správným směrem vodovodní baterií, dokáží velice rychle zvládnout obsluhu těchto „vymožeností doby“. Příležitost dělá zloděje a pokud si dítěte nikdo nevšímá ani v dnech, kdy je dostatek času věnovat se jeden druhému, není se co divit, že děti takový problém řeší po svém a tím nejsnazším a nejdostupnějším způsobem. Sledování televize, videa nebo DVD se stává zvykem až zlovykem. Řada dospělých zapíná automaticky televizi hned po příchodu domů jako kulisu. Mnohé rodiny sledují televizi i při jídle nebo v přítomnosti návštěvy. Děti nás přirozeně kopírují a dříve, než si stačí uvědomit, že je i jiná forma zábavy, stanou se na televizní nabídce nepřímo závislé. Rodiče přiznávají, že děti se běžně dožadují odpovědí na otázky „Co bude dnes v televizi?“ „Kdy budou dávat nějakou pohádku?“ „Za jak dlouho už bude večerníček?“ „Můžu se ještě chvilku koukat?“ Audiovizuální technika jim umožňuje pasivně trávit čas, prožívat příběhy druhých, zatím, co by samy mohly nějaké prožít.

Nemyslím si, že by dnešní děti nevolily před spaním místo pohádky v televizi přítomnost maminky na kraji postýlky s rozevřenou pohádkovou knížkou. Z vlastní zkušenosti vím, že děti takovou situaci milují. Mohou-li se tulin k mateřskému nebo učitelčinu rameni a společně nahlížet do stránek knížky, komentovat obrázky a zasahovat spontánně do děje, jsou vždy šťastné a spokojené. Příčina tkví především v nás dospělých. Děti bývají odkládány před televizní obrazovku a jejich rodiče nemají mnohdy nejmenších výčitek, že by něco bylo špatně. Naopak vítají každou chvilku klidu od svých dětí i za cenu, že pasivním sledováním televize v dětech pěstují celkovou pasivitu, agresivitu a ochuzují je o schopnost citlivě prožívat reálný život. Výsledkem je, že současné děti mají problém naložit s vlastním volným časem, obtížně si hledají zábavu, neumí si zorganizovat a naplánovat program dne. Stávají se odkázanými a závislými na nápadech a aktivitě dospělých. Mají problém dojít za kamarádem a zeptat se ho, zda by nešel ven. Řešit věci bez telefonu a pěšky se jim jeví náročné, zdlouhavé a nejisté.

3) Dřívější hry byly více pohybové

Tato hypotéza se mi z velké části potvrdila. Převládaly hry nejen u domu, ale též v okolí bydliště, děti zkoumaly i vzdálenější teritoria a rodiče se o ně méně strachovali. Nebylo tolik omezení a pravidel. Běžná byla hra na chodnících, míč každou chvíli vletěl do silnice. Často si děti hrávaly ve vnitřních prostorách domu : v chodbách, na schodišti, ve sklepích, kočárkárnách a domovních prádelnách. Využívaly hojně přírodu, ať už jako zdroj materiálu pro hrové náčiní, tak především jako prostředí ke hře a pohybu - variabilní a různorodé. Hra dnešních dětí se stále více přesouvá do dětských pokojů, za ploty soukromých pozemků, na místa vyhrazená a určená pro děti (dětská hřiště, domy dětí, kluby, družiny, dětské koutky). Volně pobíhající děti prakticky není vidět. Samozřejmě se to malinko liší u dětí, které vyrůstají na venkově, ale v podstatě je to obdobné. Mám vlastní zkušenost se svými dětmi, které vyrůstaly na venkově. S vrstevníky se setkávaly pouze ve škole, jinak minimálně. Každý doma u svého počítače nebo na nějakém zájmovém kroužku. Děti se sbližují spíše s dětmi kolegů nebo přátel svých rodičů. Sami od sebe hůře navazují kontakty a neumí si najít vlastní zábavu. Proto možná začíná být v módě pořizovat dětem různá zvířátka (osmáci, morčata, křečci, pejsci - hodně populární, pakobylky.....) jako náhražku za kamarády. Děti by si i hrály, ale potřebují vedení, někoho, kdo se jim o zábavu postará, vymyslí na co si hrát. Hry našeho dětství se pomalu vytrácejí ze světa dětí. Děti je neznají a nebo se jim zdají nudnější než počítačová nabídka. Řada těchto her je určena pro větší počty dětí a ve dvou nebo třech dětech nelze realizovat. Děti si na nedostatek pohybu a kontaktu s vrstevníky mimo školní čas velmi snadno přivyknou, pohodlní a obtížně překonávají vlastní pasivitu a lenost. I v případě možnosti strávit volný čas pohybovou aktivitou, volí často raději zaběhlý stereotyp. Na trhu přibývá hraček, které jsou určeny jednotlivci. Generace mých rodičů - 50. let a starší ročníky měly hraček a náčiní minimálně, ale pokud nemusely pomáhat rodičům nebo opatrovat sourozence, tak si hrály většinu volného času a jejich hra byla dle vyprávění bohatá a nespoutaná. Dostávalo si jim jedné z hlavních podmínek pro hru a sice společnosti dalších dětí. Nezahlcenost hračkami a poměrná materiální rovnost mezi dětmi dávala větší prostor dětské spontánnosti, tvořivosti, vynalézavosti, rozvoji fantazie a komunikaci tváří v tvář. Tyto děti si hrávaly všichni dohromady, bez rozdílu věku. Učily se tak jeden od druhého, pomáhaly si.

Rodiče mnohdy ani neměli tušení, kde a jak si jejich děti hrají. Méně řešili dětské spory a problémy tak, jak tomu bývá dnes. Socializace dětí se uskutečňovala maximálně přirozeným způsobem, převládalo učení zkušeností a nápodobou. Nuda nepatřila do dětského světa, převládal pohyb. Pohyb je dítěti přirozeně dán a čím více dětí je pohromadě, tím více je jejich aktivita o pohybu. Z vyprávění, která bylo velmi příjemné poslouchat, mám dojem, že způsob života, úroveň tehdejší společnosti a výrazně nižší technické možnosti, činily tyto děti v mnoha ohledech šťastnější a zdravější. V mém názoru mě utvrzuje též skutečnost, že současná pedagogika předškolního věku má tendenci navracet se k podpoře volného a samostatného rozhodování dětí. V mnoha školkách se již s dětmi pracuje ve věkově smíšených třídách a využívá se tak možnosti přirozené socializace dětí, která je v praktickém životě dnešní doby výrazně omezena. Ještě u generace 70. let lze říci, že pohyb zahrnoval výraznou část denní volné aktivity dětí. Příchod televizoru, jeho proniknutí do takřka všech domácností a stále se rozšiřující programová nabídka, ovlivňuje zásadně denní rozvrh, styl a žebříček hodnot mnohých rodin. Zatím, co děti sledují dobrodružství druhých, sami by mohly nějaké prožít. Pasivně sledují sportovní klání prostřednictvím televizní obrazovky a mnohdy neumí ani obyčejný kotrmelec tak, aby nebyl nakřivo.

Mluví mi z duše Hana Dvořáková ve své publikaci *Pohybem a hrou rozvíjíme osobnost dítěte*, kde píše, že pohyb dítě provází na jeho spontánní cestě do života.

„Pohyb je prostředkem seznamování se s prostředím, prvním učením, jak ovládat své tělo, jak si poradit se svým okolím a tím nabýt potřebné zkušenosti. Pohyb je prostředkem, jak vyjádřit sebe sama a komunikovat s ostatními. Je také prostředkem získávání sebevědomí, hodnocení sebe samého, vzájemného srovnávání, pomáhání si, soupeření a spolupráce. (3 : 13)

Seznam použité a citované literatury

- 1) Caiatiová, M., Delačová, S., Millerová, A.: *Volná hra*. Portál, Praha, 1994, ISBN 80-7178-011-1
- 2) Caillois, R.: *Hry a lidé*. Nakladatelství Studia Ypsilon, Praha, 1998, ISBN 80-902482-2-5
- 3) Dvořáková, H.: *Pohybem a hrou rozvíjíme osobnost dítěte*. Portál, Praha, 2002, ISBN 80-7178-693-4
- 4) Fink, E.: *Oáza štěstí*. Mladá fronta, Praha, 1992, ISBN 80-204-0224-1
- 5) Fontana, D.: *Psychologie ve školní praxi*. Portál, Praha, 1997, ISBN 80-7178-063-4
- 6) Hartl, P. Hartlová, H.: *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000, ISBN 80-7178-303-X
- 7) Helus, Z.: *Vyznat se v dětech*. SPN, Praha, 1987
- 8) Hora, P. a kolektiv. *Prázdniny se šlehačkou*. Praha: Illustrations, 1984
- 9) Huizinga, J.: *Homo ludens*. Praha: Mladá fronta, 1971
- 10) Internetové zdroje.: www.play-kids.cz
- 11) Internetové zdroje.: www.bbs.sandbox.cz
- 12) Internetové zdroje.: www.ilblog.sblog.cz
- 13) Jirásek, J., Vančurová, E., Havlíková, M.: *Hrajeme si doopravdy*. Avicentrum, Praha, 1983
- 14) Koťátková, S.: *Dítě se během hry zbavuje napětí*. Informatorium č. 1/2008
- 15) Koťátková, S.: *Hry v mateřské škole v teorii a praxi*. Praha: Grada, 2005, ISBN 80-247-0852-3
- 16) Kuric, J. a kolektiv. *Ontogenetická psychologie*. Praha: SPN, 1986
- 17) Matějček, Z.: *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Portál, Praha, 2000
- 18) Millerová, S.: *Psychologie hry*. Panorama Praha, 1978
- 19) Mišurcová, V., Fišer, J., Fixl, V.: *Hra a hračka v životě dítěte*. SPN, 1980
- 20) Mišurcová, V., Severová, M.: *Děti, hry a umění*. Psychologie ISBN, Praha, 1997, ISBN 80-85866-18-8

- 21) Nakonečný, M. *Encyklopedie obecné psychologie*. Praha: Academia, 1997
ISBN 80-200-0625-7
- 22) Němec, J. *Od prožívání k požitkářství: Výchovné funkce hry a její proměny v historických koncepcích pedagogiky*. Brno: Paido, 2002
- 23) Němec, J. *S hrou na cestě za tvořivostí: Poznámky k rozvoji tvořivosti žáků*. Brno: Paido, 2004
- 24) Neuman, J. *Dobrodružné hry a cvičení v přírodě*. Praha: Portál, 1998
ISBN 80-7178-218-1
- 25) Neuman, J. a kolektiv. *Turistika a sporty v přírodě*. Praha: Portál, 2000
ISBN 80-7178-391-9
- 26) Prekopová, J., Schweizerová, CH.: *Děti jsou hosté, kteří hledají cestu*. Portál, Praha, 1999, ISBN 80-7178-358-7
- 27) Svobodová, E.: *Hra v mateřské škole*. Sborník RAABE, Řízení mateřské školy, Praha, 2005
- 28) Vymětal, J.: *Úzkost a strach u dětí*. Portál, Praha, 2004,
ISBN 80-7178-830-9
- 29) Vážanský, M. *Základy pedagogiky volného času*. Brno: Print Typia, 2001,
ISBN 80-901737-9-9
- 30) Zapletal, M. *Hry v klubovně*. Praha: Olympia, 1986

Přílohy :

1. rodina

prarodič - žena 79

Hrály jsme si takové ty hry jako asi všechny děti i dnes (**na honěnou, na slepou bábu, na schovávanou**). Hodně jsme si hrály venku. Rodiče měli pořád plno práce, ani se moc po nás nesháněli. Svolávali nás k jídlu, ale to my jsme sami přišly, když jsme dostaly hlad.

Domů jsem si kamarádky nevodila. Tam jsem si hrála sama s panenkami a bavilo mě háčkovat i plést - naučila mě to maminka poměrně brzy. Bavilo mě si sama šít a háčkovat oblečky na panenky. I venku jsme si hodně hrály s panenkami. Vozily jsme je v kočárcích. Na dvoře se sešly tak dva tři kočárky- půjčovaly se mezi děti, které je neměly. Některým holčičkám vyráběli kočárky tatínci. Byly to spíš takové ze dřívек stlučené bedýnky na kolečkách, ale hlavně že to jezdilo. S kočárky jsme jezdily na projížďky i dále od domova, klidně i na celé půldne. Nejraději na Škarman, to byl takový lesopark se strmými a úzkými cestičkami. Nám se tam jako dětem moc líbilo. Dnes bych tam nešla, bála bych se, že mě někdo přepadne. Rodiče se o nás tenkrát tolik nebáli a my děti se také nebály. Měli jsme strach jen z německých vojáků, jinak nikde žádné nebezpečí nečíhalo. Běžně jsme si hrály na chodníku před domem. Skákaly jsme panáka nebo přes švihadlo. Míčové hry jsme si hrály na chodníku a silnici, auta skoro nejezdila. S míčem jsme hrály tzv. **Školku** o zeď nebo o zem. Stejně tak byla i školka přes švihadlo - to je deset různě provedených přeskoků přes švihadlo, které jsou postupně více a více náročnější a jde o to ,kdo zvládne všech deset za sebou bez chyby. U míče je to podobné, tam se zase ztěžuje způsob házení a chytání míče a také jde o to ,zvládnout co nejvíce těch kombinací za sebou bez chyby. V létě jsme se chodily koupat sami k rybníku, ale to už mi bylo tak 9 let. Chodilo nás více dětí.

K rybníku to bylo skoro hodinu pěšky. Žádné mobily ani hodinky jsme neměly. Když se začalo ochlazovat, poznaly jsme, že už je k večeru, tak jsme šly domů. V zimě jsme chodily sáňkovat tam, co v létě jsme jezdily s kočárky.

Bruslily jsme na zamrzlém potoku nebo na takových zamrzlých jako bažinách, které byly v místě, kde se potok rozléval a rozšiřoval a byl nad ním můstek. Tam to šlo dobře - byla to větší plocha

a rovinka. Na kole nás učily jezdit starší děti. Vždy jeden druhého přidržoval. No a jezdily jsme na pánském kole s prostrčenou nohou pod rámem. Těch kol také tolik nebylo a malé už vůbec ne. No jinak jsme hrály také na tichou poštu, na fanty a na obchod. To jsme si vždycky natrhaly různé plevle, trávy, listy a plody, podle toho, co zrovna rostlo a hrály jsme si jako, že prodáváme zeleninu, ovoce, jídlo. Dělal jsme jako, že to vážíme a balíme - všechno jako, žádné hračky moc nebyly. Dobrá byla hra na kamínky. To jsme si nasbíraly do zásoby více kamínků, nejlépe stejné velikosti. Ty se pak vyhazovaly po jednom do vzduchu a než kamínek dopadl zpět na zem, tak se musel vždy určitý počet kamínků sebrat. Při prvním hození jeden, při druhém již dva, při třetím tři a tak dále, až do deseti. To už bylo dost těžké sebrat jich všech deset. No a zas, kdo měl první sebráno všech deset kamínků, tak vyhrál.

rodič - žena 58

No, hrály jsme si venku, všechny děti dohromady - bez rozdílu věku. Ty starší nás ledasco naučily, třeba jezdit na kole. To jsem se naučila tak, že jsem jezdila na pánském kole s nohou prostrčenou pod rámem a někdo druhý mě přidržoval. Bydlela jsem v pavlačovém domě a přímo na těch pavlačích jsme si hrály. Byt jsme měli malý - jen kuchyň a jeden malý pokojík. Nepamatuji se, že bychom si někdy hrály doma. Možná jsme si tak maximálně prohlížely knížku. Na pavlači jsme si rozložily deky a panenky. A hrály jsme si na mámy a rodinu. Nebo jsme si pletly na dřevěné špulce od nití. Dneska se to pro děti prodává už hotové, ale já to znám jako špulku od nitě, do které se zatloukly čtyři hřebíky a přes ně se háčkem nebo i jen nějakým klacíkem převlékala bavlna, vlna, provázek. Vznikal tak dutý tlustý provázek. Měly jsme ho kolikrát dlouhý, že visel z pavlače až na zem na dvůr. Z toho jsme pak dále sešívaly různé ozdoby nebo ho stáčely do kulata a zase sešívaly v různě veliké dečky, které jsme zase využily při hře s panenkami.

K domu patřil uzavřený dvůr tvaru podkovy, na kterém jsme se všechny děti denně scházely a hrály hry s míčem, švihadlem - tzv. **školky**.

A také hru **Na ovečky a vlka**, **Na tichou poštu**, **Na schovávanou a hudebně-pohybovou hru Na Šípkovou Růženku**. V nejširší části dvora stál dřevěný praker - stojan na klepání koberců. Jeho horní část byl pevný široký trám, tak na ten jsme si posedaly a tam jsme si povídaly všechno možné nebo hrály tichou poštu. Oblíbená hra pro velký počet dětí byla **Králi, králi dej vojáčka**. To se děti rozdělily na dvě družstva a postavily se proti sobě do řady. Chtělo to větší prostor, protože mezi družstvy se běhalo. Na našem uzavřeném dvoře se to zas tak moc dobře nehrálo. Děti v řadách se musely držet pevně za ruce a ty ruce měly upažené. Jedno družstvo - to jsme se vždy nějak dohodly, kdo začne - vybralo ze své řady jedno dítě - vojáčka, kterého vyslalo k té druhé řadě. To se muselo rozběhnout, běžet co nejrychleji a silou zkusit v běhu rozrazit spojené ruce v řadě vojáků - protihráčů. Pokud je rozpojil, tak si jednoho vojáka z proražené dvojice vybral a vzal s sebou do svého družstva. Když v rukou uvízl, stal se zajatcem a zvětšil tak družstvo protihráče. Ta hra se dala hrát hodně dlouho a někdy byla skoro nekonečná. Vítězilo větší družstvo. A další bezvadná hra byla **Štůlně**. To je vlastně těžší varianta hry na kamínky, ale my jsme ji hráli se šrouby z koňských podkov. Hra je mnohem náročnější na obratnost prstů než hra na kamínky. Postup je obrácený. Vyhazuje se v každém následujícím kole o šroub více a nenechává se dopadnout, ale musí se zpět chytit do dlaně. Než hráč šroub chytí, musí během této doby ještě stihnout prohodit skrz tzv. branku vytvořenou z palce a ukazováčku levé ruky o jeden šroub menší počet, než kolik šroubů bylo právě vyhozeno do vzduchu. Hra je opravdu náročná, ale usnadňuje ji, že se hraje se šrouby, které jsou na rozdíl od kamínků všechny stejně veliké, těžší a díky svému tvaru se i snáze chytají. Hrávaly jsme si též na paloučku, kde jsme si stavěly z příkrývek bunkry a hrály si v nich na zloděje. Také jsme si chodily hrát do místního parku, který byl určen dětem a ve kterém byly dokonce tzv. dozorkyně - ženy, které dávaly pozor na hru a bezpečnost dětí.

Hra se odehrávala běžně i na chodníku. Tam jsme vozily s děvčaty panenky v kočárcích. Já své dvě o 7 let mladší sestry - dvojčata. Maminka mi je dávala na starost. Musela jsem je vozit, dokud neusnuly. Naproti byla vojenská kasárna. Předváděly jsme se před vojáky, co všechno dovedeme. Vojáci se na nás dívali z oken a i si s námi povídali. Dávali nám mejdlíčka - sladkost a cikorku - lisovanou slazenou kávu.

To nám dětem chutnalo.

Když mi bylo devět, tak jsme se s rodiči a třemi sestrami přestěhovali do panelového domu. Měli jsme již větší byt a já jsem si občas hrávala v ložnici, kde přes den nikdo nebyl a tak tam byl klid. Naši měli na zemi takový malý kobereček a na tom jsem si hrála s panenkami. Pro panenky jsem si vyráběla nábyteček z krabiček od zápalek. Ty jsem různě slepovala k sobě a pak ještě potahovala látkou nebo obháčkovávala. Udělala jsem si tak pro panenky celý pokojík. Z pohlednic, které se mi mimořádně líbily, jsem si zahrádkovým stehem sešívala krabičky na různé cennosti. Na balkoně jsme si dělávaly z dek bunkr . Občas jsme tam se sestrami v létě i spaly. Dost dětí v naší době rádo cokoliv sbíralo. Já sbírala ubrousky a obaly od žvýkaček a čokolád. Vlastnit nějaký pěkný obal, obzvlášť od zahraniční čokolády - to byla vzácnost. Ale jinak jsme si opět hrály hlavně s ostatními dětmi venku. Sídliště se teprve budovalo, a to na místě bývalého zrušeného hřbitova. To bylo něco pro nás děti. Hrály jsme si jednak v rozestavěných panelových domech a nebo na honičky a schovávačky v zarostlých zákoutích bývalého hřbitova. Kopaly jsme si s lebkami. Jednou se nám lebka někam zakutálela. Já jsem utíkala jí najít a přitom jsem spadla do zarostlého hrobu. Při pádu se mi do kolene zasekla kovová kramle, která se používá ve stavebnictví. Že ji mám vraženou v koleně jsem si všimla, až když mě děti vytáhly ven. Dodnes mám na tom místě dost velkou jizvu. O prázdninách jsem jezdila k babičce na Oravu a tam se teprve děly věci. S bratrancem jsme sjížděli řeku Oravu z jednoho konce vsi na druhý. A nebyla to žádná legrace, protože řeka Orava je velmi prudká, dravá s ledovou vodou z hor. Rodiče o našich plavbách neměli tušení. Bratranec strčil zašpuntované necky do pneumatiky od traktoru, my naskákali do necek a už se jelo. Brodili jsme se řekou bosí na druhý břeh, kde bylo hrachové pole. Natrhali jsme si lusky a my holky jsme je nacpaly do trenek - těch typických modrých školních - "velmi slušivých" a šli zas přes proud řeky zpět. Jednou jsem spadla až po krk do hnoje, to když jsme se honili nahoře ve stodole, kde bylo uložené seno. Sjela mi noha z prkna a už to bylo. Hlavně to šlo špatně umýt, protože nebyla teplá voda. Ta se nejdříve musela ohřát na kamnech. V řece Oravě jsme my děti nacházely spoustu kamínků, které byly nezvykle měkké tak, že se s nimi dalo kreslit. Kreslily jsme jimi na velký placák v řece, na kterém vždycky maminka klepala = prala prádlo. Nikde jinde jsem se pak už s takovými kamínky nesetkala. Měly různé barvy a tak i různě barevně se jimi dalo kreslit. Dost zábavy nám také přinášely zážitky spojené s hospodářskými zvířaty.

Bratranec mě posadil na prase a to se mnou utíkalo, až mě shodilo do potoka. Pásla jsem u babičky i kozy a husy. Jedna mě honila přes celý dvůr, až mě štípla - to pěkně bolelo.

Rády jsme sedávaly na moruši - ovocný strom s plody podobnými tvarem zahradním malinám. Setřásaly jsme je dolů. Sbíhaly se na ně slepice, kterým ohromně chutnaly. Soupeřily jsme, kdo bude mít pod svou větví víc slepic. Teta se zlobila, že jsme jí všechny plody setřásaly a ty tak přišly vniveč.

Na holku jsem byla docela kvítko. Vzpomínám na své dětství ráda. Hodně jsem toho v dětském věku prožila. Opravdu mám spoustu zážitků. Jak si o tom spolu povídáme, vybavují se mi stále více a více. Je to příjemné vracet se ve vzpomínkách do toho krásného období mého života.

dítě - dcera 33

Já jsem si hrála hodně doma, ale i venku u nás na sídlišti. Říkalo se tomu buď před barákem nebo za barákem. Před barákem se většinou hrála **Vybíjená, Na třetího** nebo **Na jelena**. Jako hodně malá jsem tam jezdívala na tříkolce a pak na kole s postranními kolečky. Je pravda, že než jsem začala chodit do školy, tak jsem si ven moc hrát nechodila. Moc mě to tam nebavilo, protože jsem se styděla navázat kontakt s dětmi, které jsem znala jen od vidění, ale nebydly zrovna v našem domě. Sestra byla taky taková, takže mi jsme si hrály spíš doma a ven jsme šly jen, když jsme tam viděly nějaké děti od nás z domu. Doma jsme ale byly rády. My jsme si se sestrou docela vystačily. Hrály jsme si dost s panenkami a i různé stolní hry (**Člověče nezlob se, Pexeso, Černého Petra, Kloboučku hop**). Také mě bavilo skládat si obrázky z mozaikové stavebnice. Buď to byly takové plastové nebo dřevěné špuntíky, které se zastrkovaly do dírek v dřevěných nebo plastových deskách a v MŠ jsme měly skleněné podložky s naznačenými dírky, do kterých se dávaly barevné kuličky a tím vznikl obrázek. Od tety jsem, myslím, že k narozeninám, dostala plechovou jídelní sadu pro panenky : spoustu talířků, tácků, misek a hrnečků. Byly k tomu také příbory. Na tu dobu to bylo mimořádně hezké. Asi to teta koupila někde v cizině na dovolené. Celý servis byl zdobený kytičkovým vzorem s červenou, žlutou, zelenou a hlavně zlatou barvou. Sestře se také moc líbil, pořád si ho chtěla půjčovat. Moje sestra pěkně kreslila a uměla dost brzo všelijaké ruční práce.

Já jsem na tohle moc šikovná nebyla, ale, když jsem viděla, jak jí to jde, tak mě to vždycky vyprovokovalo k tomu, abych to také zkusila. Hlavně v kreslení, to jsem se vždycky dívala, co kreslí a dělala to podle ní.

No a ona na mě byla někdy našťvaná, že se opičím, ale někdy byla zas ráda, že kreslíme spolu a že to má hezčí. Já jsem se od ní takhle ledascos trochu naučila.

Háčkování i pletení. Pak jeden čas jsme hodně vyšívaly. Akorát do šití jsem se nepouštěla. Zajímavé bylo, že jsem levák a sestra pravák a jak mě to ona ukázala pravou rukou, tak já se to pravou naučila a dělám to tak dodnes. Se sestrou jsme si vymyslely vlastní hru. Jmenovala se **Na tety**. Ta nás děsně bavila, protože jsme si při ní připadaly důležité a dospěle. Hrály jsme si na to, že jsme prostě dvě dospělé ženské a jmenovaly jsme se v té hře Olga a Věra. Vzpomínám si, že se mi ta jména vůbec nelíbila, ale pro ty dvě ženské, na které jsme si hrály se hodila. Olga a Věra měly jako věčně plno práce, hrozně starostí každá se svým manželem a dětmi. A vždycky se sešly a hrozně dospěle si ztěžovaly na ty svoje starosti. Jedna druhé radily a byly vždy plné pochopení. Hrály jsme tu hru několik let. Už od školky a vydržela nám snad celý první stupeň základky, možná i déle, už přesně nevím.

Potom, když jsem začala chodit do školy, tak tam jsem se blíže seznámila i s ostatními dětmi ze sídliště a to už jsem pak více chodila si hrát ven - před barák i za barák podle toho s jakými dětmi.

Některé děti třeba za barák nesměly a mohly jen tam, kam na ně mamka dobře viděla z okna. Za barákem byl mnohem větší trávník a delší část dne tam svítilo slunce. Náš panelák měl na tu stranu balkony a děti které nemohly nebo nechtěly jít

ven, tak nám někdy z balkonu házely barevné plastové kolíčky na prádlo a my jsme se předháněly, kdo si jich víc posbírá. Oni nás shora navigovaly, kam kolík do trávy zapadl, když se nám nedařilo ho najít. Za barákem jsme sbírávaly čtyřlístky, hrály na **Schovku** a hru **Přijela babička z Číny**. To byla nějaká hra se slovy a písmenky. Hrávaly jsme jí na lavičce a sedávaly jsme při ní na opěradle lavičky. Moc si už nepamatuji, jak se to vlastně hrálo. Taky jsme **skákaly gumu**, hrály na **Krvavé koleno**, **míčovou Školku** o zeď i o zem. A ještě byla **Školka přes švihadlo**. Potom třeba **Honzo vstávej** - kolik je hodin, **Cukr, káva, limonáda ,čaj ,rum, bum**.

Před barákem jsme často točily s děvčaty obruč kolem pasu na výdrž. Soupeřily jsme komu dříve spadne. Ale vystačily jsme si i jen s tím, že jsme seděly na schodě hned u vchodu pod zvonky, povídaly si a pozorovaly lidi na chodníku, řidiče při parkování, sousedy. Sledovaly jsme, kdo kam jde, co nese a co má na sobě. Říkaly jsme si, které auto se nám líbí a jaké si koupíme, až budeme velcí. Taky jsme si vymýšlely, co kdo třeba doma má. Vyměňovaly jsme si s děvčaty mezi sebou svoje poklady, různé ozdobičky, bižuterii a céčka.

dítě - žena 36 let

Mě se také moc chodit ven mezi děti nechtělo. Tedy hlavně v tom předškolním věku. To jsem si bohatě vystačila s dětmi ve školce a pak už jsem chtěla být spíš doma. Já jsem si hodně kreslila, něco vyráběla z papíru, lepila, stříhala. Se sestrou jsme se sice věčně o něco hádaly, ale i jsme si dost vyhrály. Nejvíc asi s panenkami a tu hru **Na tety**, to nás drželo fakt dost dlouho. Pak taky, že jako se musíme odstěhovat, ale nemáme žádné jiné zavazadlo, než kočárek pro pany. A ještě jsme si u toho představovaly, že se stěhujeme úplně někam daleko, kde nic nebude, takže jsme se snažily si toho pobalit co nejvíc. A na ten kočár jsme to prostě všechno vrstvily. Do něj a po stranách, do košíku i na střechu. Různě jsme to přivazovaly, do oblečků vkládaly nádobíčko, aby se nám cestou nerozbilo. Na střeše klidně byla přivázaná postýlka s panenkou a na paně zas něco. No, kočár se proměnil v obrovskou horu věcí a zásada byla, že musel i přes ten náklad být pojízdný. Kolikrát jsme to balily celý den na etapy. Pak jsme s nákladem přejely z pokoje do pokoje a bylo přestěhováno a zároveň po hře. Další super hra byla **Na porod**. Tu s námi musela hrát mamka, my jsme jí vždycky přemluvily. Ono se jí totiž do toho moc nechtělo, protože se to hrálo tak, že mamka musela ležet na gauči v porodní poloze, my jsme jí pod triko nacpaly nahé pany - někdy až tři a pak jsme jí na její holé břicho přiložily plechový dětský bubínek. Ten hrozně studil a díky tomu mamka zakřičela a porod mohl začít. Střídaly jsme se v rolích. Vždy jedna doktorka a druhá porodní asistentka. Ony studily samy o sobě i ty panenky. Rodila, dokud byl bubínek studený. On se pak o to její břicho ohřál a už to nebylo ono.

Bezva bylo, když mamka dělala k obědu knedlíky. Vždycky nám dala kus těsta a my jsme si taky vařily. Měla jsem malé dřevěné prkénko a váleček - vidím to jako dnes, jak jsme to

hňácaly, až byl z těsta rozžmoulaný a špinavý "blebajzík". Dost času jsme trávily na balkoně. Samozřejmě v létě. Tam jsme si dělaly z deky bunkr a do něj si tahaly hračky. Zase hlavně panenky. Já jsem si hrozně moc přála mít panenku, která vypadá jako miminko. Dostala jsem jí až v 1. třídě za vysvědčení a hrála jsem si s ní skoro celou základku. Pak už třeba ne tolik, ale zase jsem si na ní šila oblečky, takže vlastně jsem se díky ní stále zabavila.

Když jsme třeba panenky přebalovaly, tak jsme ty jejich pleny namočily a zabalily jsme je do mokrých a pak jsme je po chvíli šly přebalit, protože se počůraly. A do těch plen jsme vkládaly takový fóliový proužek, tak jak to naše mamky dělávaly, aby se nepromočila plenka z obou stran a nezamáčela tolik plenkové kalhotky. A krmily jsme je také poctivě. Maminka nám dala trochu ovocné přesnídávky do mističek pro panenky a my jsme je lžičkou z nádobíčka krmily tak, aby se jim ušpinila pusa. Pak jsme je zase starostlivě otíraly nebo i hubovaly, že nemají tolik bryndat. V naší době děti ledascos sbíraly a tím se taky zabavily. Já sbírala odznaky a pohlednice. Jeden čas taky pozlátka od čokolád. Moje ségra zas kalendáříky a pivní tácky. Pohledy sbírala taky, takže to jsme mezi sebou vyměňovaly a navzájem se chlubily svými úlovky. Dost dětí tehdy sbíralo známky. Dnes to asi moc nefrčí. Moje dcera spíš chce pořád nějaké samolepky. Dá se to snadno koupit, takže to dost leze do peněz. Jako školačka už jsem začala chodit i ven, ale nejvíc na jaře a v létě. Jak bylo chladno, tak se mi nechtělo. V zimě, když byl sníh, tak jo. Stavět sněhuláka nebo chodit bobovat, sáňkovat a bruslit na nedaleký rybník, kam chodily všechny děti ze sídliště. Měly jsme se sestrou morče jménem Ferda a to jsme věčně braly s sebou ven na deku, kde jsme ho nechaly volně řapat. A půjčovaly jsme ho pochovat i jiným dětem. Líbilo se nám, jak si tam venku pěkně samo ukusuje trávu. Přenášely jsme ho tradičně v kbelíku na vytírání a v hodně velikém, protože naše morče umělo docela vysoko vyskočit. Tam jsme mu naházely trávu a mohl tam klidně čůrat i bobkovat a nevadilo to. Protože když jsme s ním chodily někam dál a nesly ho na rukou, tak nás většinou vždycky počůral. Také jsme ho převážely v kočárku na panenky. Vždycky jsme mu to tam tak pěkně vystlaly polštářky, pěkně čistě a on za chvíli stejně všechno rozkopál, počůral a pobobkoval.

V těch deseti, jedenácti jsem měla kamarádku, se kterou jsem kamarádila až do osmičky. Měly jsme podobné zájmy a hodně jsme se i mimo zájmové kroužky spolu scházely.

Chodily jsme si hrávat k nám i k nim domů, ale častěji k nim, protože měli rodinný domeček a zahradu. Moc jsme si ale venku nehrály. Spíš jsme doma pořád vymýšlely nějaké scénky, tanečky a hrály si jako na reportéry a komentátory různých zábavných pořadů. Vždycky jedna to moderovala a druhá dělala veřejnost. Nahrávaly jsme se na starý kotoučový magneták a pak jsme si to pouštěly a bavily se tím. Také jsme si přešívaly různé šaty po babičkách a dělaly si z toho nové modely, některé jsme dokonce i nosily. Kámoška měla křečka a já to morče. Můj táta nám pro ně vyrobil pojízdné dřevěné maringotky a kamarádka starší sestra - malířka nám je krásně pomalovala. Já měla maringotku s klauny a kamarádka s kytkami a broučky. Jednou jsme se se svými miláčky a vozíčky vypravily na projížďku po městě. Všichni nám je obdivovali. No, myslím, že jsem se vždycky nějak zabavila. Vyhrála jsem si doma i venku. Doma možná trochu víc. Nebavilo mě takové bezcílné poflakování venku. Samotné bez kamarádek a v chladném počasí se mi ven nechtělo. Nevěděla bych, jak se tam zabavit. Ale s dětmi to bylo hned lepší. Trochu jsem byla televizní dítě. Jak dávali nějakou pohádku, tak mě ven nikdo nedostal, ani kdyby byla pout' přímo pod okny. Ještě, že za nás v té televizi toho tolik pro děti nevysílali.

2. rodina

prarodič - žena 69

My jsme hračky skoro neměli. Hráli jsme si se vším, co tak kde jsme venku a na dvoře našli. Třeba s různě barevnými střípky z rozbitých hrnečků. Už ani nevím, jak jsme si s nimi hráli. Tak jsme si je asi různě prohlíželi a skládali si z nich něco. Nebo jsme si sekyrkou nadělali malé slabé třísky a z těch jsme si stavěli studánky - tak jsme těm stavbičkám říkali. To jsme ty třísky různě na sebe skládali a překládali, až z toho byly takové jako pyramidičky, no a my jsme tomu říkali studánky.

Hodně jsme si hráli venku, všechny děti dohromady. **Na honěnou, Schovávanou**, skákali jsme panáka, házeli s míčem školku o zeď. Nebo, jako se dnes skáče přes švihadlo, tak mi také, ale jen přes provázek, že to nemělo ty konce na držení. A hrály si s námi i ty bohatší děti. Nejvíc jsme si vyhráli na mezích. Tam jsme si vyhloubili do země lopatkami a motýčkami pokojíčky a v nich jsme si vyhráli. Panenky jsme neměli. Ty jsme si svázali z obilí, zabalili do hadříků. A ono ani těch hadříků moc nebylo.

Maminka nám dala kousek, když už byla slabá cícha. A cíchy měly takové jen obyčejné vzory, většinou proužky nebo kostičky. **Škatulata hýbejte se** - na to jsme si hráli u patníků u silnice a taky hru, které jsme říkali **Na sekanou**. To se vyznačila na zemi čára, odkud se házelo nožikem a házelo se do vzdáleného nakresleného kruhu, co nejbližší k středu. A hod platil, když se nožík do země zasekl. Kolo nebo tříkolka, na to nebylo. Brusle byly na kličku. Ty mi půjčovali sousedi, takže bruslit jsem chodila. No a když byl sníh, tak koulování, sáňkovačky a sněhuláky, to jsme stavěli.

Všelijaké kamínky a prkýnka jsme využili a zase jsme si z nich stloukli stoleček a židličku, stavěli a budovali si na dvorku nebo v křoví kuchyňku a tak, jako dneska děti. No, ty teď mají ale kostky a stavebnice a všechno. My to neměli. Byli jsme hodně chudí a bydleli jsme na venkově, kde nebyly takové možnosti jako ve městě. Tam už v té době hračky děti měly. Můj muž vyrůstal ve městě a i když je starší nežli já, tak hračky nějaké měl. Městské děti mívaly panenky, kočárky i nějaká autíčka a ledascos, s čím si i dnešní děti stále hrají, jen to samozřejmě mají mnohem modernější. U nás na venkově měly sem tam nějakou hračku tak jedině děti bohatých sedláků.

My jsme už jako malé musely také rodičům pomáhat. Chodily jsme sbírat brambory, pást husy, draly jsme peří, hrabaly seno, do lesa chodily sbírat jahody, borůvky - to by dnes rodiče děti ani nepustili, vždyť by se o ně báli. A tenkrát tolik toho nebezpečí a špatnosti nebylo. Děti dělaly, co bylo potřeba a na co svými silami stačily. Ale i u vši té práce byly hezké chvílky a vždycky nějaká příležitost si pohrát. Hodně se povídalo, u draní jsme vyslechly od starších různé příběhy a pohádky. Když se chodilo na pastvu, tak tam se nás také sešlo více a mezi tím, co se husy pásly, tak mi děti jsme se honily, všelijak dováděly, zpívaly jsme si a povídaly - no tak to přesně bylo, jako je to vidět v těch filmech pro pamětníky. Dost jsme chodily pěšky do vedlejších vsí si pohrát ke kamarádům ze školy. Tak jsme se všelijak navštěvovaly. I domů za mnou chodily kamarádky. Doma jsme se zabavily spíš tak, že jsme si četly. Tenkrát se hodně četlo. Knížky jsme si půjčovaly v knihovně při škole. A knížky, to byla cennost, těch jsme si vážily. **Člověče nezlob se** jsme si hrávaly.

A také jsme si kreslily, ale jen obyčejnou tužkou nebo inkoustovkou. Jiného nic nebylo. Nakreslené obrázky jsme napichovaly na větvičky stromů, kam jsme dosáhly a ozdobily jsme si to tak u těch našich pokojíků, které jsme si budovaly na mezích.

Nůžky byly, tak jsme si, když bylo z čeho, vystříhovaly a lepily obrázky a hadříky lepidlem z mouky a vody.

rodič - žena 42

Nejraději jsem si hrála venku. Já jsem vyrostla na malém sídlišti a tam jsem si také hrávala s ostatními dětmi z paneláku. Hráli jsme si, jak se říkalo, za barákem nebo na hřišti. Jednak běžné hry té doby : školku s míčem a se švihadlem, míčové hry - vybíjenou, přehazovanou, kuličky. Donekonečna jsme dokázali skákat panáka. Buď jsme ho nakreslili křídou na zem nebo vyryli do písku. Také jsme si jako holky samozřejmě dost vyhrály s panenkami. Rozložily jsme si deky a vzaly panenky - miminka a všechny ty věcičky, co k tomu patří : oblečky, lahvičku, dudlík, chrastítka. Mamky nám půjčily nějakou starší plenu a pudr. No hrály jsme si jako doopravdy, že máme děti. Hlavně jsme ale všechny děti pořádaly gymnastické závody. To jsme se samy učily jeden od druhého a trénovaly se v různých gymnastických prvcích. Na kole jsem skoro vůbec nejezdila, to mě nějak nebralo. Ale v zimě jsme chodili kluci i holky bruslit na rybníček. Vydrželi jsme tam celé odpoledne. Kolikrát jsme byli promrzlí a pro samou zábavu jsme to ani nevnímali. Tam jsme pro změnu pořádali závody v krasobruslení. No a určitě, když byl sníh, tak jsme chodili sáňkovat a bobovat. Hodně jsem jezdila k babičce na venkov, hlavně o velkých prázdninách. Tam o to více hry probíhaly venku. Ve křoví jsme si hráli na zubaře. Babička jsme ukradli zubní pastu a tou jsme pak plombovali zuby. Nejdříve jsme to jako vyvrtali klacíkem, ale tu plombu - pastu jsme tam potom na zub opravdu natírali. Měli jsme dokonce i připravené v mističce plomby - kuličky z alobalu, ale ty jsme nepoužívali. A jako trochu větší jsme si vymýšleli různé bojové hry. Rozdělili jsme se na party dětí a ty se navzájem stopovaly. Trasa vedla schválně přes místa, kam jsme se trochu báli. Třeba do kapličky, kolem mlýna, přes prasečák do stodoly až nahoru po trámech do sena a pak do borového háje - tam jsme měli udělaný v koruně posed. K mlýnu jsme chodili bobříky odvahy. Hlavně jsme si pořád hrály děti s dětmi. Byla nás vždy parta, to dnes už moc vidět není. Taky se o nás rodiče tolik nebáli. Babička, ta nás volala jen na oběd a pak zas k večeři. Jinak jsme byli, když počasí dovolilo, stále a rádi venku. Když pršelo, tak jsme si u babičky vystříhovali z časopisů písničky a obrázky zpěváků a lepili si je do sešitu - tvořili jsme takový jako deníček.

Tím jsme se zabavili i tři dny, když se počasí nedařilo.

Doma ve městě, když nebylo hezky, tak jsem si spíš háčkovala, pletla nebo něco šila. Na televizi se nekoukalo ani žádné stolní hry jsme doma, pokud si pamatuji, nehráli. Když jsem pak byla tak v 7.-8. třídě na základce, tak nás holky začalo šíleně bavit starat se o opravdová miminka. Maminky s okolí byly jediné rády, že jim chce někdo vozit a hlídat mimčo. Vůbec se nebály a klidně nám svoje miminka půjčovaly i na celé odpoledne. Vždy nám dítě připravily do kočárku, vybavily nás plenkami a svačinkou a my jsme celé šťastné doopravdy pečovaly o miminka - krmily je i přebalovaly. Bylo to jeden čas tak populární, že se na všechny holky třeba i nedostalo. Chodily jsme si už den předem miminko zamlouvat na druhý den po škole. Běda, jak nám ho vyfoukla nějaká jiná holka. To jsme pak na sebe pěkně nevražily.

dítě - dcera 20

No já už jsem si venku zas tak moc jako mamka nehrála. Hlavně už nebyla taková parta dětí venku a samotnou mě to tam nebavilo. Ale když jsme si s dětmi venku hrály, tak také za domem a spíše na hřišti na průlezkách. A docela jsme jezdily na kolech. Mnohem víc jsme si vyhrály se setrou doma. Bavily nás panenky. Měly jsme hodně Barbienek a pěkné panenky - miminka Baby born. Také jsme si rády hrály s plyšáky. No a maminka s námi ledascos vyráběla. To nás bavilo - různé vystřihování, lepení a vyšívání. Rády jsme si taky hrály na rodinu. Z krabice jsme si vyrobily dům. Mamka nám zas s tím pomohla. Vyřízly jsme okna a dveře. Do hry jsme zapojily i našeho psa, ten měl také svoji boudu z krabice, a tak jsme si hrály v našem dětském pokojíku. Maminka nám četla pohádky a já jsem se sama naučila číst už v pěti letech, takže pak jsem si četla ráda i sama. No opravdu hodně jsme se zabavily se sestrou tancováním na písničky Dády Patrasové. K tomu jsme se ještě vždycky nějak vymódily. Převleky a kostýmy jsme vytvořily z různých šatů po mamce, které nám půjčila. A také jsme využily kdejaké šátky, přehozy a dlouhé již nemoderní sukně.

Rodiče se nás také báli pouštět nás samotné někam dál od domova. Takže k dobrodružstvím jsme neměly tolik příležitostí. Naši s námi chodili na procházky do přírody a na výlety. No snažili se nám zpestřit volný čas a mít nás zároveň na očích.

3. rodina

prarodič - muž 59

No já jsem si hrál u nás na dvorku nebo před domem na chodníku, ale spíš na tom dvorečku, tam na mě maminka viděla dobře s okna. Sestra se narodila, až když mi bylo devět, tak já jsem si hrál hodně sám (s klacíky, s kamínky, s hliněnými kuličkami). Někdy se sousedem na tom chodníku. To jsme třeba jezdili na koloběžkách a tříkolkách. Tříkolku jsem měl koupenou, ale koloběžku mi svařil táta. Měli jsme psa Borka - voříška, tak s tím jsem se také zabavil. Jednou jsem si hrál s králíčkem, až jsem mu ublížil. Píchal jsem ho takovým tvrdým stéblem trávy do čumáčku přes pletivo králíkárně. Líbilo se mi, jak ucukává tím čumáčkem. Spíše jsem si myslel, že ho to lechtá. On vždycky poodběhl, ale pak se zase vrátil k pletivu a tak já ho zase píchnul a tak pořád, až už králíček si hrát nechtěl a zůstal sedět v koutě. Babička ho pak našla ten den odpoledne už mrtvého. Jen u čeníšku měl trochu krev, tak se babička divila, co se mu mohlo stát a poznala na mě, že v tom mám prsty. Bylo mi to moc líto, co jsem udělal. Tak takhle už jsem si pak nehrál. Hračky jsem moc neměl. Naši stavěli dům, tak se pořád šetřilo. První takový malý vláček jsem dostal, to už mi byly skoro čtyři roky. Pak si pamatuji, že jsem měl takový nákladáček. S tím jsem si hodně vyhrál. Pořád jsem něco na něj nakládal a vozil to sem tam po kuchyni. Já si hrál rád doma. Moje hračky byly hlavně takové pand'uláci, co jsem si sám vyrobil. Hlavičku měli s brambory a tu jsem napíchl na klacík a omotal to do různých kousků hadříků. Do brambory jsem vyryl obličej a měl jsem hračky hned. Na židli i pod židlí jsem si s nimi hrál různé scénky a měnil hlásky. Měl jsem to jako divadélko. Já stejně už jako malý nejraději kreslil a maloval. Akorát, že jsem měl sice barevné, ale jen obyčejné dřevěné pastelky. Ne jako dneska, že těch možností mají děti na výběr až moc. I s papírem byl kolikrát problém. Naši mi vždycky dali nějaký utržený kousek z něčeho, co už nepotřebovali nebo jsem kreslil i na okraje novin.

No a to výtvarnění mě pak tak nějak drželo nejvíc.

rodič - muž 25 let

Co já si pamatuji, tak jsem si hrál doma v pokojíku, někdy se ségrou, no a venku samozřejmě, s klukama v partě. **Na vojáčky** s pistolkami. Na to stačily obyčejné klacíky. A lítali jsme kolem domu, schovávali se za rohy a stříleli na sebe. A vždycky někdo chvíli dělal jako, že je raněný nebo úplně zastřelený. Dali jsme do toho umírání a kácení se na zem všechno. Chvíli jsme dělali mrtvého a když nás to už nebavilo, tak jsme zas vyskočili a normálně se zas zapojili do střílečky. Tam žádné moc pravidla nebyly. Hlavně si co nejvíc zastřílet a užít si, třeba to, když mě někdo vychytil zezadu a najednou to na mě vypálil. No prostě kluci. A to střílení, to jsme napodobovali pusou, až nám kolikrát vystříkla slina. Někdy jsem si hrál se ségrou na doktora. Ona byla pacient, no a já jsem jí dělal takové běžné vyšetření. Poslouchání, mačkání břicha, injekce do ruky a do zadku. No, byla u toho svlečená, to by jinak nebylo ono. Zavazoval jsem jí hlavu obvazem nebo šátkem i kapesníkem - co bylo po ruce.

No ale spíš jsem si hrál pořád s klukama venku. Nejvíc venku. Bunkry jsme si stavěli, **Na babu**, **Na schovku**, jezdili na kolech, koloběžkách. Někdo dělal policajta a dával nám pokuty za rychlost a tak. Taky **Šipkovanou** jsme hráli. No, jak se chodí po šipkách někam. Dva to třeba připraví - tu trasu. Vymyslí nějaké úkoly, které napíšou na papírky a schovají to jako psaníčka někam pod kámen třeba, nebo do kůry ve stromě, označí se ta trasa šipkami a i ten dopis šipkou, kde se má asi hledat. A pak jdou ostatní děti podle těch šipek a hledají a plní úkoly z psaníček. No, taky jsme dělali takové blbosti s klukama, třeba jsme si měřili pindíky. To letělo ještě na záchodě na základce. Tam jsme o přestávkách ve třídě za lavicemi hráli **Čáru** nebo **Slovo** a to dodneška vůbec nevím, proč se ta hra tak jmenovala. Hrála se tak, že všichni kluci stál těsně vedle sebe v kruhu, čelem k sobě a jeden (v příštím kole to byl vítěz) zakřičel *slovo* a na to každý musel udělat krok za sebe, co nejdál od středu. Kdo byl od středu nejdál, tak ten začínal hru. Musel tomu, kdo stál po jeho levici svojí pravou nohou šlápnout na některou jeho. Když se mu to povedlo, tak ten šlápnutý vypadl ze hry a on mohl pokračovat směrem k dalšímu hráči až dokud se netrefil. Pak zas pokračoval ten, koho se předchozímu hráči nepodařilo šlápnout. A dělalo se to do kola tak dlouho, až zbyl jen jeden hráč a ten byl vítěz. A ještě jsme o přestávkách a někdy i o hodině hráli na lavici **Plácanou** a **Meleme meleme kávu**.

Plácaná - jak se plácají ty dlaně na hromadu jedna přes druhou a pak se od spodu

vyndávají a zas vrství nahoru, dokud se to nezbortí a **Meleme kávu** - zavřená pěst se vztyčeným palcem naznačuje po ploše lavice, že mele kávu - točení doprava nebo doleva a přitom odříkává : "Meleme meleme kávu pro dědka a bábu jedno zrnko sem" a v ten okamžik se na vztyčený palec napojí další pěst se vztyčeným palcem a tak stále až se zapojí co nejvíce rukou. Hráči tam pak mají zapojeny i obě ruce a čím více kávy, tím se hůře mele a je to legrace. Zároveň lze hru hrát i zpět : " meleme meleme kávu pro dědka a bábu jedno zrnko pryč (ruce začnou postupně odpadat a hra se tak dostane ke konci).

Jako větší jsme si hráli na komat. To jsme se museli nejdřív sami nějak zadýchat, třeba udělat za sebou hodně dřepů a pak nám někdo druhý hodně zmáčkne srdíčko nebo na uzlinu na krku a ono se pak stalo, že jsme na chvíli upadli mimo sebe. Asi to není hra, spíš nebezpečí a chvilka strachu, která nás kluky lákala a tak jsme to zkoušeli. Stejně tak, jako válečky. To taky se nám vlastně líbilo, že jsme někoho přemohli. Ale nebyly to vyloženě rvačky nebo záměrné ubližování, spíš jsme si poměřovali síly a různě se navzájem provokovali. Když byl u nás na návštěvě bratránek a spal u nás, tak jsme ve vaně soutěžili, kdo sní víc pěny. Zlobili jsme s hadicí, která sloužila jako prodloužení vodovodní baterie z umyvadla až nad vanu. My jsme si jí stáhli a hráli s ní **Přefoukávanou**. Každý foukal do jednoho konce a chtěl toho druhého odfouknout. No a pak s tím bratrancem nebo i se ségrou někdy takové ty hry : karty - **Vole lehni, Záchod, Prší, Červená bere, Dostihy a sázky**. Hodně jsem si vyhrál se stavebnicemi : **Merkur, Cheva, Lego**.

rodič - žena 29 let

Hrála jsem si spíš s holkama u nás před domem. Brácha byl mladší. Moc jsme si spolu nehráli. Možná občas, když bylo špatné počasí a mamka potřebovala, aby jí brácha pořádkem s něčím neotravoval, tak jsem se ho snažila nějak zabavit. Tak jsem s ním třeba hrála na obchod nebo na doktora, ale byla to spíš nuda, protože on chtěl být vždycky prodáváč nebo doktor a mě ta druhá role nebavila.

Jenže, když jsem mu nevyhověla, tak zas si hrát nechtěl a tak jsem to chvíli vydržela. Ale ne dlouho. Spíš jsme spolu koukali na telku a někdy se povedlo, že jsme se spolu různě kočkovali a lechtali a to bylo fajn. Kolikrát to ale skončilo pláčem. Jak začal chodit bráška do školy, tak už si chodil hrát mnohem víc ven se svými kamarády.

U nás před domem byl docela veliký plac trávy se stromy a my jsme si právě pod těmi stromy rády s holkama hrály na rodinu. Deky jsme si rozložily a na tom jsme měly spoustu panenek, oblečky pro ně a všechny ty věcičky k tomu. Přebalovaly jsme je, koupaly, převlékaly a krmily. A hrály jsme si tak na všechno, co jsme viděly doma. Tak, jako, že jsou děti nemocné, že s nimi jedeme k doktoru - tak hned někdo dělal doktorku a jelo se k ní jako autem. A nebo, že uklízíme, vaříme, nakupujeme, chodíme do práce. Někdo z holek taky hrával tátu, že zrovna přišel z práce a má hlad. Po jídle si dal pivo a četl noviny - tak, jak jsme to doma viděli nebo okoukali z televize. Když se sešlo více druhů panenek, tak na školku a školu. Hodně jsme si nosili hračky ven. Nádobíčko, kočárky i třeba navlékání korálků a karty. Skákali jsme panáka a ještě šneka - to jsou taky ty chlívěčky s čísly, ale nakreslené do tvaru ulity. Hodně se hrála **Školka**, buď s míčem o zed' nebo se skákala přes švihadlo. A jeden čas jsme venku pořád jen skákali gumu. Holky si jí brávaly i do školy a skákaly jí o přestávkách. Stačily na to tři holky. Vždycky dvě tu gumu držely navlečenou a napnutou na nohách, nejdřív úplně dole nad kotníky a pak se to v dalších kolech zvyšovalo až ke kolenům. Ta třetí přes ty gumy skákala podle nějakých pravidel, ale už si ani přesně nepamatuji ty kombinace, jak se to vlastně skákalo. Ve škole o přestávkách jsme si s holkama taky dost hrály na tleskanou. To byla až taková móda. Kdo to nešel o přestávce tleskat, byl divnej. Minimální počet k tleskané byli dva hráči, ale většinou nás byl kruh holek, že jsme se ani nemohly vejít do prostoru za lavice. Stálo se při tom v kruhu vedle sebe s rukama mírně rozpaženýma a otečenýma dlaní nahoru. Každý měl levou dlaň pod dlaní hráče, který mu stál po levici a pravou dlaň měl položenou na dlani hráče po pravici. Tleskalo se zprava do leva, jako řetězová reakce. Vždycky si někdo rychle řekl : začínám - tfuj tfuj a když to řekl první, tak to prostě bylo takové nepsané pravidlo, že opravdu smí začít. Pak už se tleskalo rychle dokola a k tomu se říkala taková říkanka, která zněla nesmyslně, ale právě proto se všem líbila. Byla jak nějaké zaklínadlo nebo tak. Doma jsem si hrála i s klučičíma hračkama. Mamka mi kupovala auta i stavebnice, já jsem to chtěla. Měla jsem ráda **Chevu**. Bavilo mě stavět si domky.

dítě - holčička 5 let

No, chodí do školky už od těch tří let, tak tam si snad hraje s dětmi. Učitelka říká, že nemá problém, že si hraje, má kamarády. Dost tam asi kreslí. Mají nějakou tu výtvarku všichni s učitelkou, ale pak i sama zřejmě, protože domů vždycky nese tak dva až tři obrázky. No a doma.....ona je spíš samotář. Hodně kouká na televizi, opravdu hodně a je u počítače, až se zlobím. Ale je to těžké, protože je v obýváku zapnutý celý den a jak má starší sestru skoro o šest let, tak se na tom při ní velice brzy naučila. Můj chlap taky za to přes den každou chvíli sedne, to se jí to pak dost těžko zakazuje. Se sestrou si nehrají, to nefunguje. Ta starší je spíš takový kluk. S mobilem a klíčem na krku, hlavně pořád někde venku. Lítá s dětmi ze sídliště, ani nevím na co si hrají, protože žádné hračky moc si ven nenosí. Dost běhají po chodbě paneláku a vždycky někde u někoho z rodičů zazvoní, že chtějí třeba napít. Tak někde se všichni napijí, někde zas dostanou křupky nebo chleba. To mě kolikrát štve, když tu věčně bouchají a je jich tu fronta na šťávu. Ale nedej jim, když u ostatních taky dostane.

Kolikrát jsem zkoušela , aby malou vytáhla s sebou mezi děti ven, ale za chvíli mi vždycky přišla z brekem, že si jí tam nikdo nevšímá nebo že jí sestra něco provedla. Teď už rovnou říká, že ven nechce. Jinak, ona je doma sama hodná. Na telku si kouká v leže, úplně je vidět, jak si přitom hová a hltá to, že vůbec nevnímá. Když jí vyrušíš, tak se vzteká. A když si hraje, tak sama a moc pěkně. Všechny ty hračky, hlavně panenky a Barbienky po sestře užije. Ta všechno chtěla, ale nic jí dlouho nebavilo. A tahle si je už od malinka převlíká a chodí si s nimi, vodí je každou rukou jednu a povídá si u toho. Má ty prstíčky na to moc šikovné. Hlavně má ráda ty malinké panenky a k nim různé domečky a pokojíčky s nábytkem. Kamkoliv jedeme, tak si to sama sbalí do batůžku a vystačí si. No a když mají u někoho na návštěvě zas jiné Barbienky, to je celá nadšená. Hlavně jí vadí, když si chce někdo hrát s ní. Někdy výjimečně, ale to spíš se sestřenicí, ta je sice taky starší, ale taková klidnější k ní. Ale většinou, jak se jí do hry někdo plete, tak jí ruší a už ječí, že si půjčil tohle a tamhleto a že ona to zrovna potřebuje. Docela lego, to holčičí má taky dost ráda nebo puzzle a různé skládačky.

No, ale ideální je, když jedna z nich není doma. Rády chodí spát k babičce na střídačku. Vždycky jedna nebo druhá a to jim vyhovuje. Jak jsou každá jiná, tak když jsou zvlášť, jsou moc hodné. U babičky si hodně hrají na prodavačku, kadeřníka, doktora, atd.

Takové ty hry na různé zaměstnání. Babička jim holt dělá toho pokusného králíka a oni dělají to těžší - zábavnější. To víš, já si s nimi doma takhle moc nehraji. Za prvé mě to šíleně nebaví, ale hlavně pomalu nemám kdy a když mám chvíli volnou, tak jsem ráda, že třeba jen koukám do blba. Škoda, že si nedokáží vyhrát spolu. Je mezi nimi nějaký ten věkový rozdíl, to je také možná tím, že jedna o druhou ve hře moc nestojí, ale přitom by spíš chtěly, abych si s nimi hrála já. Hraček mají mraky, všechno možné i auta a stavebnice, ale, že by si se vším hrály, tak to ani náhodou - vyhozené peníze. Jenže se to nasbírání : svátky, narozenky, vánoce a co jim taky máš kupovat, když oblečení pro ně není dárek.

dítě - holčička 10 let

Hraček měla a má spoustu. Hlavně holčičích : panenky s oblečky, kočárky, postýlku, nádobíčko, kuchyňku, spoustu plyšáků, různé soupravy na vaření ke hře na obchod nebo na doktora, samozřejmě Barbie panenky. Dnes je k dostání všechno. K narozeninám k svátku, člověk jim to rád koupí. Já tak dělám tak trochu radost i sobě. My jsme tak pěkné hračky neměli, tak se tím vždycky aspoň pokochám. Někdy jí Barbie i převlékám. Moc si s hračkami ale nehraje a ani jako menší u nich dlouho nevydržela.. Sice je chtěla, ale po chvílce už ji nebavily. Spíš si prohlížela různé obrázky, katalogy, reklamní letáčky, prospekty a z těch si vystřihovat nebo lepila do sešítků. Z každého obchodu, kam jsme přišli, chtěla vždycky katalog. Dost jí ovlivňovala sestřenice. Byla o rok starší, klidnější a dokázala ji vždy pro něco nadchnout. Se sestřenicí se viděly párkrát v roce, ale vždycky si ohromně vyhrály. Jeden čas si dělaly takové vlastní katalogy módních návrhů. Tím se skoro rok zabavily. Každá měla svůj a do něj si kreslila vlastní návrhy šatů. Model od modelu se více v kreslení zdokonalovaly. Některé jejich modely byly opravdu moc krásné. Rády si je navzájem ukazovaly a prohlížely. Těšilo je, že nám můžou nakreslit šaty podle našeho přání. Jeden čas zase vystřihovaly obrázky zboží z akční nabídky supermarketů. Dávaly si je do krabičky a vždycky, když se spolu sešly u babičky, tak si s nimi hrály **Na obchod**. Hodně se zabavily nacvičováním a zkoušením různých tanečních variací. Bavilo je různě kombinovat a půjčovat si oblečení.

Někdy to byly jen všelijaké šátky a kousky látek, které okolo sebe omotaly a vypadalo to zajímavě. Rády se ve svých modelech chodily ukázat nám dospělým.

To bylo asi pro ně vždy tou pravou odměnou, když se mohly před námi předvádět. Kolikrát k tomu nacvičily i nějakou vtipnou scénku.

Jinak sama doma se občas nudila. Často koukala na televizi. Když byla menší, pouštěli jsme jí různé pohádky na videu a později na DVD. Něco jsme sami nahrávali z televize a nebo jsme kupovali přímo originál kazety. Hodně oblíbené byly svého času videokazety s Dádou. Tam bylo vyprávění, pohádky a písničky s tanečky - to ji bavilo. Poměrně brzy si začala chodit hrát ven před panelák. Bylo tam tenkrát jen pískoviště a pár laviček, ale jí to tam bavilo. Vždycky se dala dohromady s nějakými dětmi. Rychle se s každým seznámila. Hrávala si běžně i se staršími dětmi. S některými si chodila hrát k nim domů a občas si také přivedla kamarádku k nám. To ji vydrželo doteď. Nejraději je venku nebo někde u kamarádek na návštěvě. O víkendu tam klidně i přespí narozdíl od té mladší, která je spíš ráda doma. Ráda chodí do města sama nebo s kamarádkami. Kouká po obchodech, kde co mají. Teď je hit, že se sbírají nálepky. Utrácí za to spoustu svých penízků. Pak si to ve škole mezi sebou děti vyměňují. V něčem je spíš kluk. Má ráda akci, když se něco děje nebo někam jede. Moc neřeší, jak vypadá, jestli je upravená, umazaná a tak. Hodně přechází z jednoho zájmu do druhého. V poslední době jí začaly bavit kytíčky - sukulenty. Přivedla ji na to babička, tak si teď pořizuje vlastní malé kytíčky a chce mít z nich v pokojíku zahrádku na parapetu. Hodně chtěla osmáka - to teď také mezi dětmi frčí, ale to jsem nepodpořila, tak odněkud přinesla rybičku a polehoučku máme plné akvárium. Hodně ty děti dneska ovlivňuje reklama v televizi a co kdo má, to chtějí hned také. Všeho je moc a pro děti je holt těžké odolat. Když jsme domů pořídili počítač, taky jsme netušili, že se do toho holky tak pohnou. PC hru není problém sehnat. Vždyť ke kdejakým cereáliím se přidává jako lákadlo pro děti. Někdy jsem i doufala, že na tu hru nebudou holky stačit, ale kdepak - ty se v tom vyznaly mnohem rychleji než my. Doba je prostě jiná. Kdyby nebylo všech těch možných variant a lákadel, tak by si možná vyhrály stejně jako kdysi já. Ale ta přesycenost vším je někdy až nudí.

4. rodina

prarodič - žena 66 let

Byla jsem ze šesti dětí a nejstarší. Doma jsem si nehrála vůbec, tam nebylo kde. Měli jsme jen dvě místnosti. To bylo malé i k bydlení, natož k hraní. Když už jsem si někdy hrála, tak jediné pod stolem s dřevěnou panenkou - jedinou, kterou jsem měla a nebo venku. Hračky jsem jinak vůbec neměla. Od sousedů, kterým zemřela holčička jsem dostala nádobíčko - moc hezké porcelánové. Tak to jsem měla jako úplný poklad. Hračky u nás začaly být a zas jen málo, když se narodili bráchové. Jim už se nějaké hračky pořizovaly. Já jsem na hraní neměla moc čas. Musela jsem mamince pomáhat starat se o kluky, vozila jsem je v kočáru, krmila. Pořád jsem je musela mít s sebou venku, takže na nějaké hraní nebylo kdy. A když byli větší, tak jsem je zas musela hlídat, aby se jim nic nestalo. Věčně jsem za ně dostávala vynadáno, protože oni zlobili, vždycky někam spadli, odřeli se a já jsem to doma slízla, že jsem na ně špatně dávala pozor. Někdy jsem si prohlížela knížky. No, spíš to byly staré církevní kalendáře po babičce. Ale to opravdové hraní ve volném čase jsem moc neužila. Pořád jsem byla zapřažená. Když mi bylo sedm, tak se narodila sestra a pak zas ještě jeden sourozenec. Takže jsem zas pomáhala s nimi. Maminka chodila pracovat a já se starala doma. Uklízela jsem a pro všechny vařila. Někdy ty honičky s dětmi na vsi jsem zažila, ale spíš povídání si cestou do školy a ze školy. Do školy to bylo 5 km tam a zas 5 km zpátky. Tak za tu dobu jsme se různě bavili, zpívali si a odříkávali různá říkadla, dávali si hádanky. Podle počasí jsme cestou buď brodili potok nebo naopak se klouzali po zamrzlém rybníku, jezdívali jsme po krách na potoce. Všechna ta naše zábava vycházela tak nějak z té přírody. Co nám zrovna nabídl, to jsme brali. V zimě koulovačky, stavby sněhuláků. Ježdění po sněhu na pytlí. Brusle jsem měla, až když byli bráchové velcí na bruslení. Těm už se pak koupily a já jako holka jsem měla menší nohu, tak díky tomu jsem mohla taky bruslit, když mi je půjčili. V létě jsme se chodívali koupat do rybníka. Házeli jsme po hladině oblázky - žabky. U potoka jsme si dělali ohrádky pro žáby a raky jsme tam lovíli - dlouho do večera, to jsme měli jako zkoušku odvahy. Nebo u stromů, v důlcích mezi kořeny jsme si stavěli domečky z mechu, šišek a klacíků.

rodič - žena 45 let

Byla jsem hodně opečovávané dítě. Maminka se o mě dost strachovala. Moc volnosti jsem si díky tomu neužila. Ale byla mi dopřána vždycky o prázdninách u babičky, kam jsem jezdila pravidelně každé hlavní prázdniny a kdykoliv to šlo. Maminka se mi ale hodně věnovala, byla na mě moc hodná. Mám na chvíle s ní, když jsem byla malá krásné vzpomínky. To jsme ještě bydleli na vsi na Šumavě. Patřili jsme k těm chudším, ale naši mi dopřáli, co jen šlo. Měla jsem panenky a kočárek. S těmi jsem si hodně hrála a mamka si hrávala se mnou. Šila mi a pletla na ně oblečky. Do MŠ jsem chodila, ale vůbec se mi tam nelíbilo. Když jsem si chodila hrát ven, tak s maminkou a její kamarádkou - ta měla také holčičku věkem ke mě. Společně jsem chodily ven. Maminky si tam povídaly a my jsme si hrály s panenkami, které jsme si s sebou vezly v kočárcích. Na louce jsme pletly věnečky a maminky nám dělaly lodičky z kůry. V zimě bylo na Šumavě spousta sněhu a zimní radovánky tam stály za to. Sánkování, lyžování, to jsem už jako malá hodně užila. V druhém pololetí 1. třídy jsme se přestěhovali do města. To byla pro mě docela rána. Maminka krátce po přestěhování musela do nemocnice a doma měl vše na povel táta, který nebyl doteď zvyklý se v domácnosti o nic starat. A já jsem zas nebyla zvyklá být s ním tak často a dlouho sama. Většinou jsme byly s maminkou a táta hodně v práci. Tak a najednou všechno jinak. Nové bydlení, jiná škola, děti. Táta byl doma vztekly z těch povinností, co na něm najednou ležely. Maminka se domů vrátila už s mojí sestřičkou a tím období, kdy tu byla jen pro mě, skončilo. Já na ni žárlila a navíc ve škole se mi vůbec nelíbilo. Na celou základní školu nevzpomínám v dobrém. Neměla jsem štěstí na učitelky, byly na mě zlé. Asi proto jsem si doma pořád hrála na školu. A sama jsem se vždycky chválila a známkovala. Byla jsem velký čtenář. Chodila jsem si hrát ven před barák. Byla jsem šikovná na gymnastiku, tak jsme hodně s holkama cvičily stojky, hvězdy, mosty. Učily jsme to jedna druhou. Nacvičovaly jsme si různé tanečky a nejvíce nás vlastně bavilo to nacvičovat. Pak už jsme to nikomu ani nepředváděly. Samozřejmě jsem jezdila i na kole. V zimě jsem hodně bruslila, dokonce jsem hrávala s klukama hokej. **Vybíjená** se hodně hrála a **Volejbal** na hřišti. Také **Školka s míčem** nebo hra **Rybičky rybáři jedou**. Ráda jsem si hrála na učitelku a učila jsem partu holek, co byly kamarádky mé sestry. Tam už jsem se možná nevědomky připravovala na to, že jednou také budu učitelka. No a vidíš - nakonec jsem. Ještě si vzpomínám na hru **Zeměkoule** - to jsme rádi hrávali.

Byla to míčová hra, něco jako vybíjená a hrála se tak, že se nakreslil křídou nebo vyryl klackem na zem kruh a rozdělil se na stejné části pro tři až čtyři hráče. Každé dítě stálo ve svém území. Míč se nejprve vyhodil do vzduchu a kdo ho při dopadu chytil, tak ten první pálil. Musel mířit jen ze svého území, nesměl udělat přešlap. Když někoho zasáhl, tak se ve svém území postavil co nejbližší k území vybitého soupeře a kam rukou dosáhl, tak až potud si zabral jeho území a označil si ho zase křídou nebo vyrytím. O to větší měl šanci trefovat se do soupeřů a manipulační prostor pro vyhýbání se míči. S každým zásahem si mohl kterýkoliv hráč podle též pravidel zabírat území nebo o ně přicházet, pokud byl vybit. Zdá se to složité a nepřehledné, ale mi děti jsme dobře věděly kdo kam může a kam ne. To jsme si vždycky přesně pamatovaly. Další hra, kterou jsem měla dokonce za to, že jsme si jí jako děti vymyslely byla **Na houbaře**. Ale asi ne, protože jsem se pak s ní setkala z více stran u jiných dětí, když už jsem byla dospělá. Hrálo se to jako schovávaná, ale koho hledač - houbař našel, tak ho otestoval jestli je nebo není prašivka. A to se prověřilo tak, že houbař dítě - houbu polechtal v podpaží a kdo to nevydržel a ucukl, tak vypadl ze hry, protože byl prašivka.

No a největší zábava byla právě o prázdninách u babičky, kde nás byla velká parta dětí. Ta jsem prožila nejkrásnější chvíle svého dětství. Všichni jsme si hráli dohromady - kluci i holky. A babička nám nechávala maximální volnost. Vždycky nám uvařila a zas jsme mohli ven. Běžně jsme si chodili hrát do lesa, stavět si domečky, sbírat maliny - rostly tam obrovské a byly jich plné lesy. U potoka, kde si kdysi moje mamka stavěla ohrádky pro žáby, tam jsme měli pomyslnou klubovnu - místečko, kde jsme se scházeli. Hodně jsme zakládali různé party a pojmenovávali jsme je podle seriálů, co nás zaujaly v televizi. Tak třeba Čtyři z tanku a pes. V těch partách jsme pak proti sobě vedli skobičkové války. Skobičky jsme stříleli z praků, co jsme si sami vyrobili. Nebo jsme šermovali klacky. Také jsme si hráli na indiánskou vesnici. Vyrobili jsme si totem ze dřeva. A nebo jsme hráli hru **Na pikanou** a **Na sochy**, to hrají stále děti i u nás v MŠ. A ještě jsme hráli hru **Na lepidlo** - to je vlastně honička s vysvobozením. Nejdříve jsme jako natřeli dřevěnou věž na ukládání hasičských hadic lepidlem a pak začal honič chytat. Koho chytil, toho si dovedl k té věži a tam si ho jako přilepil. Když se přilepeného dotkl někdo z ještě nepřilepených dětí, tak ho tím vysvobodil a mohl dál pokračovat ve hře.

Nejvíce vzpomínám na to, jak jsme chodili po kolejích, mávali tenkrát ještě šumavskému vláčku na páru a jak jsme chodívali na klet'. To byla vlastně taková pěší túra do míst, kam vede lanovka. Nám se moc líbila ta cesta z kopce zpět. Utíkali jsme z toho obrovského kopce obilným polem a hrozně se nám líbilo, jak rozrážíme klasy, jak nás obilí švihá po těle a máme trochu strach, že na nás něco z obilí vybafne. Pískali jsme u toho a užívali si tu závrať.

dítě - syn 25 let

Doma jsem si asi hrál v pokojíku s hračkami, nejvíc s auty a s legem. Taky **Merkur** byla dobrá stavebnice. Já měl sestru starší, s tou jsme si moc nehráli. Tak jí by to se mnou asi ani nebavilo - s mrňousem. Hrál jsem si s klukama na sídlišti jako všichni asi :

Na honěnou, Na pikanou, Na krvavé koleno, různě s míčem. Hodně jsme hrávali **Bendy hokej** - to je jako hokej, ale na trávě s normální hokejkou a s tenisákem. Draka jsme chodili pouštět. Taky jsme nafukovali žáby brčkem - to asi není hra, že? **Maso** jsme hráli - to se o sebe třískají dva prsty : ukazováček s prostředníčkem. Každý má takhle ty dva prsty spojené a napřažené, ostatní skrčí a jeden švihne těma svýma dvěma prsty přes ty prsty toho druhého a ten pak zas jeho. Takhle se střídají, dokud to jeden nevydrží a uhne. Ono to docela bolí. No, tak takové blbosti jsme dělali. Nebo **Ohníček** na ruku někomu. To taky vlastně bylo jenom o tom, že je to nepříjemné a kdo to déle vydrží. S klukama jsme měly různě party a jmenovali jsme se podle filmů : parta jednorožce a parta rychlých šípů. Chodili jsme si hodně hrát na smeták. Buď tam byli bitvy nebo jsme tam ledascos vybírali, co se nám mohlo na něco hodit. Taky jsme si z toho pak ledascos montovali.

Když se nás sešlo víc dětí, výjimečně i s holkama jsme hráli, třeba : **Tichou poštu, Vadí nevadí, Vybiku**. Jednou jsme si hráli **Na houbaře**.

Někde jsme nasbírali nějaké houby, venku na betonech pod stojany na prášení koberců jsme měli kuchyň a tam jsme je krájeli a pak jsme dokonce jedli. Dopadlo to tak, že všem dětem z paneláku museli vypumpovat žaludek.

V družině jsme hrávali stolní hry : **Pexeso, Dámu, Člověče nezlob se, Prší, Kloboučku hop, Jméno rostlina zvíře věc** - jeden v duchu odříkává abecedu a když ho druhý zastaví, tak na písmenko, u kterého zrovna přestal, se musí vymýšlet slova a pak se ta slova nahlas čtou a kdo má všechny a ještě nemá s nikým žádné slovo stejné, tak dostane nejvíce bodů, **Posranej záchod** - kopice karet poházených, na nich z ze tří karet postavený záchod a střídavě jsme si po jedné kartě vytahovali z té hromady a záchod ti přitom nesměl spadnout. Komu spadl, tak byl jako "posranej" - tomu jsme se vždycky smáli, jak blázní. Vlastně je to na způsob mikáda, to jsme taky rádi hrávali. Jo a ještě jsme rádi hráli **Stupído**. To je jako slovní fotbal, trochu těžší varianta. Hraje se to ve dvojici, slova se neříkají, ale popisují a navazuje se na poslední slabiku s tím, že čárky a háčky se mohou vynechat, ale musí vás na to spoluhráč upozornit. Například : je to červené ovoce, roste to na stromě a mají to rádi špačci = třešně, jsou tam háčky, když to máš, musíš jít k doktorovi a pak být doma v posteli = nemoc,.....atd. Při každém neuhodnutí dostane hráč jedno písmeno ze slova stupido. Nejprve s, pak t a tak postupně, až je stupido.

5. rodina

prarodič - muž 47

No já byl jako malý spíš samotář. Hrál jsem si u nás za barákem s bagříčkem na písku. Hodně s těmi auty. A vůbec jsme se tak všichni drželi spíš u baráku. Až pak, když nám bylo tak těch 7, 8 let, no, tak to už jsme začali dělat raubířiny. Akční rádius se začal zvětšovat. V těch 8 letech už jsme se drželi od domu dál, tak kilometr. No a v těch 12-ti, to už bylo i na víc kilometrů, do sousední vesnice a tak. Doma byly často nášupy a sousedi si různě ztěžovali, že jsme jim otrhávali nezralé ovoce a vylamovali plaňky z plotu. Ty jsme potřebovali na ohníčky. Rozdělávali jsme je na smetáku a házeli do nich Lybary - laky - to byly šupy. My jako děti jsme moc nerozlišovaly dobré od špatného, hlavně ,že nás to bavilo. Hráli jsme si **Na indiány a vojáky**. Vždycky jsme někoho chytili ze sousední ulice - to byli naši nepřátelé, přivázali ho ke stromu a mučili.

Mučili jsme ho vším,co bylo zrovna po ruce. Třeba jsme mu nasypali za triko mravence. Hodně jsme měli různé ty party a vedli bitvy - ulice proti ulici a nebo více ulic dohromady proti jiné čtvrti. Hračky - to moc nebylo.

To nám naši koupili tak k narozeninám nebo k vánocům a když, tak jednu hračku. Ne jako dneska, že toho mají plno a pak se to válí v pokojíku a nikdo si s tím nehraje. Moje první auto bylo plechové, to jsem dostal tak v těch čtyřech letech a pak to další už byl plastový návěs. Hrál jsem si s ním ve sklepě a za barákem na písku. Nějaké stavebnice nebo tak, to se nekupovalo. Nakopali jsme si někde jíl, promatlati s vodou a dělali jsme si cihly. Tak jsme my si stavěli domy. Na překlady jsme si nasbírali dřívka od nanuků. Před obchodem na zemi jich bylo vždycky dost. My jsme si hračky vyráběli sami. Různé meče, biče, luky a kopí na ty naše bitvy. Smontovali jsme ledascos, co jsme našli a posbírali na smetáku. Hodně jsme s klukama hráli **Pozemní hokej** na louce - normální hokejky a tenisák a když tenisák nebyl, tak klidně i s kamenem. Na kolech nebo koloběžkách jsme moc nejezdili. To jsme používali jen jako dopravní prostředek, někam se rychle přiblížit a pak už jsme to nepotřebovali. Na kolech jsme hráli akorát hru **Kýblovanou**. To se jezdilo na kolech na nějakém vymezeném prostoru a jeden druhého se snažil zatlačit do rohu, aby už neměl kam jet a musel slézt z kola. Šlo o to, kdo nejdéle vydrží jezdit a nesundat nohu ze šlapky na zem. Jinak jsme třeba překopali potok a udělali si přehradu. Lidi nadávali, že neměli vodu, ale my jsme měli přehradu na bruslení. Chodili jsme pytláčit na rybník. Taky nás bavilo prozkoumávat různé staré opuštěné baráky a zbořeniny. Byla to taková zkouška statečnosti, kdo kam až se odváží : do tmy mezi pavouky , žížaly a všelijakou havětí. I to se stalo, že se někdo strachem počůral. Nudu jsme neznali, vždycky jsme se nějak zabavili. Ať byl mráz nebo přšelo. Špatné bylo, když člověku vypadla parta, třeba o prázdninách. Ale i tak jsem se sám nějak zabavil. Pořád bylo co dělat - spousta možností a příležitostí. Naši nás volali domů akorát k obědu a pak zas ven a domů až na večeri. No a pak už hajdy spát.

rodič - muž 25 let

Kopal jsem do míče, pořád nějaké čutání bylo, lezli jsme na stromy, koupali se v bazénu. V zimě na bobech jsme jezdili. V noci jsem střílel ze svého pokojíku v podkrovní sousedovi vzduchovkou do okna. Hrozně se mi líbilo, že soused vždycky vykoukl a nechápal co se děje. A brácha, ten chtěl taky vidět, jak tam střelím a jak byl malý, tak stoupl na topení, aby viděl a ono ruplo a všude tekla voda. To měl tenkrát táta radost – ve dvě hodiny v noci. Hrozně moc jsme si vyhráli na Dívčákách = na Dívčích Hradech. Chodili jsme tam střílet s kuší po zajících. Někdo nás viděl a prasknul tátovi, že prý střílíme po lidech. Doma jsem pak dostal. Nebo jsme stříleli babkám do oken z praku. Vždycky jsme čekali, až zhasnou, abychom měli jistotu, že už nejsou v místnosti. To je zvláštní, to že už v těch 9 ti letech si člověk uvědomí, aby jim něco neudělal. Stříleli jsme olůvka nebo matky. To byla krása, jak to letělo, jak to prořezávalo ten vzduch.

Na motorkách jsme jezdili a pořád jsem se hrabal v garáži, věčně jsem si tam něco rochal – to byla paráda. Babička měla takovou dřevěnou židličku pod nohy a já jsem jako malinký, pomalu jsem ještě nepsal, ji vždycky rozšrouboval, celou jsem ji brusným papírem sbrousil, zase složil a nalakoval. Vždycky na balkóně, snad 20 x jsem jí rozebral. No a takhle jsem to dělal každé dva měsíce, když jsem u babičky spal.

Taky jsme prolezli s klukama protiletický bunkr v Křížové ulici v Praze 5 a Želivku – nádrž s pitnou vodou pro Prahu. Bylo mi tenkrát 7 let a za mnou šli ti 14 ti letí kluci a já jsem je vedl - kapitán. Když jsem začínal kouřit tak ve 12 ti, tak aby nás nikdo neviděl, tak jsem v lesíku nad bytovkami našel strom a pojmenoval ho Žvárovník. Z něho jsme měli parádní rozhled po širokém okolí. Vajgly jsme zapichovali do jeho kůry. Ten strom měl jednu suprovou, rozdvojenou větev do tvaru písmene v. Do ní jsem se vždycky zaklínil, chytil se každou rukou za jednu větev a rozhoupal se. Říkal jsem tomu, že letím v raketě. Jinak já se hrabal v motorech už jako malé pískle. My měli 2 sklepy a prádelnu, kde měl děda mrazáky a náhradní věci na auto. Rád jsem dědovi šumoval v kanceláři. Tam se dalo najít naprosto všechno. Vypozoroval jsem si, kam si dává klíč a jak jel pryč, už jsem mu to tam prohrabával. Taky jsem si dost vyhrál u díry.

To bylo místo v rohu zahrady u plotu, takové zákoutí z keřovitého živého plotu a u něj byla jáma na různý biologický i stavební odpad. Hlavně se tam dávala posekaná tráva.

Ta, když tam byla, tak jsme do díry skákali s bráchou.

Když se tam vyhazoval i všelijaký odpad z domu (ze sklepů a garáže), tak jsem to rád přebíral a hledal si pro sebe poklady. V těch keřích, které nebyly tak husté, jako jsou třeba živé ploty z tují, jsme lezli a stavěli si bunkry. Moc mě bavilo lézt do domu okny. Lákalo mě, jestli to dokážu – vylézt i třeba nahoru. Musel jsem nejdřív na strom, ten rozhoupat, abych doskočil a chytil se parapetu. Jednou jsem vzal bráchu oknem na procházku po střeše. Viděla nás sousedka a hrozně se bála. Brácha byl ještě opravdu hodně malý. Byl jsem dost živé dítě. Zlobil jsem, ale tak jako klukovsky, ne že bych někomu ubližoval nebo prováděl nějaké maléry. Měl jsem nejraději půdu a sklep. Tam jsem se přehraboval, lákalo mě tam pořád něco objevovat. Táta tam měl technické věci, různá kružítká a tak. Kladívko a technika - to mě provází celý život. Ještě jsem vždycky hrozně moc přemlouval bráchu, aby se šel prát. Ale on nechtěl. A já chtěl hrozně moc. Tak jsem ho nakonec přitom přemlouvání šťouchl a už jsme se mydlili. Na skalách jsem strávil moře času svého dětství. Kladívkem jsem si vytesával trilobity. Měl jsem jich hrozně moc. Když mim bylo tak 13 let, vymyslel jsem, že budeme mít s partou bunkr v podkroví márnice. Pojmenoval jsem ho U rohlíků a měli jsme tam s klukama plakáty nahatých holek. Dokonce i ohýnek jsme si tam na slámě dělali.

Různé bojovky jsme vymýšleli. Chodívali jsme si do jeskyně na Dívčákách pro jíl. A to nebyla sranda se tam dostat. Leda takovým malým otvorem proplazit se po břiše. Z jílu jsme si pak dělali sošky, autíčka, kuličky, všelijaké blbosti. Jednou jsme slaňovali z mostu. Tátovi jsem sebral dva opasky. Jeden jsem si dal kolem pasu a druhý od pasu vedl rozkrokem a udělal jsem si tak sedačku. U vietnamce jsme si koupili nějaký špagát, že prý nás udrží i tři.

Nohejbal jsme hrávali přes šňůru uvázanou kolem stromů- žádná síť – zbytečné, drahé, na co? Když mi bylo asi deset, začala veliká móda se sbíráním hokejových kartiček. O přestávkách jsme si je vyměňovali - já jich měl hrozně moc. Taky se hrával hra Pogy – to se obracely takové papírové obrázkové žetony. A obracelo se keňou – plastovým nebo kovovým žetonem - čím těžší tím lépe se s ním obracelo. Hokej jsme hráli i doma v pokoji. Brána byly otevřené dveře.

Chrániče - betony jsme si vyřezali z našich molitanových madrací, na kterých jsme normálně spali.

Po hře jsme ty vyřezané díly zase vložili zpátky do zbytku madrace - jako puzzle.

Naši o tom nevěděli, to snad zjistili, až když po nás jednou likvidovali dětské postele. Hlavně jsem si hrál prostě pořád venku s klukama i sám, za každého počasí. A ven jsem pak tahal i mladšího bráchu.

rodič - žena 35 let

Když jsem chodila ještě do školky, tak jsem si hrávala víc doma. Nejspíš ve svém pokojíčku nebo všude tam, kde byl někdo z rodiny - nejčastěji mamka. Ta mi taky říkala, že jsem jí byla věčně "za zadkem". Hračky jsem trusila po celém bytě a nejvíce jich bylo v kuchyni a obýváku. Do toho pokojíčku jsme je spolu chodily spíš jen uklízet, abych je zas druhý den mohla všechny vytahat. Docela jí to věřím, protože můj syn to v tomhle věku dělal přesně tak. Hrála jsem si hodně jako že na nákup, na vaření a nejraději s mámou na doktora. To jsem já byla doktorka a mamka pacient. Nejčastěji jí bolela ruka, protože stačilo si vyhrnout rukáv a nemusela nic složitě odsvlékat. Já jsem jí nejčastěji léčila léčivými mastmi - takže nivea krémem. Tučně jsem jí namazala celé předloktí tak, aby bylo úplně bílé a pak omotala obvazem. A taky se ode mě nechala poslouchat na zádech. Vždycky jsem byla překvapená, že má maminka tolik znamének na kůži a já ne. Ještě jsme si spolu hrály na kadeřnici. Maminka měla husté dlouhé vlasy a já jsem jí je ráda česala. Mamince to také bylo příjemné. Vždycky po obědě, když se natáhla v obýváku na gauč, tak si položila hlavu na opěrku a vlasy spustila po boku sedačky. Česala jsem její vlasy a uhlazovala je k čalounění. Krásně se leskly a elektrizovaly. Mamka většinou sedávala s nohou přes nohu. Já jsem si vždycky na tu vrchní nohu sedla a ona mě na ní pohoupala. Nebo mi dělal letadlo. Buď tak, že mě chytla za jednu nohu a jednu ruku a roztočila se mnou nebo si lehla na břicho a já na její nohy, které zvedala a taky jsem si připadala, jako, že létám. A ještě mi dělala skluzavku a žíněnkou na kotrmelec. To si lehla na záda, pokrčila nohy v kolenu a já jsem se ohnula přes její kolena, až jsem udělala kotoul a skulila jsem se jí přes břicho stranou na postel. Jak jsem rostla, tak už mi to mamka pomalu přestávala dopřávat.

Říkala : „, Tak dobře, ale jenom jednou, už si velká a těžká". Doma jsem si hrála, tak jak převážně holky si hrají. S panenkami, nádobíčkem, kreslila jsem si, modelovala. Ráda jsem koukala na televizní pořady.

Ty jsem sledovala opravdu pravidelně. na nedělní studio kamarád už jsem nemohla ani dospát. Sledovala jsem ho ještě i na střední škole a i dnes se ráda na něco z nedělního dětského vysílání podívám. Mám moc ráda české dětské filmy. Jako školačka jsem začala chodit více ven před barák hrát si s dětmi. Hodně se hrálo na **Schovku**, na slepou bábu, na krvavé koleno, na fanty, na houbaře, na ovečky a vlka. Dost jsme se taky vyblbli přímo uvnitř paneláku. Třeba jsme chodili z druhé strany zábradlí a předháněli se, kdo vyleze víš. Když to viděli dospělí, tak se vždycky pěně zlobili. Ani se nedivím, bylo to dost nebezpečné. Také jsme skákali ze schodů a zas každý chtěl skočit z co nejvyššího schodu. Jednou se mi povedlo ze šestého, ale to už bylo i tak na mě moc. Já jsem se bála víc riskovat. Z nejvrchnějšího poschodí jsme plivali na dlažbu v suterénu a snažili jsme se plivancem strefit doprostřed kachličky. Také se nám líbilo poslouchat, jak slina na zem dopadá. Rádi jsme si hráli v domovní sušárně, kde se to krásně ozývalo. Tam jsme si hráli na zpěváky a nebo soutěžili, kdo nachytá více komárů a pavouků sekáčů, kterých tam bylo vždycky spousta. V uličkách, které vedly ke sklepům a různě se rozvětvovaly, jsme si hráli na přepadávanou. Jeden druhému jsme se chtěli ukrýt a bafnout na něj zezadu. Lidi v panelácích si zvnitřku sklepa přikládali kartony nebo látku, aby k nim do sklepa nebylo vidět. Nás to hrozně lákalo vidět, kdo tam co má, tak jsme nakukovali škvírkami a nebo sklepními okénky. Také jsem si dost užila zábavu se svým bratrancem u nás na zahradě. Měli jsme tam dvě okrasná jezírka. Jedno bylo poměrně velké. Žilo v něm spoustu živočichů. Čolci, žáby s oranžovými břichy, tlusté pijavice, najády - larvy vážek, kterých jsem se hrozně bála. Všechna ta zvířata mi přišla odporná. Hrozně jsem se jich šítíla a zároveň jsem jim nedala pokoj. Najády byly ze všeho nejhnusnější a kousaly. Okolo kosatců byly provazce žabích vajíček a z nich se později vylíhli pulci. Od té doby jsem to už nikdy neviděla. Vlastně to byla krása moci pozorovat tolik života na jednom místě. Ale to si uvědomuji až dnes. My jsme se naopak snažili to jezírko s bratránkem vyčistit. Chtěli jsme ho zbavit všech těch potvor, aby jsme se v něm mohli koupat a udělali jsme tenkrát hroznou věc. Moc toho života jsme síťkami vychytali, pak na poli vykopali jámu a tam je zaživa pohřbili. Po dešti bývala zahrada plná hnědých plžů.

V teniskách bych na ně nešlápla, ale když jsem měla gumovky, tak jsem po nich schválně dupala a nechápala jsem, že z nich neteče krev, ale jen taková oranžová kaše. Asi jsem si myslela, že je to nebolí.

Stydím se dnes za to, ale poctivě přiznávám, že mě to tenkrát bavilo, jak to pěkně křupe a vůbec mě nenapadlo, že je to hrůza takhle se chovat k živým tvorům. Fakt je, že maminka se vši takové havěti štítila a vždycky křičela na tátu, aby přišel a zneškodnil to. Na šneky a slimáky, mravence, myši, hraboše a krtky se u nás ve velkém nadávalo, že všechnu úrodu sežerou nebo zničí. Kolem zahrady bývalo v létě často kukuřičné pole. V něm jsme se honili a schovávali. Za polem tekla strouha a v ní bylo spoustu jílů. Z něho jsme si modelovali, zkoušeli dělat misky a patlali se jím. V té strouze se nám jednou podařilo odchytit do sítě rybičku asi 30 cm dlouhou. Pstruh ani kapr to nebyl, ty by už tenkrát poznala. Přendali jsme si jí kousek dál od strouhy do přírodní studánky. Odněkud ze stráně vyvěrala voda a zdržovala se na jednom místě tak, že tvořila malé jezírečko, tak 2 m v průměru. Měli jsme tam tu rybičku schovanou a chodili jsme ji každý den pozorovat. Jednou jsme přišli a čekalo nás překvapení. K rybičce přibýlo spoustu malých rybiček. Měli jsme radost, že jsme vlastně chytili rybí maminku a převezli jí do porodnice. Ukázali jsme naše rybí miminka rodičům, chtěli jsme se pochlubit. Ti nám ale řekli, že by asi bylo lepší vypustit celou rodinku zpět do strouhy, že jim tam bude lépe. Poslechli jsme, ale bylo nám to trochu líto. V téhle strouze bylo spoustu malých skokánků - krásně svěže zelených žabiček. Těch jsem se neštítila a už jako malá je ráda chytala do dlaně a pozorovala je. Zahrada a její okolí mě obdarovala mnohými setkáními se zvířátky. Na vlastní oči jsem viděla krtka, kunu, mládě sovičky, ježky, spoustu hmyzu, kterého jsem se dost bála, také užovky, které se nám plazily mezi kameny skalky a srnky chodily v zimě až k plotu. Určitě bych si časem vzpomněla na další zážitky spojené s přírodou. Hrát si venku, za hezkého počasí a mít k tomu ještě kamarády - bylo stejně nejlepší.

dítě - chlapec 14 let

Můj syn si v předškolním věku s hračkami moc hrát nedovedl. Už od batolecího věku trávil hodně času tím, že stál za sklem balkónu a koukal ven. Poměrně dlouho také vydržel soustředěně sledovat televizi.

Reklamy a pohádky pro nejmenší velice brzy. Hračky vždycky všechny vyházel, ale pak si s nimi nehrál. Od dědečka dostal šlapací traktor a s tím si tedy vyhrál moc. Jezdil na něm v bytě z místnosti do místnosti, otáčel se, couval - jen to drncalo přes prahy. Byla to dost bytelná hračka. Vydržela všechny jeho opravy kladivem a podobně.

Dostal ji někdy kolem třetího roku a ještě v sedmi letech na tom traktoru dost často jezdil. Ale měl rád všechno, co vydávalo nějaké zvuky. Já jsem z toho byla někdy úplně šílená. Mobil - hračka, flétnička, housličky, bubínek, foukací harmonika, dětský cimbál a klávesy - to všechno u nás denně bylo slyšet. Kolem třetího roku ho začala hodně bavit hra na kuchaře a prodavače. Tu jsem s ním často hrávala. Buď jsem pořád jedla nebo chodila nakupovat. V tomhle věku začal také hodně kreslit. Nejdříve pořád chtěl, abych mu kreslila já a pak to začal zkoušet sám. Kreslení ho baví dodnes. Vlastně nejvíc volného času tráví tím, že si něco kreslí, vymýšlí a píše svoje příběhy a kreslí k nim obrázky. Bydleli jsme do synovo šesti let ve městě a pak jsme se přestěhovali na venkov. Ve městě si chodíval hrát na dvůr. Bydleli jsme v činžovním domě. V přízemí byl obchod s potravinami a z druhé strany domu dvůr s parkovištěm pro auta obyvatelů domu a rampa, ke které přijížděla auta zásobovat prodejnu. Děti sedávaly na té rampě a na malých schůdkách vedoucích z domu do dvora. Tam vždycky jedly nanuky a povídaly si s dospěláky, kteří se tam pro změnu scházeli na kávu nebo čaj po obědě i večer. Děti dorážely i na řidiče těch zásobovacích aut. Pekaře měly nejraději, ten dal vždycky každému rohlík zadarmo. Na tom parkovišti byl jinak docela klid. Děti tam jezdily na kolech i na tříkolkách. Jeden soused si tam věčně něco spravoval na autě a to se děckám hrozně líbilo. Motaly se kolem něho a podávaly mu pod auto náradí. My jsme na ně viděli krásně z balkónu, takže o dětech jsme měli přehled a když bylo hezky, tak tam trávily opravdu hodně času. Nad parkovištěm byla zatravněná plocha a výš pokračovala zahrada - záhonky lidí z domu. Každý měl dva až tři a na nich si ledascos pěstoval. No to se ví, že děti ledascos podupaly, jak se honily, zválely míčem a otrhaly. Starší sousedi na ně pořád nadávali. Náš kluk byl ale spíš samotář. Kdyby nebylo toho, že ho kluci z domu tahají ven, tak by si vystačil sám. Vždycky měl spíš radši klid a svoje zájmy, které se točily okolo výtvarných činností. Na venkově se asi našel. Moc ven nechodil. Pořád si něco vyráběl ze dřeva, lepil, stloukal. O hračky vlastně nestál, spíš chtěl různé náradí. Ze začátku si půjčoval tatkovu, ale protože vždycky to, co si půjčil buď někde pohodil a neuklidil nebo dokonce zničil, tak jsme mu začali příležitostně kupovat jeho vlastní náradí. Kolikrát i v létě byl a je většinu času zavřený ve stodole nebo kůlně, kde si něco vyrábí. Občas dostal potřebu se jako když vyblbnout, tak třeba udělal ze dřeva jednoduché pistolky, rozdál je kamarádům a užil si s nimi střílečku kolem našeho domu.

Sem tam si chodíval hrát ke klukům ze sousedství. Ti měli tatínka porybného, takže si tam kluci vyhráli u sádek s malými rybičkami a žabkami. Chytali je do sítěk a různě přendávali sem tam. Ale kolem desátého roku už ho to s nimi taky přestávalo bavit, protože oni byli mladší. Začal se sám zajímat o rybaření. Od té doby to tak nějak střídá. Ryby a to kutilství. Má jednoho kamaráda, který je také takový všeueměl a i rybaří, takže vyrážejí spolu. Loni v létě si založili vlastní rybník. V roklině mezi pastvinami, kam se stahuje voda a neustále odněkud přitéká, se pustili do práce. Krumpáčem a lopatami si přírodní rybník zvětšili, vyčistili, prořezali tam stromy a vysekali křoví. Udělali si dokonce stavidlo a nad rybníkem posed na stromě, odkud pozorovali svoje rybičky. Upytlačené rybky nebo ty malé, co měli ještě z výlovu od rybářů, si tam dali. Vzniklo z toho krásné místečko. Kluk chodil domů snad 14 dní celý zmazaný od bláta a ruce samý mozol. Ale byl viditelně šťastný. Když je špatné počasí a nemá zrovna chuť nic vyrábět, tak se doma nudí. V podstatě ho žádné hry nebaví. Jeden čas šachy, ale to tak se mnou a když se mi nechce, tak ho nenapadne nic, než koukat na televizi a povalovat se na gauči a jíst. V zimním období tráví u televize hodně času. V podstatě hned, jak přijde ze školy, tak už ji zapíná. Spíš si teda pouští DVD. Počítač ho naštěstí moc nebere. Hraje na něm jen jednu hru pořád dokolečka - nějakou střílečku. Na vesnici je řada možností. Je kam chodit bruslit, sáňkovat i běžkovat. Lyže, brusle, boby - to všechno má, ale že by to nějak užil. Sám se nikam nevypraví a děti venku moc k vidění nejsou. Řeklo by se vesnice, ale ty děti už tak neběhají venku jako za nás. A když, tak jdou na hodinku dvě a pak zas domů do tepla k televizi. Nebýt toho zájmu v rybaření, že je nucený popojet na kole k rybníku nebo řece, tak by toho pohybu moc neměl. Je hezké vidět, co všechno dokáže vyrobit, ale přitom si spíš křiví záda.

